

MAGTUDREDNINGEN

GRØNLÆNDERE I DANMARK

EN OVERSET MINORITET

LISE TOGEBY

AARHUS UNIVERSITETSFORLAG

GRØNLÆNDERE I DANMARK
EN OVERSET MINORITET

MAGTUDREDNINGEN

Folketinget besluttede i marts 1997 at iværksætte en dansk magtudredning eller, som det officielle navn er, *En analyse af demokrati og magt i Danmark*. Projektet ledes af en uafhængig forskningsledelse. Magtudredningens forskningsresultater publiceres i en række bøger, som udgives på Aarhus Universitetsforlag, og i en skriftserie, som udgives af Magtudredningen.

Lise Togeby
(formand)

Jørgen Goul Andersen

Peter Munk Christiansen

Torben Beck Jørgensen

Signild Vallgård

Lise Togeby

**GRØNLÆNDERE I DANMARK
EN OVERSET MINORITET**

AARHUS UNIVERSITETSFORLAG

Grønlændere i Danmark – En overset minoritet

er sat med Bembo

og trykt hos Narayana Press, Gylling

© Magtudredningen, Lise Togeby og Aarhus Universitetsforlag 2004

Tilrettelægning: Kitte Fennestad

Omslag: Kitte Fennestad med foto af Andreas Rydbacken

ISBN 87-7934-799-1

Aarhus Universitetsforlag

Langelandsgade 177

8200 Århus N

Fax 89 42 53 80

www.unipress.dk

FORORD

En bog som denne bliver ikke til uden hjælp fra mange sider. Da jeg påbegyndte denne undersøgelse var mit kendskab til grønlændere i Danmark forholdsvis begrænset. Jeg har derfor fået forskellig hjælp fra Grønlands Statistik, fra Det Grønlandske Hus i Århus og fra dets forstander, Sven Kolte. Senere er manuskriptet til denne bog blevet læst og kommenteret af Jørgen Goul Andersen, Peter Munk Christiansen, Jakob Janussen, Sven Kolte, Birgit Møller, Hans Jørgen Nielsen, Susanne Posborg og Signild Vallgård. Anne-Grethe Gammelgaard har opsat tabeller og figurer. De skal alle have tak for deres hjælp.

Århus, januar 2002

Lise Togeby

INDHOLD

KAPITEL 1. Grønlændernes medborgerskab 9

HVORFOR UNDERSØGE GRØNLÆNDERNES MEDBORGERSKAB? 9 ·
MEDBORGERSKABSBEGREBET 11 · AT FORSTÅ OG FORKLARE
ETNISKE MINORITETERS POLITISKE MEDBORGERSKAB 13 ·
UNDERSØGELSEN 17

KAPITEL 2. Grønlændere som national minoritet i Danmark 20

ETNISK GRÆNSEDRAGNING 20 · OM GRØNLANDSK KULTUR OG
IDENTITET 22 · DEN GRØNLANDSKE INDVANDRINGSHISTORIE
I DANMARK 25 · ET EMNE, DET ER SVÆRT AT TALE OM OG
SVÆRT AT FORSKE I 28

KAPITEL 3. Opvækst og nuværende levevilkår 31

KØN OG ALDER 31 · GENERATIONSFORSKELLE 39 · HVEM HAR
FORSØRGELSESPROBLEMER? 40 · FÆRRE OG FÆRRE? 45

KAPITEL 4. De grønlandske netværk 48

DET GRØNLANDSKE SAMFUND I DANMARK 48 · KONTAKTEN TIL
GRØNLAND 54 · STÆRKE BÅND 58

KAPITEL 5. Politiske ressourcer 59

HVAD ER POLITISKE RESSOURCER? 59 · FÆRDIGHEDER OG HOLD-
NINGER 60 · STØRRE ELLER MINDRE SPROGKUNDSKABER 64 ·
FORSKELLE I TILLID TIL ANDRE MENNESKER 66 · HVORDAN VARIE-
RER SVARVILLIGHEDEN? 69 · TAVSHEDEN 73

KAPITEL 6. Det store demokrati 76

OMFANGET AF DEN POLITISKE DELTAGELSE 76 · HVEM DELTAGER? 78
· TILLID TIL DE OFFENTLIGE MYNDIGHEDER 86 · POLITISKE HOLD-
NINGER OG PARTIVALG 89 · POLITISK MOBILISERING 90

KAPITEL 7. Det lille demokrati: indflydelsen i dagligdagen 93

TILFREDSHED OG DELTAGELSE 95 · MAGT, MAGTESLØSHED OG
AFMAGT 100 · AFMAGTENS TAVSHED 100 · HVEM ER DE AKTIVE? 105 ·
EN SKOLE I DEMOKRATI? 106

KAPITEL 8. Oplevet diskrimination 109

BEGREBET DISKRIMINATION 109 · DEN OPLEVEDE DISKRIMINATION
112 · HVEM OPLEVER SIG DISKRIMINERET? 114 · OPLEVET DISKRIMI-
NATION OG POLITISK MOBILISERING 119

KAPITEL 9. Det danske og det grønlandske 120

HVORDAN BEFINDER GRØNLÆNDERNE SIG I DANMARK? 121 ·
HVAD OPLEVES SOM GODT, OG HVAD SOM DÅRLIGT I DANMARK? 126
· NATIONAL IDENTITET 129 · DEN DOBBELTE IDENTITET 133

KAPITEL 10. Forskelligheden 140

FORÆLDRENS NATIONALITET 140 · SPROGET 142 · OPHOLD OG
ÆGTESKAB I DANMARK 143 · UDDANNELSE OG ØKONOMISK HJÆLP
FRA DET OFFENTLIGE 144 · GENERATIONERNE 145 · ETNICITETEN
SOM BEGRÆNSNING ELLER SOM HANDLEMULIGHED? 148

KAPITEL 11. Grønlændere i Danmark 2001 150

EN NATIONAL MINORITET 153 · SAMER I OSLO 154 · EN OVERSET
MINORITET 157

BILAG 1. Om undersøgelsen 158

BILAG 2. Bivariate tabeller 163

BILAG 3. Multivariate analyser 170

BILAG 4. Figurer 182

Litteratur 184

GRØNLÆNDERNES MEDBORGERSKAB

I september 2001 var grønlænderne i Danmark for en gangs skyld på aviserens forside (*Politiken*, 4. september 2001). I en rapport til Europarådet om Danmarks overholdelse af den såkaldte „Rammekonvention, om beskyttelse af nationale mindretal“ var der nemlig blevet formuleret en ret skarp kritik af, at Danmark havde tolket konventionen så snævert, at den kun vedrørte det tyske mindretal i Sønderjylland. Dette havde man fra dansk side gjort med henvisning til hjemmestyreordningerne i Grønland og på Færøerne. Ifølge rapporten kunne hjemmestyreordningerne imidlertid ikke begrunde, at de grønlændere og færinger, der boede i Danmark, ikke skulle beskyttes som nationale mindretal. Et af de påfaldende træk ved rapporten var imidlertid, at den ikke indeholdt en eneste mere substantiel kritik af de vilkår, man byder eksempelvis grønlænderne i Danmark. Men det skyldtes måske, at man faktisk ved meget lidt om grønlændernes liv i Danmark?

Der er i Danmark i disse år en overvældende interesse for de etniske minoriteters økonomiske, sociale og politiske forhold. Der opbygges nye offentlige registre, og der iværksættes megen forskning. Men al denne informationsindsamling vedrører primært indvandrere og flygtninge fra de såkaldte tredjelande, dvs. lande uden for Norden, EU og Nordamerika. Vi har derimod overraskende ringe viden om de grønlændere, der er bosat i Danmark. For det første ved vi ikke, hvor mange grønlændere der bor i Danmark, for det andet har vi ingen systematisk viden om grønlændernes sociale og økonomiske forhold, og endelig ved vi for det tredje ikke noget om, i hvilket omfang grønlænderne er medinddraget i de beslutninger, der vedrører deres liv i Danmark.

Forklaringen på denne manglende viden er naturligvis, at grønlænderne, uanset om de bor i Danmark eller Grønland, er danske statsborgere, og derfor er de ikke genstand for nogen selvstændig registrering. Men det forhold, at Grønland er en del af det danske rige, giver også Danmark et særligt ansvar for, at grønlænderne indgår som medborgere på lige fod med andre

borgere i det danske samfund. På denne baggrund er den manglende viden om grønlændernes forhold i Danmark overraskende. I ligestillingens hellige navn har vi usynliggjort grønlænderne i Danmark.

Formålet med at skrive denne bog har bl.a. været at fremskaffe noget af den viden, vi hidtil har manglet. Og konklusionen er, kort fortalt, at det ikke er muligt at sætte grønlændere i Danmark på en enkel formel. Mange grønlændere er velintegrerede i det danske samfund med ægtefælle, børn og et godt arbejde, men der er også en del, der ikke har kunnet leve op til kravene i det danske samfund, og som både økonomisk og socialt er marginaliserede. De fleste af de herboende grønlændere ser ud til at have etableret sig mere varigt i Danmark, men der er også en mindre del, der f.eks. er i Danmark for at studere, og som regner med at vende tilbage til Grønland igen. Mange grønlændere har en form for dobbeltidentitet, hvor de oplever sig som både grønlændere og danskere. De fleste giver udtryk for, at de befinder sig godt i Danmark, men der er også nogen, der befinder sig dårligt og beklager sig over at blive diskrimineret. Den typiske grønlænder i Danmark findes altså ikke.

HVORFOR UNDERSØGE GRØNLÆNDERNES MEDBORGERSKAB?

Der er mange grunde til, at man i en magtudredning skal beskæftige sig med de etniske minoriteter. Det er for det første vigtigt i et demokratiperspektiv. Et velfungerende demokrati kræver ikke blot lige muligheder og rettigheder, men også lige forudsætninger for at øve indflydelse på de beslutninger, der vedrører både den enkeltes dagligdag og det samfund, han eller hun er medlem af. Derfor er spørgsmålet om de etniske minoriteters brug af deres demokratiske rettigheder også af afgørende betydning for opretholdelsen af et demokratisk samfund. Man kan frygte, at indvandringen vil svække demokratiet ved at øge antallet af personer, som ikke tager del i den demokratiske proces.

For det andet bliver de etniske minoriteters politiske deltagelse og politiske ressourcer også centrale ud fra et magtperspektiv. Når vi interesserer os for magtfordelingen, drejer det sig ikke kun om magten i toppen af samfundets institutioner, men også om graden af afmagt og magtesløshed blandt almindelige borgere. Man kan frygte, at indvandringen vil øge polariseringen mellem de magtfulde borgere og borgere præget af afmagt og magtesløshed. En social polarisering vil således kunne forstærkes af en polarisering, hvad angår magt.

Den danske Magtudredning har derfor igangsat en række projekter, der på forskellig vis belyser de etniske minoriteters medborgerskab. Selve termen eller ordet „medborgerskab“ er egentlig lånt fra Sverige, hvor det har en dobbelt betydning. Det betyder for det første at have statsborgerskab, men det betyder for det andet også at være et fuldgyldigt medlem af samfundet. Det særlige ved en medborgerundersøgelse er således, at man fokuserer på fællesskabets og demokratiets kvalitet.

Med den foreliggende bog publiceres resultaterne fra en spørgeskemaundersøgelse blandt grønlændere, der lever i Danmark. Bogens hovedspørgsmål er, om grønlænderne indgår som fuldgyldige medlemmer af det politiske fællesskab: Deltager de på lige fod med andre borgere i udformningen af de store og små beslutninger, der har betydning for deres eget liv? Besidder de tilstrækkeligt mange af de politiske og sociale ressourcer, der er nødvendige for at udnytte de rettigheder, de har som borgere i Danmark? Og oplever de selv, at de indgår som fuldgyldige medlemmer af det danske samfund? Målestokken er det ligeværdige medlemskab af det politiske og sociale fællesskab i Danmark. Det handler om kvaliteten af livet i Danmark for de grønlændere, der har valgt at leve her.

Som en del af Magtudredningen er denne bogs hovedproblemstilling altså grønlændernes politiske medborgerskab i Danmark. Men der er også grund til at interessere sig for grønlændernes medborgerskab i en videre forstand, det vil sige for deres sociale forhold i Danmark og for deres relationer til Grønland og til det grønlandske samfund i Danmark. Grønlændere er i undersøgelsen defineret som personer, der er født i Grønland, og hvor den ene eller begge forældre også er født i Grønland. Nogle af de således undersøgte „grønlændere“ giver i undersøgelsen udtryk for, at de selv primært opfatter sig som danske. Omvendt ved vi, at der er en række „danskere“ med danske forældre, der er født og opvokset i Grønland, som primært opfatter sig selv som grønlændere (Chemnitz, 2001). Der er således ved udvælgelsen anvendt en objektiv definition af grønlændere og ikke en subjektiv. Men det er den eneste mulige fremgangsmåde i en undersøgelse som den foreliggende. I undersøgelsen indgår et repræsentativt udvalg af de således definerede grønlændere, i alt 552 personer.

En undersøgelse, der bygger på en repræsentativ stikprøve af alle grønlændere i Danmark, kan give os et samlet overblik over grønlændernes forhold. Den muliggør også, at vi kan sammenligne grønlændernes forhold med andre grupper i det danske samfund, både andre etniske minoriteter og den danske majoritetsbefolkning. Men selvfølgelig er der grænser for dybden af

de analyser, man kan foretage af grønlændernes oplevelser af tilværelsen i Danmark. Derfor vil der også til fortolkning af de kvantitative resultater blive inddraget den viden, vi har fra antropologisk orienterede studier af grønlænderes liv.

MEDBORGERSKABSBEGREBET

Den amerikanske politolog Robert A. Dahl stiller i bogen *Democracy and its Critics* (1989) spørgsmålet, hvad det er for et folk, der skal styre i et folkestyre. Hans svar er, at medlemmerne af et samfund er alle de mennesker, der er bundet af beslutningerne. Undtaget herfra er kun børn og tilfældigt besøgende. Indflydelse på beslutninger må således tilkomme alle, der er bundet af beslutningerne, ikke kun majoritetsbefolkningen, men også alle etniske minoriteter, der bor i landet.

Men derudover fremhæver Dahl, at det ikke kun drejer sig om at sikre alle landets indbyggere lige politiske rettigheder, det drejer sig også om at sikre, at alle borgere har mulighed for at deltage effektivt i den demokratiske proces. Der skal således være mulighed for en fri meningsdannelse og for at øve indflydelse på den politiske dagsorden. Man må også sikre, at den enkelte borger besidder tilstrækkeligt med politiske ressourcer til at udnytte de rettigheder, som han eller hun har fået tildelt. Den enkelte skal være sikret et fuldt politisk medborgerskab i det samfund, hvor man lever (jf. Togeby, 1999). I forlængelse heraf bliver spørgsmålet for grønlændernes vedkommende, om de inddrages i samfundslivet i Danmark i samme omfang som andre danske borgere.

Begrebet om det fulde medborgerskab blev udviklet af den engelske sociolog T. S. Marshal i bogen *Class, Citizenship and Social Development*. For Marshal omfattede medborgerskabet ikke blot de klassiske civile og politiske rettigheder, men også sociale rettigheder, nemlig „from the right of a modicum of economic welfare and security, to the right to share to the full in the social heritage and to live the life of a civilized being according to the standards prevailing in society“ ([1949] 1965: 172). Lars Torpe definerer medborgerskabet som „et fællesskab, som ikke udelukker nogen, og som er lige, aktivt og pluralistisk“ (Andersen et al., 1993). Og som hos Dahl, er der ikke blot tale om formelle rettigheder, men også om det levede liv. I den foreliggende bog er fokus på det politiske medborgerskab, men der vil også i mere begrænset omfang blive set på det sociale medborgerskab i bredere forstand.

Den svenske magtudredning gennemførte i 1987 den første større empirisk orienterede medborgerundersøgelse (Petersson, Westholm & Blomberg, 1989), hvor det fulde medborgerskab blev det ideal, som den politiske deltagelse og den politiske kultur blev målt med. Den blev fulgt op af en dansk medborgerundersøgelse i 1990, udført af forskere ved Aalborg Universitet (Andersen et al., 1993). Der er tradition for, at man i medborgerundersøgelserne interesserer sig for flere forskellige dimensioner af det politiske medborgerskab. Det drejer sig bl.a. om

- Rettigheder og pligter
- Ressourcer
- Deltagelse
- Identiteter

Hvad rettigheder og pligter angår, er svaret forholdsvis enkelt. Grønlænderne er danske statsborgere og besidder helt de samme civile, sociale og politiske rettigheder som andre danske statsborgere. Men der kan være grund til at spørge til grønlændernes faktiske brug af disse rettigheder, dvs. at spørge til deres deltagelse i de demokratiske processer i Danmark. Der kan også være grund til at spørge til de politiske ressourcer, som grønlænderne besidder, fordi ressourcer er en forudsætning for at kunne udnytte de tildelte rettigheder. Er grønlænderne i samme omfang som andre danske borgere i stand til at følge den politiske debat, at anvende klagemulighederne og at give udtryk for deres krav og ønsker? Og for grønlændernes vedkommende får spørgsmålet om medborgeridentiteten en særlig drejning: I hvilket omfang føler de selv, at de er en del af fællesskabet, i hvilket omfang oplever de, at det danske samfund behandler dem som fuldgyldige medlemmer, og hvorledes oplever de deres egne muligheder for at øve indflydelse på beslutningerne i det danske samfund?

Der sondres almindeligvis i medborgerundersøgelserne mellem det store og det lille demokrati. Deltagelsen i det store demokrati er det, vi i almindelighed forstår ved politisk deltagelse, dvs. deltagelse i folketingsvalg og kommunalvalg, deltagelse i de politiske partiers arbejde og deltagelse i politiske aktioner og møder. Ved deltagelsen i det lille demokrati tænkes på de muligheder, borgerne i et velfærdssamfund har for at deltage i udformningen af beslutningerne inden for de områder, hvor de optræder som brugere af velfærdssamfundets ydelser, men også på den enkeltes muligheder for at påvirke beslutningerne på arbejdspladsen. I hvilket omfang oplever man, at man kan

øve indflydelse på sine børns skolegang, på sundhedssystemet, når man selv eller en af ens pårørende er patient, på socialforvaltningen eller arbejdsformidlingen som klient, og i hvilket omfang oplever man, at man har muligheder for at øve indflydelse på sine egne arbejdsvilkår på arbejdspladsen? I denne undersøgelse bliver spørgsmålet, om grønlænderne i samme omfang som andre danske statsborgere oplever, at de besidder disse muligheder og gør brug deraf.

Der er endvidere tradition for, at man i medborgerundersøgelser fokuserer på det, man i mangel af et dækkende dansk ord kalder „empowerment“, hvorved forstås den proces, hvorigennem fællesskabets medlemmer bliver mere aktive, mere ressourcestærke og mere motiverede for at bidrage til fællesskabet. I alle undersøgelser af minoriteter eller andre udelukkede grupper, vil dette empowermentperspektiv være centralt, således også i en undersøgelse af grønlændere i Danmark. Spørgsmålet er altså, om der for grønlændernes vedkommende er sat en sådan proces i gang i retning af en bedre realisering af et fuldt medborgerskab.

For at belyse kvaliteten af grønlændernes politiske medborgerskab i Danmark vil der i de følgende kapitler blive set på deres besiddelse af politiske ressourcer, deltagelsen i det lille og det store demokrati, oplevelsen af diskrimination og deres nationale identitet.

AT FORSTÅ OG FORKLARE ETNISKE MINORITETERS POLITISKE MEDBORGERSKAB

Der findes mange forskellige forklaringer på, at nogen personer eller grupper deltager på lige fod i det danske samfund, mens andre ikke synes at have fået del i det fulde medborgerskab. På grundlag af den forskning, der i de senere år er foretaget blandt etniske minoriteter i Europa, herunder i Danmark, kan man pege på i hvert fald følgende faktorer: a) de kulturelle og politiske erfaringer, som de etniske minoriteter bringer med sig til Danmark, b) graden af social og politisk integration i det danske samfund, c) den mulige kollektive mobilisering, d) opbygningen af de politiske institutioner i Danmark og e) den danske befolknings holdninger til etniske minoriteter.

Der har i de senere år været en tendens til, at alt vedrørende etniske minoriteter forklares med henvisning til den medbragte kultur. Hvad angår inddragelsen af de etniske minoriteter i det danske samfundsliv, viser den hidtidige forskning imidlertid, at dette næppe er hovedforklaringen. Tager vi udgangspunkt i valgdeltagelsen, som er det område, der er bedst belyst, viser

det sig eksempelvis, at der er meget stor forskel på deltagelsen blandt forskellige muslimske grupper. Det viser sig også, at kvinderne i nogle grupper har en højere valgdeltagelse end mændene, ligesom kvinderne i øvrigt er forholdsvis aktive i det danske samfund (Togeby, 2000). Derimod er der nok tegn på, at de politiske erfaringer, som indvandrere og flygtninge bringer med sig til Danmark, har betydning for deres politiske aktivitet. Grupper, der kommer fra Sydøst- og Østasien deltager forholdsmæssigt lidt, og det samme gælder flygtningegrupperne fra Østeuropa. Endelig synes det også at spille en rolle, hvilke uddannelsesmæssige og erhvervsmæssige ressourcer de etniske minoriteter bringer med sig (Elklit et al., 2000).

Også i diskussioner om forholdet mellem Danmark og Grønland tales der meget om kultur. Der kan derfor være grund til at stille spørgsmålet, om forskellene i danskeres og grønlænderes kulturelle forudsætninger kan spille en rolle for inddragelsen i det danske samfundsliv. Man kan også rejse spørgsmålet, om det har betydning for den politiske deltagelse og de politiske ressourcer, man finder blandt grønlændere i Danmark, at Grønland først fik hjemmestyre i 1979, og at Grønland indtil 1953 var en dansk koloni.

Størst betydning for de etniske minoriteters medborgerskab har imidlertid de oplevelser og erfaringer, der knytter sig til tiden efter ankomsten til Danmark. For de fleste grupper og de fleste enkeltpersoner sker der med tiden en gradvis inddragelse i det danske samfund, socialt, økonomisk og politisk. Undersøgelserne af de etniske minoriteters valgdeltagelse, viser da også, at valgdeltagelsen som oftest stiger med varigheden af opholdet i Danmark, og at den er relativt højere blandt dem, der har dansk statsborgerskab, er dansk gift, har dansk uddannelse, som er erhvervsmæssigt beskæftiget og som taler godt dansk, end blandt dem, der ikke har disse egenskaber (Togeby, 1999). Alle grønlændere har dansk statsborgerskab, men de varierer med hensyn til de andre nævnte egenskaber. Det er derfor rimeligt at forvente, at disse egenskaber spiller en rolle for kvaliteten af den enkeltes medborgerskab i Danmark.

Af de undersøgelser, der indtil nu er foretaget af indvandreres og flygtinges politiske deltagelse i Danmark, fremgår det meget tydeligt, at selvom deltagelsen varierer med den almindelige dagligdags integration i det danske samfund, er der også en række grupper, hvis aktivitet er betydelig højere, end man skulle forvente på baggrund af denne integration. Der er enkelte etniske grupper, som i hvert fald i nogle danske byer har foretaget en kollektiv mobilisering, der er resulteret i en overraskende høj deltagelse. Det gælder eksempelvis pakistanerne i Københavns Kommune og tyrkerne i Århus

Kommune. I disse grupper er aktiviteten altså høj, uanset graden af integration i det danske samfund. Den kollektive mobilisering foregår omkring eksisterende netværk og foreninger i lokalsamfundet og omkring en fælles målsætning, f.eks. at få en kandidat valgt til kommunalbestyrelsen. En kollektiv mobilisering forudsætter således en vis befolkningsmæssig koncentration.

Grønlænderne i Danmark bor imidlertid forholdsvis spredt med en mindre koncentration i de store byer. Der er derfor ikke voldsomt gode betingelser for en kollektiv mobilisering. Ikke desto mindre foregik der i 1970'erne en mobilisering af de unge grønlandere, der var under uddannelse først og fremmest i København, og der skete samtidig eller i forlængelse heraf en national mobilisering i Grønland i et opgør med den danske dominans (Sørensen, 1983). Et spørgsmål er derfor, om man i dag kan finde nedslag af denne kollektive mobilisering blandt grønlandere i Danmark.

I den nyere indvandrerforskning er der endvidere en stigende erkendelse af, at modtagerlandets institutioner spiller en betydelig rolle for arten og omfanget af den politiske aktivitet blandt etniske minoriteter. Når eksempelvis algeriske indvandrere fra nogenlunde samme område kommer til to forskellige byer i Frankrig, bliver deres adfærd forskellig, fordi byernes indvandrerpolitik er forskellig (Ireland, 1994). Man kan også forestille sig, at adfærden bliver forskellig, hvis to etniske grupper mødes med to forskellige sæt regler, når de modtages i det samme land. Man kan derfor spørge, hvilken betydning det har, at grønlandere fra fødslen har haft dansk statsborgerskab, uanset om de er født i Danmark eller Grønland, og at de derfor på godt og ondt behandles som danskere og ikke som indvandrere.

Som en sidste forklaring er der grund til nævne, at de etniske minoriteters medborgerskab naturligvis er afhængig af, om den danske majoritetsbefolkning er villig til ikke blot formelt, men også reelt at inddrage dem i det danske samfundsliv. Hvis i dette tilfælde grønlanderne ringeagtes og udsættes for diskrimination i Danmark, kommer de ikke til at deltage på lige fod med andre danske statsborgere i udformningen af det danske samfund. I så fald kommer grønlanderne heller ikke til selv at opleve sig som ligeværdige deltagere. Et fuldt medborgerskab kræver indsats fra begge sider. Vi ved, at grønlanderne tidligere har beklaget sig over den danske befolknings negative holdning over for grønlandere. Opleves denne modvilje stadigvæk, og har den i så fald betydning for grønlanderes medinddragelse i det danske samfund?

På denne baggrund vil jeg i det følgende undersøge, hvilken betydning grønlandernes kulturelle og sproglige forudsætninger, deres økonomiske og

sociale ressourcer, den nationale mobilisering og den oplevede diskrimination har for deres medborgerskab.

UNDERSØGELSEN

Den foreliggende bog bygger i hovedsagen på en interviewundersøgelse, der blev gennemført i foråret 2001, og som omfatter 552 grønlandere med bopæl i Danmark. Undersøgelsen omfatter omkring 9 pct. af de voksne grønlandere, der er født i Grønland, men i dag lever i Danmark. Som nævnt er grønlandere i denne sammenhæng defineret ved, at i det mindste den ene af deres forældre også er født i Grønland. Gruppen omfatter således også grønlandske børn, der er blevet adopteret af danske forældre, men ikke børn født i Danmark af grønlandske forældre.

Et af problemerne i forbindelse med undersøgelsen har været vanskeligheden ved at identificere grønlanderne. For danske statsborgere indeholder CPR-registeret nemlig kun oplysninger om fødestedet, ikke om etniciteten. Det har imidlertid vist sig, at en meget betydelig del af de danske statsborgere, der er født i Grønland, men lever i Danmark, er født af to danske forældre, der har opholdt sig i Grønland, da vedkommende blev født. Disse personer er blevet valgt fra, således at kun personer med grønlandske forældre er blevet interviewet. De mere detaljerede udvælgelsesprocedurer er skildret i bilag 1.

Det praktiske arbejde i forbindelse med dataindsamlingen er blevet varetaget af Socialforskningsinstituttet. De fleste interview er gennemført over telefonen af dansksprogede interviewere, dog er en mindre del af spørgeskemaerne udsendt med almindelig post.

På grund af problemerne med at identificere grønlanderne har det været vanskeligt at beregne en præcis svarprocent. Efter en forholdsvis omfattende kontrolproces, er vi imidlertid nået frem til, at svarprocenten ikke er lavere end 64 pct.

Man må naturligvis spørge, om frafaldet har betydet, at vi hovedsagelig har fået fat i de mere velfungerende grønlandere og ikke i de svageste. Naturligvis kan man ikke i en undersøgelse, der primært foretages ved hjælp af telefonen med et standardiseret spørgeskema, få interviewet de allersvageste grupper i det danske samfund, f.eks. de hjemløse. Det får man heller ikke i andre interviewundersøgelser. Problemet er imidlertid, at en forholdsvis større del af grønlanderne tilhører denne gruppe.

En analyse af frafaldets sammensætning giver et fingerpeg om, at problemet er noget større i denne undersøgelse end i en undersøgelse af den sam-

lede befolkning. Blandt andet er der nogle, der har afvist at blive interviewet på grund af sprogproblemer. Og der er i forhold til andre undersøgelser et forholdsvis stort antal, der ikke har telefon, som er flyttet med ukendt adresse, som ikke har kunnet træffes, eller som undskylder sig med sygdom. Det betyder, at vi eksempelvis ikke har fået fat i de meget svage og udsatte grønlændere fra Vesterbro, som dagbladet *Information* på det seneste har skildret i flere artikler (se f.eks. 4. maj 2001, 7. juli 2001, 9. juli 2001, 11. juli 2001).

Der er således næppe nogen tvivl om, at grønlændernes sociale problemer i Danmark bliver undervurderet i denne undersøgelse. På den anden side omfatter undersøgelsen et forholdsvis stort antal personer, som får førtidspension, eller som lever af kontanthjælp. Der er således en pæn repræsentation af grønlændere med mulige økonomiske og sociale problemer. Det er ikke kun blevet en undersøgelse af de mest velfungerende grønlændere uden nævneværdige problemer. Men de allersvageste af grønlænderne i Danmark indgår ikke i undersøgelsen.

Undersøgelsen har været opbygget således, at der er sikret den størst mulige sammenlignelighed med en række andre undersøgelser. Det vil for det første være muligt at sammenligne med den undersøgelse af grønlændere i Danmark, der blev foretaget af Pie Barfod et al. i 1972. Undersøgelsen havde til formål at belyse, under hvilke forhold grønlændere i Danmark levede, og hvorledes de trivedes. Det videre formål var så at finde ud af, hvad der kunne gøres for at lette grønlændernes situation i Danmark. Som hovedprincip byggede undersøgelsen på en repræsentativ stikprøve af alle grønlændere med bopæl i Danmark. I alt indgik der i 1972-undersøgelsen 186 uddannelsessøgende og 217 fastboende grønlændere. Interviewene blev indsamlet af grønlændere, der var bosat i Danmark.

Ved planlægningen af den foreliggende undersøgelse er der gjort anstrengelser for at stille spørgsmål, der kunne give den størst mulige sammenlignelighed med undersøgelsen fra 1972. Der er derfor i det omfang, det var muligt, blevet anvendt de samme spørgsmål. En hel præcis sammenligning mellem undersøgelsen fra 1972 og undersøgelsen fra 2001 er imidlertid vanskeliggjort af, at bogen, *Grønlændere i Danmark 1971-72* (Barfod et al., 1974), ikke indeholder så mange tabeller, men beskriver resultaterne med ord. Jeg vil imidlertid i det følgende – i det omfang, det er muligt – sammenligne med Pie Barfods undersøgelse.

Egmontfonden gennemførte i 1986–1988 en undersøgelse af socialt true-
de og handicappede grønlændere i Grønland og Danmark (Taul, 1988). I
rapporten fra Egmontfonden præsenteres en række statistiske oplysninger
om grønlændere i Danmark, der er beregnet på grundlag af oplysninger i
CPR-registeret pr. 1. januar 1985, og som er præsenteret, så det er muligt at
sammenligne med oplysningerne fra 1972. Også disse oplysninger fra mid-
ten af 1980'erne vil blive inddraget i det følgende.

Men ud over de tidligere undersøgelser af grønlændere, vil det også være
muligt at sammenligne med undersøgelser af andre etniske minoriteter, der i
dag lever i Danmark. Det drejer sig for det første om en undersøgelse af
oplevet diskrimination blandt bosniere, libanesere, somaliere og tyrkere, som
i 1998 blev gennemført for Nævnet for Etnisk Ligestilling (Møller & Toge-
by, 1999). Og det drejer sig for det andet om den undersøgelse af 2. genera-
tionsindvandrere, som Magtudredningen i 1999 har foretaget i samarbejde
med Socialforskningsinstituttet.

Og endelig har det været muligt at sammenligne med hele den danske
befolkning, idet man kan sammenligne med resultater fra den medborger-
undersøgelse, som Magtudredningen gennemførte i 2000.

GRØNLÆNDERNE SOM NATIONAL MINORITET I DANMARK

Jakob Janussen skrev i 1970 en artikel i tidsskiftet, *Jordens folk*, med den provokerende titel, „Grønlændere som en national minoritet i Danmark“. Der blev i artiklen argumenteret for, at grønlænderne udgjorde deres egen nation. Uanset det fælles statsborgerskab udgjorde danskere og grønlændere hver sin nation. Og de grønlændere, der levede i Danmark, måtte derfor betegnes som en national minoritet.

Overskriften opfattes antagelig ikke på samme måde som provokerende i 2002. Den nationale mobilisering, der gennem de seneste 30 år er foregået blandt grønlændere i både Danmark og Grønland, har gjort denne tankegang mere selvfølgelig. Og specielt i Grønland defineres det grønlandske som oftest ved sin modsætning til det danske. Megen grønlandsk politik handler om grænsedragningen mellem dansk og grønlandsk. I Grønland er danskerne at regne for en national minoritet.

ETNISK GRÆNSEDRAGNING

En af de mest indflydelsesrige artikler i moderne etnicitetsforskning er den norske antropolog Frederik Barths indledningskapitel til bogen, *Ethnic Groups and Boundaries* (1969), hvor han argumenterer for, at det afgørende i forbindelse med etniske grupper ikke er forskellene på deres kultur, men den stadige kamp om grænsedragningen imellem dem. Thomas Hylland Eriksen (1993: 12) har formuleret det på den måde, at etnicitet handler om relationerne mellem grupper, ikke om gruppernes egenskaber. Gruppe-medlemskabet opretholdes ved, at grupperne skaber stereotype forestillinger om hinanden: Det handler om at opretholde adskillelsen mellem „os“ og „dem“ (Eriksen, 1993: 25ff).

Det er i hovedsagen dette syn på etnicitet, der ligger til grund for denne fremstilling, og der vil derfor også blive skrevet meget om grænsedragning

mellem dansk og grønlandsk. Det betyder ikke, at jeg helt vil forbigå spørgsmålet om mulige kulturelle forskelle og om en grønlandsk kulturel arv, men de kulturelle elementer vil altid blive opfattet som fleksible og påvirkelige.

Barth peger på, at etniske skel ikke opstår, når grupper lever isoleret fra hinanden, men tværtimod når de lever tæt sammen og til stadighed har behov for at opretholde de indbyrdes grænser. I Grønland, der har en fortid som en dansk koloni, og hvor der stadig findes en del danske embedsmænd, er det vigtigt at opretholde grænsen mellem dansk og grønlandsk. Det er de tætte forbindelser til Danmark, der gør denne modstilling vigtig.

I Danmark, hvor grønlænderne aldrig har fyldt meget, har det sjældent af danskere været oplevet som særligt vigtigt at afgrænse sig i forhold til grønlænderne. Tidligere var det en del af den danske identitet at afgrænse sig i forhold til tyskerne, og i dag er det vigtigt at afgrænse sig i forhold til muslimske indvandrere og flygtninge. Det er tilstedeværelsen og nærheden, der skaber behov for en grænsedragning og modstilling. Man kan derfor også forestille sig, at grænsedragningen mellem dansk og grønlandsk er langt svagere i Danmark end i Grønland.

Barth påpeger endvidere, at grænsedragningen mellem etniske grupper kan opretholdes, uanset at grupperne lever i det samme geografiske område, uanset at de dagligt samarbejder med hinanden og har en fælles levevis, og uanset at mange enkeltindivider krydser grænserne fra den ene etniske gruppe til den anden f.eks. gennem ægteskab. Man vil også ofte kunne opleve, at de kulturelle træk, der hævdes at definere forskellige grupper ændres, samtidig med at grænsedragning mellem grupperne opretholdes. Det afgørende er sontringen mellem „dem“ og „os“.

Ifølge Barth er det forskningens opgave at beskrive, hvordan grænsedragningen mellem etniske grupper skabes og opretholdes, snarere end de kulturelle forskelle, der skiller dem. Etnicitetsforskningen drejer sig derfor mere om identitet end om kultur. Man kan også sige, at det drejer sig om forestillingerne om den forskellige kultur.

Thomas Hylland Eriksen redegør i *Ethnicity and Nationalism* (1993) for, hvorledes moderniseringsprocesserne har medført en genopblussen af etniske modsætninger, fordi modernitetens refleksivitet har skabt grundlaget for en genopdagelse af forfædrenes skikke og forestillinger. Om netop grønlænderne skriver han:

while one's grandparents may have lived as traditional Inuits (or Sami, or Scots ...) without giving it any thought, and one's parents took great

pains to escape from their stigmatised and shameful minority position and to become assimilated and modern, today's generation does everything in its power to revive the customs and traditions that their grandparents followed without knowing it, and which their parents tried so hard to forget. Similar identity processes may result from various forms of sustained culture contact, but they become especially acute and politically important during the rapid social changes brought about through modernisation" (1993: 239).

Denne bog handler foruden om grønlændernes medborgerskab også om den grænsedragning mellem dansk og grønlandsk, som opretholdes af grønlænderne i Danmark. Da man imidlertid må formode, at de forestillinger om grønlandsk identitet og kultur, som findes i Danmark, har en sammenhæng med den grænsedragning mellem dansk og grønlandsk, der foretages i Grønland, vil vi starte med at se på den grønlandske kultur og identitet i Grønland.

OM GRØNLANDSK KULTUR OG IDENTITET

Når man i Grønland skal beskrive forholdet mellem grønlændere og danskere eller mellem grønlandskhed og danskhed, beskrives det ofte som et forhold mellem to uforenelige kulturer (Sørensen, 1994a). Og når vi spørger de i Danmark bosatte grønlændere, om der er problemer forbundet med blandede ægteskaber mellem danskere og grønlændere, er langt det hyppigste svar, at den forskellige kultur eller mentalitet kan skabe problemer.

Ikke desto mindre kan det være vanskeligt præcist at beskrive, hvad der karakteriserer den særlige grønlandske kultur. Når det er så vanskeligt, skyldes det bl.a., at der gennem de seneste 25 år er sket en betydelig politisering af den grønlandske identitet. Det grønlandske defineres først og fremmest ved sin modsætning til det danske. Der tales om en oprindelig og ægte grønlandsk eller eskimoisk kultur, der var fremherskende inden den kulturelle kolonialisering fra Danmark. Samtidig lever de fleste grønlændere i en blandingskultur, der har udviklet sig gradvist gennem det 20. århundrede. Men forestillingen om en oprindelig og ægte grønlandsk kultur er blevet et vigtigt element i den grønlandske nationsdannelsesproces (jf. Eriksen, 1993). Hermed er selve definitionen af den grønlandske kultur blevet genstand for politisk kamp. Denne politisering gør det vanskeligt at give en beskrivelse af grønlændernes kulturelle rødder.

Antropologen Bo Wagner Sørensen har i sin ph.d.-afhandling, *Magt eller afmagt. Køn, følelser og vold i Grønland* (1994b; jf. også ; 1993; 1994a) diskuteret,

hvad man skal forstå ved grønlandsk kultur. De følgende sider bygger primært på hans overvejelser. Bo Wagner Sørensen afviser forestillingen om den ægte og oprindelige grønlandske kultur og prøver i stedet at præsentere en række af de forestillinger, som findes i det moderne Grønland om grønlandsk kultur og om dens sammenstød med den danske.

Den første fortælling handler om den oprindelige grønlandske inuitkultur. Den traditionelle skildring af eskimoerne i almindelighed og af grønlænderne i særdeles fremstiller dem som fredselskende og vennelske mennesker, der lever i harmoni med deres omgivelser, både med andre mennesker og med naturen. Med til fortællingen hører også, at denne inuitkultur er udviklet som svar på de hårde materielle kår, som grønlænderne levede under tidligere. Det oprindeligt grønlandske skildres altid i sin modsætning til det danske. Ifølge den grønlandske selvforståelse er grønlænderne præget af hjælpsomhed, gavmildhed, nærhed, gæstfrihed, åbenhed, festlighed, glæde og tolerance, mens danskerne karakteriseres som individualistiske, materialistiske og fordomsfulde. Bo Wagner Sørensen kalder denne fortælling „Det gode menneske og de gode gamle dage“ (1994b: 96).

I forlængelse af denne fortælling bliver den ægte grønlænder den, der har bevaret forbindelsen tilbage til den oprindelige grønlandske kultur. Den ægte grønlænder er født i Grønland af to grønlandske forældre, bor i Grønland, taler det grønlandske sprog og føler sig som grønlænder. Set i forhold til grønlændere i Danmark skaber denne opfattelse det problem, at man vanskeligt kan være en ægte grønlænder, hvis man har bosat sig i Danmark.

Den anden fortælling handler om den opløsning af den oprindelige grønlandske kultur, der har været et resultat af moderniseringen og påvirkningen fra Danmark. Det hævdes, at med den moderne udvikling er den oprindelige inuitkultur brudt sammen og har efterladt mange grønlændere rodløse og fremmedgjorte uden klare kulturelle holdepunkter. Det er denne kulturelle opløsning, der får skylden for de fleste ulykker i Grønland, for spiritussen, for volden og for aggressiviteten. Grønlænderne fremstilles som ofre for en udvikling, de ikke selv har haft indflydelse på. Der tales om, at udviklingen har slået skår i den grønlandske sjæl. Det bliver på denne måde næsten en del af den grønlandske kultur at have identitetsproblemer og at have vanskeligt ved at komme overens med moderniteten: Bo Wagner Sørensen taler om en „splittelsens diskurs“ (1994b: 168). Man kunne forestille sig, at disse identitetsproblemer optræder særligt stærkt blandt grønlændere i Danmark.

En tredje og fjerde fortælling handler om kolonialiseringen fra Danmark og opgøret dermed. Både i kolonitiden og under moderniseringsperioden

efter 1950 blev beslutningerne truffet i København af danske embedsmænd hen over hovedet på grønlænderne. I Grønland rettede man sig efter, hvad danskerne ønskede – de vidste nok bedst. Denne nedvurdering af de grønlandske erfaringer og det grønlandske sprog førte til mindreværdsfølelse og handlingslammelse blandt grønlændere. Der rådede, hvad Almond og Verba (1963) ville kalde en „undersåtkultur“. Til gengæld har Grønland i 1970'erne været præget af en mobilisering imod den danske dominans. Særlig fødestedskriteriet, hvorefter personer, der var født i Grønland, blev dårligere aflønnet end andre embedsmænd (indført i 1964, afskaffet i 1991), har været en torn i øjet og blev opfattet som nedværdigende og diskriminerende. Sprogpolitikken blev et andet symbol på den danske dominans. Hjemmestyreordningen gjorde i hovedsagen grønlænderne til herrer i eget hus, men samfundsdebatten i Grønland er stadig præget af modstillingen af dansk og grønlandsk. Og selvstyrekravet går længere end til en hjemmestyreordning. „Splittelsens diskurs“ handler også om, at alt tolkes ind i modstillingen mellem grønlandsk og dansk (se også Christiansen, 2000).

Ifølge Bo Wagner Sørensen indeholder alle disse fortællinger om grønlandsk kultur en kerne af sandhed, men de er også alle udtryk for en konstruktion af både fortiden og nutiden, så den kommer til at give mening for den enkelte. Der findes derfor heller ikke noget entydigt svar på, hvad der er det særlige ved den grønlandske kultur.

Der findes imidlertid i Bo Wagner Sørensens bog også en femte fortælling om grønlandsk kultur, som man måske kunne kalde den antropologiske forskers fortælling. Det er fortællingen om de tavse grønlændere, der ikke er villige til at verbalisere konflikter og problemer – og slet ikke over for en forsker fra Danmark:

Der eksisterer givetvis divergerende opfattelser af, hvad der skal forklares, og hvor meget man egentlig bør problematisere sin dagligdag ved at tale om den. I Danmark er tendensen tydeligvis at sætte alt på ord ud fra den antagelse, at verbalisering er første skridt på vej til bevidsthed om et problem og dermed også til løsningen af problemet. I Grønland er verbaliseringen ikke tilsvarende markant (1994b: 61).

Hvis det er rigtigt, at grønlænderne ved deres tavshed adskiller sig fra mange danskere, skaber det naturligvis problemer for en spørgeskemaundersøgelse som den foreliggende. Under alle omstændigheder kræver det, at vi ikke blot skal tolke det sagte, men også det usagte. Det gør ikke opgaven lettere.

Jeg vil i de følgende analyser lede efter nedslag af alle disse forskellige kul-

turelle elementer. Spørgsmålet er altså, om de her skildrede selvforståelser har betydning for omfanget og måden, hvorpå grønlændere inddrages i det danske samfund.

DEN GRØNLANDSKE INDVANDRINGSHISTORIE I DANMARK

Som allerede nævnt har vi i dag kun en meget upræcis viden om, hvor mange grønlændere, der bor i Danmark. Det skyldes bl.a., at hjemmestyreordningen har udskilt Grønlands Statistik fra Danmarks Statistik. Men vi har også ret upræcise forestillinger om, hvor mange grønlændere, der tidligere har levet i Danmark. Hvis man sammenstykker de forholdsvis spredte oplysninger, kan man dog tegne følgende billede:

Indtil den såkaldte „Nyordning“ for Grønland, der blev gennemført i 1950, førte man en meget defensiv moderniseringspolitik. Grønlands relationer til Danmark og for den sags skyld til resten af verden blev holdt på et absolut minimum. Kun få grønlændere rejste til Danmark, og formålet var da som oftest at gennemføre en uddannelse. Det menes, at der i det 19. århundrede blev uddannet i alt 65 grønlændere i Danmark, og at der i perioden fra 1900 til 1940 blev uddannet 225, heraf 60 kvinder. Perioden op til 1945 er skildret i en afhandling af A. Bertelsen, *Grønlændere i Danmark* (1945).

Fra 1950 blev der igangsat en mere offensiv udviklingsstrategi, der også indebar en betydelig indsats for at lære grønlænderne dansk. I forlængelse heraf blev mange grønlændere efter at have afsluttet folkeskolen sendt til Danmark for at videreuddanne sig. Omkring 1960 var der således ca. 200 grønlændere under uddannelse i Danmark. Fra 1961 begyndte man at sende elever i 6.-7. klasse et år til Danmark, og fra 1964 begyndte man at sende elever fra 8.-9.-10. klasse på efterskole i Danmark (Larsen, 1992). Starten på denne uddannelsesstrategi er skildret i Tine Brylids bog, *I den bedste mening* (1998), der fortæller den forfærdelige historie om, hvordan det er gået de 22 grønlandske børn, der i 1951 i alderen 5-8 år blev sendt til Danmark for at lære dansk. Og hele perioden er skildret af Ernst Jensen i en meget omfattende afhandling om grønlandske børn på uddannelsesophold i Danmark, „*Langt hjemmefra*“ – grønlandske børn på skoleophold i Danmark i 1960'erne og 1970'erne (2000).

I slutningen af 1960'erne og begyndelsen af 1970'erne øgedes kritikken af den stærke danisering, og der blev stillet krav om en grønlandsk skole med

grønlandsk som hovedsprog og om flere uddannelsesmuligheder i Grønland. Det endelig skift skete med hjemmestyreordningen i 1979, men allerede i midten af 1970'erne mindskedes antallet af børn og unge, der blev sendt til Danmark for at uddanne sig. Et meget stort antal uddannelser kan i dag færdiggøres i Grønland.

I forbindelse med Pie Barfods analyse af grønlændere i Danmark (1974) blev det beregnet, hvor mange grønlændere der boede i Danmark pr. 1. november 1971. Som det fremgår af tabel 2.1 var der på dette tidspunkt 2.843 grønlændere over 14 år i Danmark og heraf var 1.831 over 19 år. Af denne sidste gruppe var 41 pct. af mændene og 23 pct. af kvinderne under uddannelse, ligesom langt de fleste af de helt unge grønlændere var uddannelsessøgende.

Der er også blevet foretaget en opgørelse af antallet af grønlændere i Danmark pr. 1. januar 1980 og 1. januar 1985, denne gang på foranledning af Egmontfonden (Taul, 1988). I 1985 boede der således 8.889 personer i Danmark, der var født i Grønland. En del af disse var dog børn af udsendte danske håndværkere eller embedsmænd. Egmontfonden beregnede sig på dette grundlag frem til, at der i 1980 som minimum boede 4.900 grønlændere over 14 år i Danmark, og 5.100 i 1985. Som grønlændere regnedes i denne sammenhæng alle, der havde mindst en forælder, der var grønlænder. Der var således sket en betydelig forøgelse af antallet af grønlændere i Danmark fra 1971 til 1980, mens tallet stagnerede fra 1980 til 1985. Til gengæld er der fra 1980 til 1985 sket næsten en fordobling af antallet af voksne, der var født i Grønland af to danske forældre.

1. januar 2000 boede der i Danmark 12.040 personer, der var født i Grønland. Heraf var 8.188 18 år og ældre. Igen ved vi ikke, hvor mange der er født af to danske forældre. Foretager vi et forsigtigt skøn på grundlag af oplysningerne fra 1980 og 1985, kan man konkludere, at der i Danmark må bo 5-6.000 personer, der er 18 år eller ældre, som er født i Grønland, og hvis ene eller begge forældre er grønlændere. Tager vi udgangspunkt i de i bilag 1 beskrevne analyser af den oprindeligt udtrukne stikprøve, bliver resultatet, at i hvert fald 35 pct. af de personer, der bor i Danmark og er født i Grønland, har to ikke-grønlandske forældre. Heraf følger så, at der som maksimum bor 6.300 grønlændere i Danmark, der er 18 år eller derover. Hertil kan formodentlig lægges omkring 1000 børn og unge under 18 år. Definerer man således grønlændere, som det er gjort her, lever der i 2001 alt i alt omkring 7.000 grønlændere i Danmark. Det kan sammenlignes med, at der bor ca. 50.000 grønlændere i Grønland. Det ser ud til, at antallet af grønlændere i Danmark kun har været

TABEL 2.1.

Hvor mange grønlandere bor der i Danmark, 1. januar 1972, 1980, 1985 og 2000?

1972:	
Personer født i Grønland af grønlandske forældre, 15 år eller ældre	2.843
Personer født i Grønland af grønlandske forældre, 20 år eller ældre	1.831
1980:	
Personer født i Grønland, og som er 15 år eller ældre	5.936
Heraf 20 år eller ældre	4.427
Personer født i Grønland, 15 år el. ældre, hvis moder også er født i Grønland	min. 4.900
Personer født i Grønland, 20 år el. ældre, hvis moder også er født i Grønland	min. 3.900
1985:	
Personer født i Grønland	8.889
Heraf 15 år eller ældre	6.926
Heraf 20 år eller ældre	5.392
Personer født i Grønland, 15 år el. ældre, hvis moder også er født i Grønland	min. 5.100
Personer født i Grønland, 20 år el. ældre, hvis moder også er født i Grønland	min. 4.400
2000:	
Personer født i Grønland	12.040
Heraf 15 år eller ældre	8.853
Heraf 18 år eller ældre	8.188
Heraf 20 år eller ældre	7.827
Personer, 18 år eller ældre, der er født i Grønland, og som har i det mindste en forælder, der også er født i Grønland (Skønnet på grundlag af tallene fra 1980-1985)	5-6.000
Personer, 18 år eller ældre, der er født i Grønland, og som har i det mindste en forælder der også er født i Grønland (Skønnet på grundlag af undersøgelsens stikprøve)	max. 5.300
Samlet skøn over antallet af personer, der lever i Danmark, som er født i Grønland, og som har mindst en forælder, der også er født i Grønland (alle aldersgrupper).	max. 7.200

Kilde: 1972: Barfod et al., 1974; 1980 og 1985: Taul, 1988.

svagt stigende gennem de seneste 20 år. Dertil kommer imidlertid, at der i Danmark bor et ukendt antal børn, der er født i Danmark af grønlandske forældre. Den sidstnævnte gruppe er heller ikke dækket af den foreliggende undersøgelse – de er simpelthen ikke registreret nogen steder.

Om grønlændernes forhold i Danmark i moderne tid fortæller Phillip Lauritzen i bogen, *Danmark set med skæve øjne* (1979). Bogen indeholder et meget langt interview med den grønlandske socialrådgiver, Marta Labansen, der fortæller om sine oplevelser i Danmark i perioden fra 1967 til 1978. Af nyere publikationer kan også nævnes to projekter, der er blevet til med udgangspunkt i den forholdsvis store gruppe af grønlændere, der lever i Aalborg, nemlig Anne Grethe Niensens, *Grønlandsk kvindeliv – liv i Danmark* (1998) og Susanne Posborgs, *Rejsen til Danmark – ældre grønlændere i Danmark* (2000). Der er skildringer af både dem, der gik galt for, og dem, der klarede det og fik et godt liv i Danmark.

ET EMNE, DET ER SVÆRT AT TALE OM OG SVÆRT AT FORSKE I

Da jeg startede på dette projekt, var jeg ikke klar over, hvor ømtåleligt et emne jeg havde begivet mig om bord i. Det største problem er, hvordan man overhovedet taler om grønlændere i Danmark, dvs. hvilke ord og begreber man bruger. Et andet problem er, hvilke emner man kan beskæftige sig med uden at støde ind i etiske problemer. Man kan sige, at det handler om at trække grænsen mellem politisk korrekthed og unødigt stigmatisering.

Når det er så vanskeligt at finde ud af, hvorledes man taler om grønlændere i Danmark, skyldes det bl.a. den manglende overensstemmelse mellem nationalitet og statsborgerskab. Danskere og grønlændere har hver sin nationalitet, men alle er danske statsborgere. Det skaber ikke særlige vanskeligheder, så længe danskerne bor i Danmark og grønlænderne i Grønland. Der er tale om to forskellige folk, der er bosat i hvert sit landområde.

Men det bliver indviklet, når vi skal tale om grønlændere, der bor i Danmark og for manges vedkommende har boet her størstedelen af deres liv. For de fleste af de grønlændere, der bor i Danmark, er det nemlig vigtigt, at de ud over at være grønlændere også er danske statsborgere. Dette kommer eksempelvis til udtryk ved, at ressourcetsvage grønlændere ikke er interesseret i at deltage i de tilbud, der retter sig til flygtninge og indvandrere. For de er jo netop danskere og ikke fremmede.

Det betyder så, at det har været vanskeligt for mig at vælge ordene, når jeg

eksempelvis sammenligner resultater fra denne undersøgelse af grønlændere i Danmark med repræsentative undersøgelser af alle danskere. Nogle gange taler jeg om „grønlændere“ og „danskere“ og andre gange om „grønlændere“ og „andre danske statsborger“. Med den sidstnævnte sondring prøver jeg at indfange, at mange grønlændere har en dobbelt identitet som både grønlændere og danskere.

På samme måde har jeg været i tvivl om, hvilke ord jeg skal bruge, når jeg sonder mellem de grønlændere, der er født i familier, hvor begge forældre er grønlændere, og dem, der er født i familier, hvor den ene af forældrene er grønlænder og den anden dansker. Det letteste er at kalde det sidste „blandede ægteskaber“, men dette udtryk har nogle overtoner, jeg ikke bryder mig om, som om der er tale om uforenelige størrelser, som forbliver adskilte, også når de er blandede. Så ofte vil jeg i stedet for tale om, at forældrene har forskellig nationalitet eller forskellig oprindelse.

Et andet problem, der knytter sig til denne undersøgelse, er den objektive afgrænsning af grønlændere som personer, der er født i Grønland i familier, hvor mindst en af forældrene er grønlænder. Man kan sige, at der her er et etisk problem, der knytter sig til de personer, der har opgivet deres grønlandske identitet og primært opfatter sig som danske. Måske har de ikke længere nogen relationer til Grønland. Og nu kommer vi i forbindelse med denne undersøgelse og pådutter dem, at de er grønlændere. Det svarer helt til det problem, der i flere danske byer er opstået i forbindelse med oprettelsen af integrationsråd, hvor der er fremkommet meget vrede kommentarer fra personer, der måske har boet i Danmark i en menneskealder, og som for mange år siden har fået dansk statsborgerskab: Hvornår vil det danske samfund begynde at opfatte os som danskere, og ikke som fremmede?

Ved at foretage denne objektive afgrænsning af grønlændere, bidrager vi i en vis forstand til at fastholde forestillingen om grønlænderne som en etnisk afgrænset gruppe, der har særlige problemer. Dette gælder måske specielt, fordi der i undersøgelsen foretages sammenligninger af grønlændere og andre danske borgere. Der er således en fare for, at en undersøgelse som den foreliggende medvirker til en fortsat stigmatisering af grønlænderne i Danmark. Den modsatte løsning, som består i, at man af angst for denne stigmatisering undlader at undersøge de reelle problemer og at forholde sig til de myter om grønlændere, der florerer i det danske samfund, er imidlertid heller ikke acceptabel. Herom vidner de „glemte“ grønlændere i Vesterbros værtshuse. Vi kan ikke af hensyn til den politiske korrekthed fejle væsentlige problemer ind under gulvtæppet.

Jeg har i denne bog forsøgt at finde balancen mellem politisk korrekthed og etnisk stigmatisering ved at fokusere meget på de store forskelle, man finder blandt grønlændere i Danmark. Der viser sig at være mange forskellige måder, hvorpå man kan leve som grønlænder i Danmark. Hermed demonstreres det, at der ikke er tale om nogen etnisk eller kulturel determinisme, men om forskelligartede erfaringer, der giver sig forskelligartede udslag i sociale levevilkår og i medborgerskabets kvalitet.

Man kan endelig rejse spørgsmålet, om der er emner, man skal undlade at spørge om i en undersøgelse som denne. I den foreliggende undersøgelse er der eksempelvis ikke blevet spurgt om alkoholforbrug eller andre misbrugsproblemer, til trods for at det indgik i undersøgelsen fra 1972, og til trods for at det hører med til myterne, at der blandt grønlændere i Danmark optræder store misbrugsproblemer. Der er heller ikke blevet spurgt om vold og misrøgt i barndom og ungdom, selvom det fremgår af de skildringer, der findes af de dårligst fungerende grønlændere, at dette ofte er en del af den sociale arv (Nielsen, 1998). Når der ikke er blevet spurgt om disse forhold, skyldes det ikke, at jeg mener, at det er emner, man skal undlade at undersøge og beskrive. Men jeg mener nok, at man i så fald skal anvende andre metoder til at indsamle oplysningerne end dem, der er anvendt her. Det kan utvivlsomt af mange opleves som krænkende at blive udspurgt om sådanne forhold af en anonym interviewer gennem en telefon. Og derfor er det ikke sket.

OPVÆKST OG NUVÆRENDE LEVEVILKÅR

Da der ikke i de offentlige registre foretages nogen selvstændig registrering af grønlændere, ved vi meget lidt om grønlændernes liv i Danmark. Vi ved hverken, hvor de bor, eller hvad de laver. Vi ved heller ikke, hvor længe de har boet i Danmark. Formålet med dette kapitel er derfor at præsentere nogle af disse helt grundlæggende oplysninger om de grønlændere, der lever i Danmark i 2001. Det drejer sig om oplysninger om køn, alder, bopæl og øvrige levevilkår. Derudover er der oplysninger om opvæksten i henholdsvis Grønland og Danmark. Nogle af oplysningerne kan vi sammenligne med undersøgelserne fra 1972 og 1985.

Disse sammenligninger er dog ikke helt uden problemer og må tolkes med en vis forsigtighed. De datasæt, der ligger til grund for hver af de tre undersøgelser, har forskellig karakter. Nogle af oplysningerne stammer fra offentlige registre og andre fra interviewundersøgelser. I nogle tilfælde er beregningerne foretaget på grundlag af alle de personer, der er født i Grønland, i andre tilfælde indgår der kun personer med grønlandske forældre.¹ Ingen af de anvendte datasæt er perfekte, og fejlkilderne er af forskellig art i de tre undersøgelser. Dette besværliggør sammenligningen. Trods disse sammenligningsproblemer mener jeg, at det vil være muligt at identificere nogle overordnede tendenser i de sidste 30 års udvikling.

KØN OG ALDER

I 1972 var en meget stor del af de grønlændere, der levede i Danmark, under uddannelse. Grønlænderne var derfor også meget unge, og kun få havde levet mange år i Danmark. Samtidig var der betydeligt flere kvinder end mænd, specielt blandt de grønlændere, der ikke var i gang med en uddannelse. Ved undersøgelsen i 1985 havde disse forhold ikke ændret sig meget – dog var gennemsnitsalderen steget. I 2001 er grønlændernes sammensæt-

TABEL 3.1.

Skøn over køns- og aldersfordelingen blandt grønlandere i Danmark, 20 år eller ældre, 1972, 1985 og 2001. Pct.

	1972	1985	2001
Mænd	32	32	29
Kvinder	68	68	71
20-24 år	31	27	6
25-29 år	23	} 55	10
30-44 år	36		51
45-64 år	8	15	27
65+ år	2	3	6
N	1.831	4.365	883

Kilde: 1972: Beregningen er foretaget på grundlag af CPR-registeret og omfatter kun grønlandere (Barfod et al., 1974). 1985: Beregningerne er foretaget på grundlag af CPR-registeret, men omfatter også danskere født i Grønland. For kønsfordelingens vedkommende er der dog skønnet over fordelingen, når man ser bort fra personer født af danske forældre (Taul, 1988). 2001: Beregningerne bygger på surveyundersøgelsens stikprøve.

N: Står for antallet af personer i den gruppe, som ligger til grund for procentberegningen.

ning til gengæld ændret en del. Tabel 3.1. kan give en første fornemmelse af disse ændringer.

Det afgørende er antageligt, at der er sket en udbygning af uddannelsessystemet i Grønland, således at det ikke længere er nødvendigt at rejse til Danmark for at få en uddannelse. Det er dog stadigvæk de færreste videregående uddannelser, der kan færdiggøres i Grønland. Medarbejdere ved De Grønlandske Huse (jf. kapitel 4) vurderer, at der for tiden befinder sig omkring 800 unge grønlandere på uddannelsesophold i Danmark. Men tidligere har der været flere. En konsekvens heraf er, at gennemsnitsalderen for grønlandere i Danmark er blevet højere. I 1972 var mere end halvdelen af alle voksne grønlandere i Danmark mellem 20 og 29 år, mens det kun gjaldt for 16 pct. i 2001.² Til gengæld er der kommet flere midaldrende til. Sammenlignet med den voksne danske befolkning er grønlændernes gennemsnitsalder dog stadigvæk forholdsvis lav. Der er endnu ikke mange grønlandske folkepensionister i Danmark.

TABEL 3.2.

Grønlandere i Danmark (2001) fordelt efter køn og alder, sammenlignet med samtlige danskere. Pct.

	GRØNLÆNDERE		DANSKERE	
	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder
18-29 år	29	19	19	20
30-39 år	35	32	24	24
40-49 år	22	26	19	20
50-59 år	7	14	21	19
60+ år	8	10	16	18
I alt	100	100	100	100
N	140	412	823	817

Kilde: Oplysningerne om danskere er fra Medborgerundersøgelsen, 2000.

Der er stadigvæk betydeligt flere grønlandske kvinder end mænd i Danmark. Langt de fleste af de grønlandere, der i dag lever i Danmark, er kvinder, der er eller har været gift eller samlevende med danske mænd. Det fremgår i øvrigt af tabel 3.2, at de herboende grønlandske kvinder gennemgående er noget ældre end de grønlandske mænd. Sådan har det faktisk altid været. Det skyldes blandt andet, at der relativt set altid har været flere uddannelsessøgende blandt mændene.

MELLE M GRØNLAND OG DANMARK

Dette skift i sammensætningen fra unge uddannelsessøgende til midaldrende gifte kvinder kan også aflæses af tabel 3.3, der bygger på undersøgelsen fra 2001. På grund af den meget skæve kønsfordeling, og fordi forholdene nogle gange er forskellige for de to køn, bliver denne og flere af de følgende tabeller vist særskilt for mænd og kvinder.

Tabellen viser, at langt de fleste grønlandere har levet lang tid i Danmark. 75 pct. har boet her i mere end 10 år, og over halvdelen har boet her i mere end 20 år. Lige ved to tredjedele af kvinderne og halvdelen af mændene er i dag gift eller samlevende med en dansker. Af de dansk gifte kvinder har lidt over en tredjedel mødt deres mand i Grønland. Kun omkring 5 pct. er gift med en anden grønlander. På dette punkt adskiller grønlanderne sig fundamentalt fra andre etniske minoriteter i Danmark, der i helt overvejende

TABEL 3.3.

Relationer til Grønland og Danmark. Pct.

	MÆND	KVINDER
Begge forældre er grønlandere	45	58
En af forældrene er dansker	55	42
Har talt mest grønlandsk i barndomshjemmet	34	52
Har talt både grønlandsk og dansk	23	20
Har talt mest dansk i barndomsfamilien	43	27
Har tilbragt det meste af barndommen og ungdommen i en bygd	8	17
Har tilbragt noget af tiden i en bygd og andet i en by	4	3
Har tilbragt den meste tid i en by	64	63
Har tilbragt den meste tid i Danmark	24	17
ALDER VED ANKOMSTEN TIL DANMARK:		
Under 6 år	28	17
6-13 år	20	17
14-19 år	24	20
20-39 år	26	42
40 år eller mere	3	4
BOET I DANMARK:		
0-2 år	7	6
3-6 år	7	9
7-10 år	9	10
11-20 år	23	19
21-30 år	23	28
31-40 år	25	20
41 år eller længere	6	8
Gift eller samlevende med dansker	46	64
Enke/enkemand efter ægteskab med dansker	1	2
Skilt fra dansker	14	14
Enlig	29	9
Gift eller samlevende med grønlander	5	5
Andet og uoplyst	5	6
Har mest grønlandske venner	4	3
Har både grønlandske og danske venner	46	51
Har mest danske venner	39	39
Har kun få venner i Danmark	11	7

	MÆND	KVINDER
HVORFOR BOR DU I DANMARK I ØJEBLIKKET? ¹		
Opvækst, skolegang i Danmark/adopteret	12	8
Forældre flyttede til Danmark	16	12
Gift/samlevende	30	56
Har børn i Danmark	14	33
Er under uddannelse eller prøver at komme det	21	13
Uddannet, arbejdet, gift i DK og er så blevet her	19	5
Løn og arbejdsmuligheder bedre i Danmark	5	1
Andet/ved ikke	14	10
N	140	412

1. Det har været muligt at give flere svar.

grad er gift med en fra deres egen etniske gruppe. Også svarene på spørgsmålet om, hvorfor man i dag lever i Danmark, viser, at familieforholdene er de vigtigste. Enten er man kommet hertil som barn med sine forældre, eller også er man gift med en dansker, eller også har man sine børn i Danmark. Langt de fleste ser således ud til at have bosat sig i Danmark for altid. Kun 13 pct. af kvinderne og 19 pct. af mændene henviser til uddannelse som begrundelse for opholdet i Danmark.

Tabellen viser også, at der findes en tredje karakteristisk gruppe ud over de uddannelsessøgende og de gifte kvinder, nemlig de grønlændere, der er født i ægteskaber mellem en grønlænder og en dansker. Omkring 40 pct. af de interviewede tilhører denne gruppe. Disse børn af blandede ægteskaber vil som oftest have talt dansk i deres barndomshjem, og mange har tilbragt det meste af deres opvækst i Danmark. Relativt set udgør denne gruppe en større andel af mændene end af kvinderne. Mændene har gennemgående været yngre, da de kom til Danmark, end kvinderne. Omkring halvdelen af mændene er kommet, før de er fyldt 14 år, mens omkring halvdelen af kvinderne er kommet som voksne, ofte i forbindelse med ægteskab. Der er også en større andel af mændene, der endnu er enlige og stadig er under uddannelse.

Mange grønlændere har en vennekreds, der omfatter både danskere og grønlændere, mens det kun er få, der kun omgås grønlændere. Også i så henseende er grønlænderne langt bedre integreret i det danske samfund end andre minoritetsgrupper (jf. Møller & Togeby, 1999). Dette gælder også for de grønlændere, der har to grønlandske forældre. Men det er ikke sikkert, at

TABEL 3.4.

Varigheden af opholdet i Danmark og evt. ægteskab med dansker, 2001 sammenlignet med 1972.¹ Pct.

	1972	2001
BOET I DANMARK:		
0-6 år	36	17
7-10 år	29	11
11-20 år	31	23
Mere end 20 år	4	48
Ægtefælle/samlever dansk	76	82
Ægtefælle/samlever ikke dansk	2	12
Ingen ægtefælle/samlever	21	6
N	194	316

1. Beregnet på grundlag af de grønlandere, der ikke er under uddannelse, og som først er kommet til Danmark, efter at de er fyldt 12 år.

venskabsbåndene til danskere og til grønlandere er lige tætte (jf. Posborg, 2000).

Også på disse områder er der sket ændringer siden 1972, hvilket fremgår af tabel 3.4. Beregningerne omfatter kun de grønlandere, der ikke er under uddannelse, og som ikke er kommet til Danmark, før de er fyldt 12 år. Afgrænsningen er foretaget således, fordi der i interviewundersøgelsen fra 1972 kun findes sammenlignelige oplysninger om denne gruppe (Barfod et al., 1974). Herved reducerer vi imidlertid forskellene mellem 1972 og 2001. Forskellen består jo nemlig blandt andet i, at der i 1972 var flere uddannelsessøgende, og at der i 2001 er flere, der er opvokset i Danmark. Opholdstidens længde udgør den væsentligste forskel mellem de to år. I dag har omkring halvdelen boet i Danmark i mere end 20 år, mens det samme kun gjaldt for 4 pct. i 1972. Grønlanderne må således i dag forventes at have en stærkere tilknytning til Danmark, end de havde i 1972.

ØVRIGE LEVEVILKÅR I DANMARK

Tabel 3.5 indeholder derefter en række yderligere oplysninger om grønlandernes forhold i Danmark, om bopæl, familieforhold, uddannelse og beskæftigelse. Oplysningerne er igen præsenteret særskilt for mænd og

TABEL 3.5.

Levevilkår i Danmark, sammenlignet med samtlige danskere. Pct.

	GRØNLÆNDERE		DANSKERE	
	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder
Bor i København/Frederiksberg	17	12	9	11
Københavns Amt	6	6	11	10
Fyns amt, Århus Amt, Nordjyllands Amt	37	37	33	34
Andre amter	40	46	48	46
Har børn under skolealderen ¹	20	21	-	-
Har skolebørn	26	32	-	-
Har børn over 16 år	21	44	-	-
Har ingen børn	50	21	-	-
Forladt skolen uden nogen eksamen	26	38	24	18
9.-10. kl. prøve	53	47	43	43
HF- eller Studentereksamen	22	16	33	39
Ingen erhvervsuddannelse	42	53	26	29
Faglig uddannelse	40	26	39	29
Videregående uddannelse	12	19	22	32
Akademisk uddannelse	5	3	14	10
Selvstændig, medhjælpende hustru	4	3	13	5
Offentlig ansat funktionær	7	17	16	27
Privat ansat funktionær	11	9	24	21
Faglært arbejder	11	3	12	3
Ufaglært arbejder	10	14	11	8
Lærling, elev	5	2	2	2
Studerende	14	10	6	11
Hjemmegående	0	3	0	2
Arbejdsløs	7	8	3	6
I aktivering, på kontanthjælp, førtidspensionist	22	19	5	7
Folkepensionist, efterlønsmodtager	6	7	7	9
Syg, andet	3	5	0	0
Ingen økonomisk hjælp fra det offentlige ²	41	47	-	-
Modtager folkepension, efterløn	6	7	-	-
Modtager SU eller uddannelsesstøtte	12	8	-	-
Modtager førtidspension	13	10	-	-
Modtager kontanthjælp	18	17	-	-
Modtager arbejdsløshedsunderst., sygedagpenge	10	11	-	-
Bor i ejerbolig	41	56	71	69
N	140	412	823	817

Kilde: Oplysningerne vedrørende hele den danske befolkning er hovedsagelig fra Medborgerundersøgelsen, 2000. Dog er stillingsoplysningerne fra Magtudredningens Opinionsdannelsesundersøgelse (maj 2000 og maj 2001), der kun omfatter aldersgrupperne 18-70 år.

1. Summerer op til mere end 100 pct., da man kan have børn i flere aldersklasser.

2. Oplysningerne vedrører det seneste år. I tilfælde af flere forskellige former for offentlig hjælp, er der forsøgt en kategorisering efter situationen på interviewtidspunktet.

kvinder. Som man skulle forvente på grundlag af de tidligere oplysninger, er mændene bedre uddannet end kvinderne: Der er færre mænd med en meget kort skoleuddannelse og færre uden erhvervsuddannelse. Dette har alt sammen sammenhæng med, at mændene gennemgående er yngre og oftere er opvokset i Danmark. Mændene har også sjældnere børn end kvinderne, og de bor sjældnere i ejerbolig.

Mens medlemmerne af de fleste grupper af etniske minoriteter har bosat sig forholdsvis tæt ved hinanden i bestemte lokalområder, bor grønlænderne spredt ud over hele landet. Sådan har det altid været (Barfod et al., 1974; Taul, 1988), når man ser bort fra de uddannelsessøgende, som har boet i nærheden af særlige uddannelsesinstitutioner. Dog bor der nok i dag lidt flere grønlændere i København og Aalborg, end man skulle forvente ved en helt tilfældig fordeling.

Sammenlignet med den øvrige danske befolkning har grønlænderne gennemgående gået kortere tid i skole, og de har sjældnere gennemført en erhvervsuddannelse. Specielt har de grønlandske kvinder mindre uddannelse end de danske kvinder. På denne baggrund kan det måske ikke undre, at der også er en forholdsvis stor andel af grønlænderne, der har vanskeligt ved at finde beskæftigelse på det danske arbejdsmarked.

Mange både mænd og kvinder er således afhængige af overførselsindkomster. Omkring 40 pct. af alle de grønlændere, der indgår i undersøgelsen, lever helt eller delvist af førtidspension, kontanthjælp eller dagpenge. Der foreligger ikke direkte sammenlignelige tal for hele den danske befolkning, men tallet er betydeligt lavere – formodentlig omkring 20–25 pct. Det fremgår i øvrigt også af stillingsopdelingen, hvor en forholdsvis stor del af grønlænderne er uden tilknytning til arbejdsmarkedet. Og så må man, som der blev redegjort for i kapitel 1, nok regne med, at gruppen af socialt belastede grønlændere er undervurderet i undersøgelsen.

Således har vi næppe fået kontakt til de mest socialt belastede og utilpassede grønlændere, hvoraf mange er hjemløse eller overnatter på Sundholm, og som man kan møde på Kofoeds Skole, Christiania eller værtshusene på Vesterbro. Det er svært at vide, hvor mange personer, det helt præcist drejer sig om, men skønsmæssigt mellem 200 og 400, hvilket svarer til omkring 5 pct. af grønlænderne i Danmark. Der er både mænd og kvinder imellem, men fælles for dem alle er, at de taler dårligt dansk, har massive misbrugsproblemer og ikke passer ind i det sociale hjælpesystem. Der er en høj dødelighed i denne gruppe, men det ser ud til, at der også til stadighed rekrutteres nye medlemmer (se f.eks. *Berlingske Tidende*, 12. oktober 2001; *Information*, 9. juli 2001).

Både det forhold, at der er så stor en del af grønlænderne, der er afhængige af offentlige ydelser, og det forhold, at der sker en stadig nyrekruttering til grupperne på Vesterbro, rejser spørgsmålet om utilstrækkeligheden af de tilbud, der møder grønlænderne i Danmark. Som danske statsborgere forventes grønlænderne at kunne klare sig i det danske samfund uden de tilbud om støtte, som man giver til flygtninge og indvandrere. De generationer af grønlændere, der i dag kommer til Danmark, har imidlertid, hvis de ikke er opvoksede i dansktalende familier, forholdsvis dårlige dansk kundskaber og dermed dårlige forudsætninger for at klare sig i det danske samfund (jf. Olsen & Bruun, 2000).

GENERATIONSFORSKELLE

De sammenligninger, der ovenfor er lavet mellem 1972-undersøgelsen og undersøgelsen fra 2001, har peget i retningen af, at der er betydelige forskelle mellem de forskellige generationer af grønlændere. Dette dokumenteres mere detaljeret i tabel 3.6, hvor de i Danmark boende grønlændere er blevet

TABEL 3.6.
Levevilkår, opdelt efter alder. Pct.

	18-29 ÅR	30-39 ÅR	40-49 ÅR	50-59 ÅR	60 ÅR +
ALDER VED ANKOMST TIL DANMARK:					
0-6 år	29	17	8	8	2
7-17 år	46	22	21	10	2
18 år eller ældre	25	61	71	82	96
Begge forældre grønlændere	27	43	65	85	90
Kun talt grønlandsk hjemme	19	37	59	77	82
Ægtefælle dansk (blandt gifte og samlevende)	86	81	91	94	100
Tilhører svageste uddannelsesgruppe	14	21	29	68	65
Ingen offentlig hjælp	36	49	64	47	8
Folkepension, efterløn	0	0	0	2	69
SU	31	6	2	0	0
Førtidspension, kontanthjælp, m.m. ¹	33	45	33	51	23
N	118	180	136	66	52

1. Yderligere arbejdsløshedsunderstøttelse og sygedagpenge

opdelt i tiårs aldersintervaller. Den største forskel vedrører nok familiebaggrunden. Hvor lige ved 90 pct. af de to ældste generationer er født af to grønlandske forældre, gælder det kun for 27 pct. af den yngste generation. Tilsvarende har lige ved 80 pct. af de to ældste generationer udelukkende talt grønlandsk hjemme, mens det kun gælder for 19 pct. af den yngste. De fleste unge kommer i dag fra familier, hvor en af forældrene er dansker, og de er ofte kommet til Danmark allerede i barndommen.

Der er også stor forskel på uddannelsesniveaet blandt de ældre og de yngre generationer. Blandt de ældre har to tredjedele blot gået få år i skole, mens det samme kun gælder for en lille del af de yngste. På denne baggrund kan man godt undre sig over, at det ikke ser ud til, at de yngre er mere selvforsørgende end de ældre. I alle aldersgrupper er der mange, der lever af overførselsindkomster.

HVEM HAR FORSØRGELSESPROBLEMER?

Mange grønlændere lever et godt liv i Danmark, og mange er, hvad der vil blive vist senere, godt tilfredse med deres liv i Danmark. Alligevel er der påfaldende mange grønlændere, der lever af offentlige ydelser, som førtidspension, kontanthjælp eller arbejdsløshedsunderstøttelse. Der er altså mange grønlændere, der har sociale og økonomiske problemer. Vi vil derfor se på, hvem der er selvforsørgende, og hvem der ikke er.

I tabel 3.7 er grønlænderne opdelt efter en række demografiske og socio-økonomiske egenskaber som køn, alder og forældrenes nationalitet. For hver gruppe er beregnet, hvor stor en andel, der har modtaget den ene eller den anden form for offentlige ydelser. Dette kan give et første fingerpeg om de forskellige faktorerens betydning for modtagelsen af sociale ydelser. Udeladt af beregningerne er dog alle, der modtager folkepension, efterløn, uddannelsesydelser fra Grønland eller SU.

Hvis vi starter oppe fra i tabellen, kan vi konstatere, at mænd og kvinder klarer sig nogenlunde lige godt. 50 pct. af mændene og 46 pct. af kvinderne modtager økonomisk hjælp fra det offentlige i form af enten førtidspension, kontanthjælp, arbejdsløshedsunderstøttelse eller sygedagpenge. Lidt større udsving er der for aldersgruppernes vedkommende, hvor det viser sig, at det er aldersgruppen mellem 40 og 49 år, der er mest selvforsørgende, mens de ældste er mindst. Men der er, som allerede nævnt, også en meget stor andel af de yngre grønlændere, der er afhængige af offentlig hjælp.

Dernæst ser det ud til at have en væsentlig betydning, hvor stærk en place-

TABEL 3.7.

Modtagelse af økonomisk hjælp fra det offentlige, opdelt efter demografiske og sociale egenskaber.¹ Pct.

	INGEN OFFENTLIG HJÆLP	OFFENTLIG HJÆLP ²	I ALT	N
Alle	54	46	100	465
Mænd	50	50	100	115
Kvinder	56	44	100	350
18-29 år	52	48	100	81
30-39 år	52	48	100	169
40-49 år	65	35	100	134
50-59 år	48	52	100	65
60 år +	(25)	(75)	100	16
Begge forældre er grønlændere	43	57	100	250
En af forældrene er grønlænder	67	35	100	215
Talte mest grønlandsk i barndomshjemmet	43	57	100	215
Talte begge dele	64	36	100	102
Talte mest dansk	65	35	100	143
ALDER VED ANKOMSTEN TIL DK: 0-6 år	65	35	100	107
7-12 år	58	42	100	64
13-17 år	55	45	100	69
18-29 år	50	50	100	149
30 år eller ældre	43	57	100	74
TID I DANMARK: 0-2 år	(27)	(73)	100	22
3-6 år	37	63	100	38
7-10 år	54	46	100	46
11-20 år	58	42	100	100
21-30 år	54	46	100	130
31-40 år	59	41	100	104
41 år eller længere	(74)	(26)	100	23
Aldrig haft problemer med dansk	60	40	100	302
Har tidl. haft problemer	46	54	100	132
Har problemer nu	(29)	(71)	100	28
UDDANNELSE: Meget kort	37	63	100	141
Kort	51	49	100	104
Middel	66	34	100	182
Lang	71	29	100	38
Gift eller samlevende med dansker	64	36	100	282
Skilt fra dansker	39	61	100	72
Enlig	38	62	100	55
Gift eller samlevende med grønlænder	(23)	(77)	100	22

1. Ved beregningerne er der blevet set bort fra modtagere af folkepension, efterløn og SU.

2. Offentlig hjælp omfatter førtidspension, kontanthjælp, arbejdsløshedsunderstøttelse og sygedagpenge.

() Procentbergingen er foretaget på grundlag af en gruppe på mindre end 30 personer.

ring det danske har haft under opvæksten. Har begge forældrene været grønlændere, er en betydelig større andel afhængige af offentlig hjælp, end hvis den ene af forældrene har været dansker. Har man kun talt grønlandsk i barndomshjemmet, er en betydelig større andel afhængige af offentlig hjælp, end hvis man også har talt dansk. Og hvis man først er kommet til Danmark som voksen, er man oftere afhængig af offentlig hjælp, end hvis man er kommet til Danmark som barn. En danskpræget opvækst giver således bedre muligheder for at kunne klare sig i Danmark som voksen.

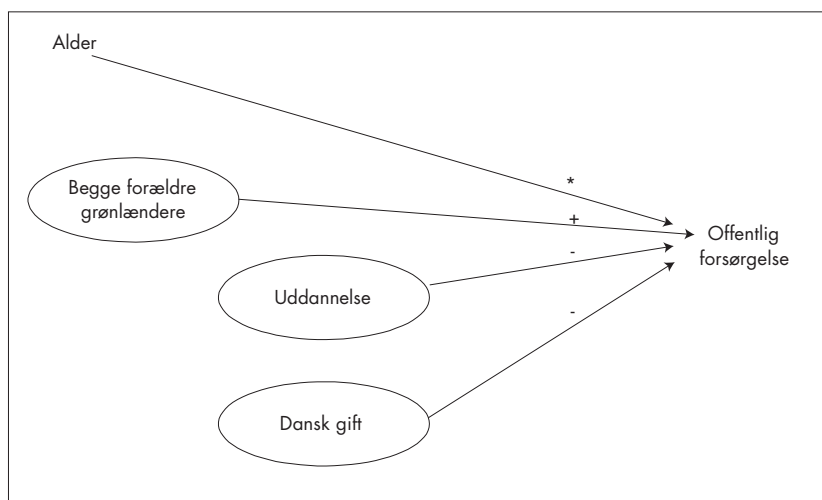
Men også de erfaringer og ressourcer, der er skabt under opholdet i Danmark, spiller en rolle for mulighederne for økonomisk at forsørge sig selv. De grønlændere, der har boet lang tid i Danmark, er mindre afhængige af offentlig hjælp end dem, der har boet her i kort tid. Mindre afhængige af offentlig hjælp er også de grønlændere, der aldrig har haft problemer med dansk, eller har fået en langvarig uddannelse,³ eller er gift med en dansker.

Om alle de nævnte faktorer gælder det, at de blandt grønlændere har en sammenhæng med modtagelsen af offentlig hjælp. Spørgsmålet er imidlertid, om de alle er lige vigtige, eller om der er nogle faktorer, som har større selvstændig betydning end andre. Eksempelvis gælder det, at forældrenes nationalitet har en stærk sammenhæng med hvilket sprog, der er talt i barndomshjemmet, og med hvornår i livsforløbet, man er kommet til Danmark. Man kan derfor forestille sig, at det i virkeligheden kun er forældrenes nationalitet, der spiller en rolle, mens de to øvrige sammenhænge er skinsammenhænge. Man kan også forestille sig, at alle tre faktorer har en selvstændig betydning. For at afgøre om det ene eller andet er tilfældet, er der foretaget en såkaldt „multivariat analyse“, hvor den kombinerede effekt af alle de inddragne faktorer er blevet analyseret. Principperne for denne analyse er beskrevet i bilag 1. Figur 3.1 giver et overblik over resultaterne fra den multivariate analyse, idet kun de faktorer, der har en selvstændig effekt, er afbilledet. Der er samtidig tegnet en ring rundt om de faktorer, der har den største effekt. De mere detaljerede oplysninger om analysens resultater er vist i bilag 3.1

Det fremgår af figuren, at forældrenes nationalitet, ægtefællens nationalitet og den gennemførte uddannelse er de tre faktorer, der har den stærkeste selvstændige betydning for, om grønlænderne er afhængige af økonomisk hjælp fra det offentlige. Det fremgår også, at effekten af forældrenes nationalitet i dette tilfælde er direkte, og ikke et resultat af, at en dansk far eller mor betyder, at man har opnået flere konkrete ressourcer i form af bedre sprogkunderskaber eller længere uddannelse, og at det er disse ressourcer, der giver bedre

FIGUR 3.1.

Forklaringsmodel: Modtagelse af økonomisk hjælp fra det offentlige

+ : Der er en signifikant, positiv sammenhæng.

- : Der er en signifikant, negativ sammenhæng.

* : Der er en signifikant, kurvilineær sammenhæng.

○ : Sammenhængen er en signifikant på mindste 0,001 niveau.

beskæftigelsesmuligheder. En forsigtig tolkning vil være, at der i dette tilfælde faktisk er tale om, at det er de kulturelle forskelle, der sætter sig igennem.

Som det fremgår af figuren, spiller også alderen en rolle og denne sammenhæng er stadigvæk kurvilineær. Derimod har det vist sig, at de sammenhænge, der i tabel 3.7 blev fundet mellem barndoms sproget, ankomsttidspunktet, opholdets varighed og sprogbeherskelsen på den ene side og modtagelsen af offentlig hjælp på den anden side var skinsammenhænge. Som et eksempel kan vi tage sammenhængen mellem barndoms sproget og modtagelsen af offentlig hjælp. Det fremgår af bilag 3.1, at forældrenes nationalitet har betydning for både barndoms sproget og modtagelsen af offentlig hjælp, men når vi holder forældrenes nationalitet konstant har barndoms sproget ingen selvstændig betydning for modtagelsen af offentlig hjælp – i hvert fald ikke en betydning, der er så stærk, at den er statistisk sikker (signifikant).

Den vigtigste iagttagelse er således, at grønlanderne har lettere ved at klare sig på det danske arbejdsmarked, hvis de allerede i barndommen har haft erfaringer med det danske sprog og kultur, fordi de er vokset op i en

TABEL 3.8.

Modtagelse af offentlig hjælp, opdelt efter forældrenes og ægtefællens nationalitet.¹ Pct.

	BEGGE FORÆLDRE GRØNLÆNDERE		EN AF FORÆLDRENE DANSKER	
	Ikke dansk gift	Dansk gift	Ikke dansk gift	Dansk gift
Ingen offentlig hjælp	24	54	55	76
Førtidspension	26	18	6	2
Kontanthjælp	40	15	25	9
Arbejdsløshedsunderstøttelse	10	13	14	13
I alt	100	100	100	100
N	92	158	91	124

1. Ved beregningerne er der blevet set bort fra modtagere af folkepension, efterløn og SU.

dansk/grønlandsk familie, og hvis de som voksne er velintegrerede i det danske samfund f.eks. ved at være dansk gift. Tabel 3.8 viser den kombinerede effekt af disse to hovedfaktorer. Variationen mellem grupperne er forholdsvis stor. 76 pct. af de grønlandere, der er vokset op i et blandet hjem, og som selv er dansk gift, klarer sig uden offentlig hjælp, mens det samme kun gælder for 24 pct. af dem, der er vokset op i et rent grønlandsk hjem, og som ikke er dansk gift.

Resultaterne er forholdsvis klare, men ikke nødvendigvis nemme at fortolke. Hvad betyder det f.eks., at ægteskab med en dansker er forbundet med en større evne til at forsørge sig selv? Den ligefremme tolkning er, at ægteskabet øger chancen for at være selvforsørgende. Men der er også en anden mulig tolkning, nemlig at det fortrinsvis er de grønlandere, der er dansk gift eller i øvrigt har familie i Danmark, der bliver i Danmark og ikke rejser tilbage til Grønland. Man kan videre forstille sig, at der blandt de grønlandere, der hverken har en far eller mor, der er dansker, eller som er dansk gift, sker en udskillelse, således at de velfungerende og selvforsørgende rejser tilbage til Grønland, mens de grønlandere, der har de største sociale problemer bliver hængende i Danmark, fordi de måske ikke har så meget at rejse hjem til, eller fordi de skammer sig over det liv, de lever. Man kan endvidere forestille sig, at de grønlandere, der i øvrigt har de største sociale problemer, også har vanskeligt ved at få et samliv til at fungere. På denne måde bliver de sociale problemer årsagen til og ikke resultatet af ægteskabet. Men uanset, hvad der er årsag, og hvad der er virkning, finder man altså en overophobning af socia-

le problemer blandt de grønlandere i Danmark, som hverken har forældre eller ægtefælle, der er danske.

FÆRRE OG FÆRRE?

De resultater, der er blevet fremlagt i dette kapitel, har meget tydeligt vist, at der gennem de sidste 30 år er sket en betydelig ændring i den demografiske sammensætning af grønlandere i Danmark.

I 1970'erne og 1980'erne var grønlanderne i Danmark først og fremmest unge mennesker, der var kommet til Danmark for at uddanne sig. Hertil kom så en mindre gruppe af grønlandske kvinder, der havde giftet sig med danske mænd. I 2001 er omkring 40 pct. af grønlanderne født i familier, hvor den ene ægtefælle var dansk, som oftest i ægteskaber mellem en dansk mand og en grønlandsk kvinde. Den anden store gruppe er grønlandske kvinder, der er gift med danske mænd, samt en mindre gruppe af grønlandske mænd, der er gift med danske kvinder. Kun 20 pct. af de grønlandere, der bor i Danmark i 2001 har hverken danske forældre eller er dansk gift. Af disse har over halvdelen andre familierelationer til Danmark, f.eks. børn, der bor her. Af de resterende knap ti pct. ser det ud til, at en tredjedel er uddannelsessøgende og lidt over halvdelen er socialt marginaliserede.

Dette kan danne grundlag for flere konklusioner: For det første er der ikke ret mange grønlandere, der i dag kommer til Danmark for at uddanne sig, hvis de ikke har familie i Danmark. For det andet er der ikke ret mange grønlandere, der bliver i Danmark, hvis de ikke har stiftet familie med en dansker. Da der samtidig kommer stadig færre danskere til Grønland, kommer der også i anden omgang færre grønlandere til Danmark som følge af ægteskab med en dansker. Alt i alt ser migrationerne mellem Danmark og Grønland ud til at mindskes, og specielt ser det ud til, at færre grønlandere forbliver i Danmark.

Sammenhængende hermed er grønlanderne i Danmark blevet noget ældre, end de var tidligere, og de har i gennemsnit levet længere tid i Danmark. De ser endvidere ud til gennem ægteskaber at være blevet stadig bedre integrerede i det danske samfund. Samtidig findes der dog en mindre gruppe af grønlandere, der har massive sociale problemer, og som er marginaliserede i forhold til det danske samfund.

Det fremgik af beregningerne i kapitel 2, at antallet af grønlandere i Danmark var vokset dels fra anden verdenskrig til 1970 og dels fra 1970 til 1980. De foretagne skøn tyder til gengæld på, at antallet af grønlandere kun er ste-

get svagt siden 1980, i hvert fald hvis man definerer grønlændere på den måde, som det er sket i både denne og de tidligere undersøgelser, dvs. som personer, der er født i Grønland, og hvor mindst en af forældrene også er født i Grønland. På grundlag af de her fremlagte oplysninger om sammensætningen af grønlændere i Danmark i 2001, må man nok forvente, at antallet af grønlændere efterhånden vil mindskes i takt med, at de grønlændere, der bor her i dag, dør.

En tredje konklusion er, at grønlænderne i Danmark gennem ægteskaber og andre familierelationer er integreret i det danske samfund på en helt anden måde end andre etniske minoriteter. Mens det er karakteristisk for de fleste etniske minoriteter i Danmark, at de hovedsageligt gifter sig med en fra deres egen etniske gruppe, og at de meget ofte finder en ægtefælle i hjemlandet, så er de færreste grønlændere i Danmark gift med en grønlænder. De er gift med danskere. Man må derfor også forvente, at de etniske skel mellem danskere og grønlændere hurtigt vil udviskes i de efterfølgende generationer.

NOTER

- 1 Vedrørende 1972 foreligger to forskellige datasæt. Nogle oplysninger bygger på beregninger fra CPR-registeret, som kun omfatter personer med grønlandske forældre. Andre oplysninger stammer fra en i princippet repræsentativ interviewundersøgelse, hvor der imidlertid er udvalgt flere personer fra nogle grupper og færre fra andre. Når der i denne bog sammenlignes med interviewundersøgelsen, er det med de analyser, der præsenteres af voksne grønlændere i alderen 16 år og ældre, som ikke er under uddannelse, og som ikke er kommet til Danmark, før de er fyldt 12 år. En sammenlignelig gruppe er konstrueret på grundlag af 2001-undersøgelsen. I 1972 bestod denne gruppe imidlertid kun af 37 mænd og 157 kvinder. Det siger sig selv, at datagrundlaget for mændenes vedkommende er meget spinkelt. På grund af over- og undersamplingen er grupperne antageligt heller ikke fuldt repræsentative for de grønlændere, der levede i Danmark i 1972 (Barfod et al., 1974).

Oplysningerne om 1985 stammer udelukkende fra en analyse af CPR-registeret, der på foranledning af Egmontfonden blev foretaget af Danmarks Statistik. I

dette tilfælde er problemet, at analysen omfatter alle personer, der er født i Grønland, uanset om de er af grønlandsk oprindelse eller er født af danske forældre. Der er imidlertid på grundlag af disse analyser foretaget et skøn over det reelle antal grønlændere i Danmark, og det er også muligt at skønne over kønsfordelingen (Taul, 1988).

Oplysningerne fra 2001 bygger på den foreliggende interviewundersøgelse. Undersøgelsen omfatter kun grønlændere, der lever i Danmark, men til gengæld er der ikke tale om registerdata. For det første bygger undersøgelsen på en stikprøve af grønlændere, og for det andet er det naturligvis ikke lykkedes at få interviewet alle stikprøvens medlemmer. Som ved andre interviewundersøgelser har der altså været et vist frafald. Det kan derfor være lidt problematisk at sammenligne med de ældre undersøgelser, der bygger på registerdata. Nogle af de oplysninger, der bliver præsenteret i dette kapitel, bygger dog på sammensætningen af stikprøvens medlemmer og ikke blot på sammensætningen af de interviewede. Her er der således færre fejkilder, og det er mindre risikabelt at sammenligne med de to ældre undersøgelser.

- 2 Da der her sammenlignes med ældre undersøgelser, anvendes der de aldersopdelinger, som er anvendt i dem. I 1972 var myndighedsalderen 20 år.
- 3 Uddannelsesvariablen er konstrueret på den måde, at der på grundlag af skoleuddannelsen er foretaget en opdeling i tre niveauer (HF- eller studentereksamen, 9.-10. klasses prøve, andre). De personer, der har gennemført en teoretisk erhvervsuddannelse, er derefter blevet rykket et niveau op. På denne måde fremkommer en uddannelsesvariabel med fire niveauer, hvoraf den højeste omfatter personer, der har studentereksamen og har gennemført en teoretisk uddannelse.

DE GRØNLANDSKE NETVÆRK

Når mennesker flytter fra et land til et andet eller fra en del af verdenen til en anden, bestræber de sig ofte på at komme til at leve i nærheden af nogen, de kender. Det giver tryghed at være i nær kontakt med folk, der taler det samme sprog som en selv, og som tænker på samme måde. Grønlænderne i Danmark bor imidlertid forholdsvis spredt over hele landet (jf. kapitel 3). Til gengæld er der skabt en række institutioner med det formål at bringe grøn­lænderne sammen og give dem muligheder for at dyrke fælles interesser. Det drejer sig om De Grønlandske Huse, grønlandske foreninger og grønland­ske gudstjenester.

Vi vil i dette kapitel se på, om grøn­lænderne anvender disse muligheder. Det blev i foregående kapitel vist, at sammensætningen af grøn­lændere i Danmark har ændret sig gennem de seneste 30 år, således at stadig flere har levet størstedelen af deres liv i Danmark, og stadig flere har bosat sig i Danmark for altid. Man må derfor også forvente, at deltagelsen i de særlige grøn­landske aktiviteter er aftagende. På samme måde må man forvente, at kon­takten tilbage til Grønland er aftagende.

DET GRØNLANDSKE SAMFUND I DANMARK

Det første Grøn­lænderhus i Danmark blev oprettet i 1878. Det var en mindre statsinstitution i form af en lejlighed på Amager, der kunne fungere som pen­sonat for nogle få grøn­lændere under uddannelse. I takt med at flere grøn­lændere kom til Danmark for at uddanne sig, blev kapaciteten udvidet, og der er i dag Grøn­landske Huse i fire byer, København, Odense, Århus og Aalborg.

De Grøn­landske Huse, der i starten primært fungerede som lær­lingehjem og kollegier, har i dag mange forskellige opgaver. Grøn­landske grupper og foreninger holder deres møder i husene, der afholdes foredrag, og der fejres nationale fest­dage. Husene tilbyder derudover bistand og rådgivning til

grønlandere i Danmark, og de yder konsulentbistand til de offentlige myndigheder (<http://www.groenlandskhus.dk>).

Den første forening for grønlandere i Danmark, Kalâtdlit, blev stiftet i 1938 i København, og i 1961 stiftedes Kajak i Århus (Barfod et al., 1974). I dag er der grønlandske foreninger i mange danske byer. De er samlet i paraplyorganisationen Inuit. Foreningernes formål er at etablere netværk mellem grønlandere i Danmark og at give de herboende grønlandere muligheder for at bevare tilknytningen til den grønlandske kultur. Grønlanderne i Danmark er meget velorganiserede.

Herudover holdes der med mellemrum grønlandske gudstjenester i flere større danske byer, hvor ritualer og salmesang og ofte også prædikenen er på grønlandsk.

Spørgsmålet er imidlertid, hvor mange grønlandere der deltager i disse aktiviteter, der er henvendt til grønlandere i Danmark. Der er i undersøgelsen blevet spurgt om deltagelsen i de grønlandske gudstjenester og om deltagelsen i aktiviteter i de grønlandske foreninger og De Grønlandske Huse. Der er også blevet spurgt, om man læser aviser fra Grønland. Og endelig er der blevet spurgt, om man omgås andre grønlandere i Danmark. I tabel 4.1 er aktiviteten for den sammenlignelige gruppe vist for både 1972 og 2001. Oplysningerne fra 1972-undersøgelsen er ikke opgivet i præcise procenter, men de viste tal er nogenlunde dækkende.

TABEL 4.1.

Tilknytning til det grønlandske samfund i Danmark, sammenlignet med 1972.1 Pct.

	2001	1972
Er ofte eller af og til sammen med grønlandske venner	65	ca. 68
Deltager ofte eller af og til i grønlandske gudstjenester	38	40-50
LÆSER GRØNLANDSPOSTEN ELLER GRØNLANDSKE LOKALBLADE:		
Ofte	18	ca. 15
Læser af og til eller sjældent	39	ca. 35
Læser aldrig	44	ca. 50
Kommer enten i de grønlandske foren. eller De Grønlandske Huse	67	ca. 60
N	315	194

1. Kun beregnet for personer, der ikke er under uddannelse og ikke er kommet til Danmark før 12 års alderen.

Tabellen viser, at deltagelsen i de særlige grønlandske aktiviteter er af nogenlunde samme størrelsesorden i 2001 og i 1972 – måske med den undtagelse, at der relativt set er lidt færre, der deltager i gudstjenesterne. Det ser også ud til, at grønlænderne i nogenlunde samme omfang som tidligere har grønlandske venner i Danmark, som de jævnlige omgås. At aktivitetsniveauet er lige så højt som i 1972, strider mod de forventninger, der blev formuleret indledningsvis. Dog skal man lige huske, at sammenligningen ikke omfatter de studerende unge og de grønlændere, der er kommet til Danmark, inden de er fyldt 12 år. Og specielt den sidste gruppe har svagere kontakter til det grønlandske samfund i Danmark end de grønlændere, der indgår i sammenligningen. Men for de øvrige er aktivitetsniveauet så højt som nogensinde, til trods for at mange grønlændere i dag har boet det meste af deres liv i Danmark.

Tabel 4.2 viser derefter, hvad det er for aktiviteter, som grønlænderne i 2001 samles om i de grønlandske foreninger og De Grønlandske Huse. Tabellen omfatter denne gang alle, der indgår i undersøgelsen. Alt i alt har en tredjedel deltaget i aktiviteter i de grønlandske foreninger og omkring halvdelen har brugt De Grønlandske Huse. Nogle af aktiviteterne er af oplysende art i form af møder, fordrag og undervisning, men de fleste har et mere festligt indhold, som julefester og fejring af Grønlands nationaldag, og så er der også udflugter, fællesspisning, sangkor og almindelig hygge og samvær. Derudover er der en del, der har gjort brug af den rådgivning, der tilbydes i De Grønlandske Huse.

I bogen *Rejsen til Danmark* (Posborg, 2000: 70-71) er der flere ældre grønlændere, der fortæller om, hvor vigtige de grønlandske foreninger og de særlige grønlandske arrangementer er for dem i Danmark:

Vi er foreningsmennesker, ligesom danskerne. Så snart vi er mange nok, opretter vi en grønlænderforening. Da jeg i sin tid kom til Danmark, var jeg den eneste grønlænder i byen. Men nu er der kommet flere til, så jeg har startet en lille grønlænderforening. Vi er flest kvinder, fordi her er flere kvinder end mænd. Vi nyder samværet med hinanden. Fortæller historier, griner sammen, syr perler, strikker og hækler. Der er også en stor forening i E., og jeg deltager i alle de grønlandske arrangementer med grønlandsk gudstjeneste, fester og møder. Det er vigtigt at have et sted, hvor du kan være sammen og bare være.

Musik og sang er min største interesse. Jeg synger selv, men nu dirigerer jeg et grønlandsk kor. Vi mødes en gang om ugen og synger. Det er både salmer og gamle grønlandske sange. Vi synger til de grønlandske gudstjenester. Men det er ikke bare for at synge, vi er sammen. Det er samværet og fællesskabet, som er vigtigt for os alle.

TABEL 4.2.

Aktiviteter i grønlandske foreninger eller huse. Pct.

	GRØNLANDSKE FORENINGER		GRØNLANDSKE HUSE	
	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder
Deltager ofte	6	10	7	5
Af og til	12	12	17	19
Sjældent	9	16	17	25
Aldrig	72	62	58	50
Medlem af bestyrelsen	4	5	-	-
Rådgivning	-	-	10	11
Møder	14	16	9	9
Foredrag	13	14	13	11
Kursus, undervisning	-	-	6	5
Sangkor	4	6	2	3
Fester	14	22	18	18
Julehilsen, nationaldag	2	4	3	4
Fællesspisning	0	4	1	3
Udflugter	8	12	5	7
Hygge og samvær	0	2	4	7
Købe grønlandske varer	-	-	5	6
Andet	5	7	6	6
N	140	412	140	412

-: Ikke relevant.

Omkring halvdelen af grønlænderne har deltaget i en eller flere af disse aktiviteter – men nogle oftere end andre. Som det fremgår af tabel 4.3, er der en betydelig variation imellem forskellige grupper af grønlændere. Som grundlag for tabellen er konstrueret et samlet mål for deltagelse i de grønlandske aktiviteter, der kan variere mellem nul og fire. Det drejer sig om deltagelse i de grønlandske gudstjenester, i aktiviteter i de grønlandske foreninger eller De Grønlandske Huse, og om man læser grønlandske aviser.

Man kan først bemærke, at mens der ikke er stor forskel på mænds og kvinders deltagelse, er der betydelige aldersforskelle, idet de ældre deltager mere end de yngre. Man kan videre se, at en grønlandsk opvækst har sammenhæng med en større deltagelse i de særlige grønlandske aktiviteter. Er begge ens

TABEL 4.3.

Deltagelse i grønlandske aktiviteter, opdelt efter demografiske, sociale og psykologiske egenskaber. Pct.

	INGEN AKTIVITET	1-2 AKTI- VITETER	3-4 AKTI- VITETER	I ALT	N
Alle	52	34	14	100	552
Mænd	57	30	13	100	140
Kvinder	50	35	15	100	412
18-29 år	64	31	4	100	118
30-39 år	59	30	11	100	180
40-49 år	51	32	18	100	136
50-59 år	24	53	23	100	66
60+ år	33	35	33	100	52
En af forældrene er grønlander	71	23	6	100	251
Begge forældrene er grønlandere	36	43	21	100	301
Talte mest grønlandsk hjemme	34	44	22	100	261
Talte begge dele	61	25	14	100	115
Talte mest dansk hjemme	73	23	4	100	171
ALDER VED ANK. TIL DK: 0-6 år	85	13	2	100	119
7-12 år	73	26	1	100	76
13-17 år	49	39	12	100	84
18-29 år	34	42	24	100	179
30 år eller ældre	29	46	25	100	91
TID I DANMARK: 0-10 år	38	48	14	100	136
11-30 år	57	29	14	100	253
31 år eller længere	55	30	15	100	159
UDDANNELSE: Meget kort	38	39	23	100	172
Kort	55	31	15	100	124
Middel	59	35	6	100	212
Lang	59	18	23	100	44
Ingen offentlig hjælp	58	31	11	100	252
Off. hjælp, dog ikke SU og folkepen.	48	37	15	100	213
Har aldrig haft problemer med dansk	61	30	9	100	352
Har tidl. haft problemer med dansk	35	40	25	100	161
Har i dag problemer med dansk	31	49	20	100	35
TILKNYTNING TIL GRØNLAND:					
Meget stærk	24	48	28	100	218
Ret stærk	53	38	9	100	137
Mindre stærk	76	17	7	100	146
Slet ingen	94	6	0	100	35

forældre grønlandere, deltager man oftere, end hvis blot den ene er det. Har man kun talt grønlandsk hjemme som barn, deltager man mere, end hvis man også har talt dansk. Og har man levet hele sin barndom og ungdom i Grønland, deltager man mere, end hvis man er rejst til Danmark i en ung alder.

Der er også sammenhænge med de ressourcer, man har opnået i Danmark, men disse er gennemgående svagere end sammenhængene med opvæksten: Grønlandere, der har boet her i lang tid, deltager mindre end dem, der har boet her kort tid; grønlandere, der har gennemført en langvarig uddannelse, deltager mindre end dem, der kun har en kort uddannelse; og grønlandere, der kan forsørge sig selv økonomisk, deltager mindre end dem, der er afhængige af offentlig hjælp. Der er altså en svag tendens til, at de lidt mere ressourcetsvage grønlandere udnytter de særlige tilbud for grønlandere mere end de meget ressourcestærke.

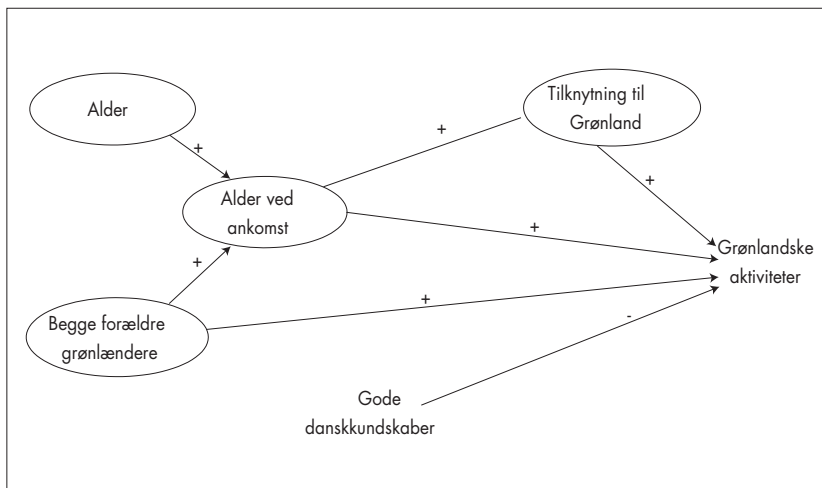
Endelig viser tabellen, at der er en meget stærk sammenhæng mellem den enkelte grønlanders oplevelse af tilknytning til Grønland og vedkommendes deltagelse i de særlige grønlandske aktiviteter. Det kan i en vis forstand ikke undre: Jo større tilknytning man føler til Grønland, jo mere udnytter man de særlige tilbud, der retter sig til grønlandere i Danmark.

Imidlertid er der sammenhænge mellem flere af de her omtalte forklaringsfaktorer. F.eks. vil der være en sammenhæng mellem forældrenes nationalitet, sproget i barndomshjemmet og den gennemførte uddannelse. For at få en fornemmelse af, hvilke faktorer der er de vigtigste, er der foretaget en såkaldt „multivariat analyse“ med inddragelse af alle de nævnte faktorer. Resultatet af denne analyse er (se bilag 3.2), at de vigtigste faktorer til forklaring af deltagelsen i grønlandske aktiviteter i Danmark er forældrenes nationalitet (hvis begge forældre er grønlandere, er aktiviteten større), alderen på undersøgelsestidspunktet (de ældre er mere aktive end de yngre), alderen ved ankomsten til Danmark (jo ældre ved ankomsten, jo større aktivitet) og graden af tilknytning til Grønland (aktiviteten vokser med tilknytningen). De vigtigste effekter er illustreret af figur 4.1.

Som det fremgår af figuren, spiller også sprogkundskaberne en selvstændig rolle, om end denne ikke er stor. Det samme gælder faktisk også for opholdstiden i Danmark, men sammenhængene er så komplicerede, at de er udeladt af modellen. Men konklusionen er, at når man kontrollerer for de andre faktorer, bliver sammenhængen den modsatte af, hvad der fremgår af tabel 4.3 (se bilag 3.2). Deltagelsen er altså højere blandt dem, der har boet lang tid i Danmark, end blandt dem, der kun har boet her i kort tid. De øvrige faktorer har ikke selvstændig betydning for deltagelsen i de grønlandske

FIGUR 4.1.

Forklaringsmodel: Deltagelse i de særlige grønlandske aktiviteter

aktiviteter. Det betyder ikke noget, om man er mand eller kvinde, hvilken uddannelse man har fået, eller om man er afhængig af offentlig hjælp.

De vigtigste af de mere objektive faktorer er forældrenes nationalitet og alderen ved ankomsten til Danmark. Tabel 4.4 viser den kombinerede effekt af disse to faktorer, og den er forholdsvis stor: 70 pct. af de grønlandere, der er kommet hertil som voksne, og som er vokset op i et udelukkende grønlandsk hjem, deltager i grønlandske aktiviteter, mens det samme kun gælder for 16 pct. af dem, der er kommet til Danmark som børn, og som er vokset op i en blandet familie. Man vil også kunne se, at det uanset forældrenes nationalitet har meget stor betydning, om man var barn eller voksen ved ankomsten til Danmark. Deltagelsen er betydeligt mere omfattende, hvis man først er kommet til Danmark som voksen. Også forældrenes nationalitet har en direkte betydning, om end den er forholdsvis svag (og statistisk ikke helt sikker): Uanset alderen ved ankomsten til Danmark, er deltagelsen større, hvis begge forældre er grønlandere.

Men derudover kan man se, at forældrenes nationalitet har en betydelig indirekte betydning for deltagelsen, idet chancen for, at man er kommet til Danmark som barn, er betydeligt større, hvis den ene af ens forældre er dansker, end hvis de begge er grønlandere. Af de grønlandere, der har to grønlandske forældre, er 72 pct. kommet til Danmark som voksne. Og af de grønlandere, hvis ene forælder er dansk, er 62 pct. kommet til Danmark,

TABEL 4.4.

Deltagelse i grønlandske aktiviteter, opdelt efter forældrenes nationalitet og alderen ved ankomsten til Danmark. Pct.

	EN AF FORÆLDRENE GRØNLÆNDER			BEGGE FORÆLDRE GRØNLÆNDERE		
	Ank. til DK 0-12 år	Ank. til DK 13-17 år	Ank. til DK >18 år	Ank. til DK 0-12 år	Ank. til DK 13-17 år	Ank. til DK >18 år
Ingen deltagelse i grønlandske aktiviteter	84	56	42	63	42	30
Mindre deltagelse:						
1-2 aktiviteter	14	32	40	35	46	44
Megen deltagelse:						
3-4 aktiviteter	2	12	18	3	12	26
I alt	100	100	100	100	100	100
N	155	41	55	40	43	215

inden de er fyldt 13 år. Det her beskrevne mønster er meget karakteristisk for hele den foreliggende undersøgelse. Når forældrenes nationalitet ofte spiller en vigtig rolle, skyldes det altså ikke nødvendigvis, at etniciteten i sig selv er vigtig, men at forældrenes nationalitet har betydning for en række af de andre faktorer, som betyder noget, f.eks. om man har talt dansk hjemme, hvor gammel man var ved ankomsten til Danmark, og hvor megen uddannelse man har fået.

Det er naturligvis i et vist omfang de samme personer, der har grønlandske venner og som deltager i de særlige grønlandske aktiviteter, men der er nu også en del, som blot har grønlandske venner. Det viser sig imidlertid, at om man får besøg af grønlandske venner, og om selv går på besøg, bliver bestemt af nogenlunde de samme faktorer, som bestemmer deltagelsen i de grønlandske aktiviteter (tallene ikke vist). Størst betydning for vennekredsens sammensætning har forældrenes nationalitet, og om man var barn eller voksen, da man kom til Danmark.

KONTAKTEN TIL GRØNLAND

Vi kan derefter se på, om grønlænderne i Danmark har bevaret kontakten med familie og venner i Grønland, og om denne kontakt er bedre eller dårligere, end den var i begyndelsen af 1970'erne. Igen er der i tabel 4.5 kun

TABEL 4.5.

Kontakt til familie og venner i Grønland, sammenlignet med 1972.¹ Pct.

	2001	1972
HVORNÅR HAR DU SIDST VÆRET PÅ BESØG I GRØNLAND?		
Inden for det sidste år ²	28	ca. 25
1-5 år siden ²	33	ca. 20
6-10 år siden	8	} ca. 5
Mere en ti år siden	11	
Har ikke været på besøg	20	ca. 50
HAR DU I ØJEBLIKKET KONTAKT MED FAMILIE ELLER VENNER I GRØNLAND?		
Inden for den sidste måned	84	ca. 75
1-6 måneder	10	ca. 12
6-12 måneder	1	ca. 7
Mere end 1 år siden	4	
Ingen kontakt	2	ca. 5
N	315	194

1. Kun beregnet for personer, der ikke er under uddannelse og ikke er kommet til Danmark før det 12. år.

2. Tidsperioden var i 1972: 0-2 år og 3-5 år.

sammenlignet oplysninger for de grønlændere, der ikke er under uddannelse, og som var mindst 12 år gamle, da de kom til Danmark. Der er begge år blevet spurgt, hvornår man sidst har været på besøg i Grønland. Blandt de grønlændere, der i dag lever i Danmark, har 28 pct. været i Grønland inden for det seneste år, mens omkring 20 pct. aldrig har været på besøg i Grønland. Omkring halvdelen af denne sidste gruppe har boet i Danmark i mindre end 5 år, mens de øvrige har boet her længere, nogen af dem rigtig længe. Alligevel har de aldrig været tilbage i Grønland.

Når man sammenligner med oplysningerne fra 1972 fremgår det imidlertid, at rejseaktiviteten i dag er større, end den var dengang. Formodentlig er rejsetilbudene blevet bedre gennem årene, og den almindelige velstandsstigning i Danmark har også gjort det mere overkommeligt at spare sammen til en rejse til Grønland.

Tabellen viser endvidere, at langt de fleste grønlændere i Danmark har

TABEL 4.6.

Engagement i grønlandsk politik. Pct.

	MÆND	KVINDER
HVOR INTERESSERET ER DU I GRØNLANDSK POLITIK:		
Meget eller noget	39	32
Let ved at følge med i grønlandsk politik	37	29
Medlem af et politisk parti i Grønland	3	3
VIL STEMME PÅ:		
Atassut	14	16
Siumut	21	19
Inuit Ataqatigiit	8	5
Kandidatforbundet	0	0
Andre	3	1
Ved ikke/vil ikke svare	55	60

kontakt med familie og venner i Grønland. Ikke mindre end 84 pct. har haft kontakt inden for den sidste måned, og kun 2 pct. har slet ingen kontakt. Kontakten varierer naturligvis med, hvor længe man har boet i Danmark, og hvor gammel man var, da man kom hertil, men gennemgående er kontakten betydelig. Også i 1972 var der en høj kontakthyppighed, men er der sket ændringer, er kontakten snarere øget end mindsket. Det har antagelig sammenhæng med den almindelige udbygning af kommunikationsmidlerne.

Så uanset at de fleste grønlændere ser ud til at have bosat sig permanent i Danmark, har langt de fleste bevaret kontakten til Grønland – via telefon, breve og e-mail og gennem mere eller mindre hyppige besøg i Grønland.

Mange følger også med i grønlandsk politik (tabel 4.6). Således er der næsten lige så mange af de herboende grønlændere, der interesserer sig for grønlandsk politik, som der interesserer sig for dansk politik (jf. kapitel 6). Lidt under halvdelen har fortalt, hvem de ville stemme på ved et grønlandsk valg. Ved et valg blandt grønlændere i Danmark ville Siumut få flest stemmer, og derefter Atassut. Det er næsten som i Grønland. Men der er ikke så mange af grønlænderne i Danmark, der støtter de to mest løsrivelsesorienterede partier, Inuit Ataqatigiit og kandidatforbundet. Det falder pænt i tråd med, hvad der vil blive vist i kapitel 9, at mange grønlændere i Danmark opfatter sig som både danskere og grønlændere.

STÆRKE BÅND

Det blev i kapitel 3 konkluderet, at der var sket store ændringer i grønlændernes sammensætning fra 1972 til 2001. De grønlændere, der bor i Danmark i 2001, har gennemgående boet her i forholdsvis lang tid, og mange kommer fra familier, hvor forældrene har forskellig nationalitet. De fleste vil formodentlig leve resten af deres liv i Danmark. På denne baggrund er det overraskende, at der ikke synes at være sket nogen svækkelse af kontakten til Grønland eller til det grønlandske samfund i Danmark. På nogle områder synes kontakten nærmest at være øget. De fleste grønlændere ser ud til at have gode og stabile kontakter både til Grønland og til andre grønlændere i Danmark. Det gælder, selvom grønlænderne bor spredt rundt omkring i hele landet.

Svagere kontakt både til Grønland og til andre grønlændere i Danmark har dog de grønlændere, der er opvokset i blandede familier, og som er kommet til Danmark i en forholdsvis tidlig alder. Man må derfor nok forvente, at kontakterne for de næste generationer vil blive tyndet ud.

Men for de fleste grønlændere er netværkene til andre grønlændere en vigtig del af livet i Danmark. Susanne Posborg (2000: 72) skriver herom i bogen om ældre grønlændere i Danmark, at „det grønlandske netværk udgør en organisering, der med sine fritidsaktiviteter, omsorgsarbejde, organisationsarbejde og vennekreds, nærmest er at ligne ved det lille lokalsamfund, hvor alle kender til hinanden mere eller mindre og agerer som deltager, hjælper, ven, rådgiver osv.“.

POLITISKE RESSOURCER

For at skabe lige politisk deltagelse kræves det ikke blot, at alle landets borgere har de samme rettigheder, det kræves også, at alle borgere har tilstrækkeligt med ressourcer til, at de magter at være politisk aktive. En lige deltagelse forudsætter næppe, at alle borgere har lige mange ressourcer, men den forudsætter, at ingen har så få ressourcer, at det bliver en barriere for deltagelse. Når man i en medborgerundersøgelse interesserer sig for politiske ressourcer, skyldes det således, at det hører med til et fuldt medborgerskab, at man besidder tilstrækkeligt med politiske ressourcer til at kunne være politisk aktiv.

I dette kapitel vil der derfor blive set på omfanget af grønlændernes politiske ressourcer, og grønlændernes ressourcer vil blive sammenlignet med dels hele den danske befolknings ressourcer og dels 2. generationsindvandrernes ressourcer.

HVAD ER POLITISKE RESSOURCER?

Den mest omfattende analyse af politiske ressourcer er foretaget af den norske sociolog, Willy Martinussen i bogen *Fjerndemokratiet* fra 1973. Martinussen opererer med et meget bredt begreb om politiske ressourcer, idet han definerer dem som „alle de personlige forhold, som sætter samfundsborgeren i stand til at handle politisk“ (1973: 18). Han sonder herefter mellem fire forskellige former for politiske ressourcer eller forudsætninger for deltagelse: a) materielle ressourcer i form af tid og penge, b) intellektuelle ressourcer i form af viden og evne til at formulere sig, c) sociale ressourcer i form af netværk, prestige og tillid til andre mennesker og d) motivation i form af politisk interesse og et ønske om at ændre på forholdene.

Mange af disse ressourcer er knyttet til uddannelse og til særlige erhverv, således at det generelt gælder, at personer, der f.eks. har fuldført en længerevarende uddannelse, både har flere materielle forudsætninger og flere intellektuelle forudsætninger for at være politisk aktive end andre borgere, og

ofte vil de også besidde flere sociale ressourcer. I stedet for direkte at undersøge ressourcerne, vil man derfor ofte anvende f.eks. uddannelsen som en indikator for mange ressourcer.

I kapitel 3 har vi allerede beskrevet uddannelsen og erhvervsaktiviteten. Konklusionen var her, at grønlænderne havde færre både uddannelsesmæssige og beskæftigelsesmæssige ressourcer end gennemsnittet af den danske befolkning. I dette kapitel vil der så blive set på de kundskaber, færdigheder og holdninger, der primært udgør de intellektuelle, sociale og motivationsmæssige ressourcer.

FÆRDIGHEDER OG HOLDNINGER

Det er veldokumenteret, at gode sprogkundskaber er en vigtig forudsætning for at klare sig økonomisk i et nyt land (Chiswick & Miller, 1995). Gode sprogkundskaber er også en forudsætning for effektivt at kunne øve indflydelse på samfundets store og små beslutninger. I Danmark er det nødvendigt at have så gode dansk kundskaber, at man både kan tilegne sig information gennem de danske medier og kan deltage i debatten. Gode dansk kundskaber er også en forudsætning for, at man kan stille krav til de offentlige myndigheder.

Det er ikke en selvfølge, at grønlændere er gode til dansk. Ifølge Finn Breinholt Larsen (1992) kunne i 1990 lidt under halvdelen af grønlænderne i Grønland tale dansk. Dertil kommer, at dansk kundskaberne varierer med generationerne. De bedste dansk kundskaber findes i de aldersgrupper, der i dag er mellem 35 og 55 år. Blandt de ældre er der mange, der slet ikke taler dansk, og blandt de yngre er dansk kundskaberne igen aftagende.

Det fremgår af tabel 5.1, at langt de fleste af de interviewede grønlændere i Danmark mener, at de i dag er gode til dansk. Godt og vel en tredjedel af kvinderne og en femtedel af mændene fortæller, at de tidligere har haft problemer med dansk, men mindre end 5 pct. har det i dag. Dette tal under vurderer dog nok sprogproblemerne blandt grønlændere i Danmark. Det fremgår af tilbagemeldingerne fra interviewerne, at 2 pct. af de kontaktede grønlændere har afslået at deltage i undersøgelsen på grund af sprogproblemer, og det gælder antagelig også for nogle af dem, der har angivet andre grunde til ikke at blive interviewet.

Det fremgår da også af beretningerne om de socialt dårligt stillede grønlændere i Danmark, at de ofte har store sproglige problemer. Om erfaringerne fra „projekt for grønlændere“ i Aalborg konkluderer således de involverede socialarbejdere:

TABEL 5.1.

Politiske ressourcer, sammenlignet med samtlige danskere. Pct.

	GRØNLÆNDERE		DANSKERE	
	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder
Har ikke i øjeblikket problemer med dansk	97	95 **	-	-
Har aldrig haft problemer med dansk	82	69	-	-
Læser danske aviser stort set hver dag	68	66	-	-
Ser nyheder i tv hver dag	88	92	84	80
Let ved at følge kommunalpolitik	52	46 *	-	-
Let ved at følge folketingspolitik	60	47 ***	-	-
Let ved at følge EU-politik	37	28 *	-	-
Let ved at følge grønlandsk politik	37	29 **	-	-
Meget eller noget interesseret i dansk politik	52	36 **	66	55 ***
Kan formulere en klage	85	82	-	-
Eller kan få nogen til at hjælpe sig	96	99	-	-
Har ikke noget at kritisere i Danmark	37	45	-	-
Social tillid: Man kan stole på de fleste	42	43	61	57
Svarvillighed: Svaret "ved ikke"				
på 1 ud af 3 holdningsspm.	28	47 ***	10	17 ***
N	140	412	823	817

Kilde: Oplysningerne om danskerne er hentet fra Medborgerundersøgelsen, 2000 og fra Magt-udredningens Opinionsdannelsesundersøgelse, 2001.

* Forskellen mellem mænd og kvinder er signifikant på 0,05 niveau.

** Forskellen mellem mænd og kvinder er signifikant på 0,01 niveau.

*** Forskellen mellem mænd og kvinder er signifikant på 0,001 niveau.

En del af dem (de socialt dårligst stillede grønlandere) taler så dårligt dansk, at det fører til en meget isoleret tilværelse, især hvis de bor i mindre samfund, uden kontakt til andre grønlandere, eller hvis samleveren er dansk. Isolationen skaber en lang række praktiske og følelsesmæssige problemer, og den er med til at fastholde de dårligst stillede grønlandere i misbrug og social forarmelse (Nielsen, 1998: 55).

Men de fleste grønlandere i Danmark har gode dansk kundskaber. Det fremgår da også af tabel 5.1, at en meget stor del af grønlanderne dagligt læser danske aviser, og langt de fleste ser nyheder på dansk tv.

På dette område er det yderligere muligt at sammenligne grønlænderne med 2. generationsindvandrere fra Jugoslavien, Pakistan og Tyrkiet. Disse er i denne sammenhæng defineret som indvandrere, der er kommet til Danmark, inden de er fyldt 16 år, og som på undersøgelsestidspunktet havde opholdt sig mindst 20 år i Danmark. En del af de undersøgte var så gamle, da de kom til Danmark, at de nok snarere burde betegnes som 1½ generationsindvandrere, mens andre er født i Danmark. Nogle har dansk statsborgerskab, andre har ikke. Undersøgelsen af 2. generationsindvandrerne omfatter kun aldersgruppen 28-36 år. For at gøre de to undersøgelser så sammenlignelige som muligt uden at begrænse den analyserede gruppe alt for meget, er der for grønlændernes vedkommende foretaget selvstændige beregninger for aldersgruppen 18-49 år.¹ Som det fremgår af tabel 5.2. svarer grønlændernes medieforbrug nogenlunde til 2. generationsindvandrerens. Det samme gør deres vurderinger af, hvor let eller hvor svært det er at følge med i, hvad der foregår på de forskellige politiske arenaer: i kommunen, Folketinget, EU. Omkring halvdelen af grønlænderne synes, at det er let at følge med i både lokalpolitik og landspolitik, mændene dog lidt oftere end kvinderne. Og omkring en tredjedel synes, at det er let at følge med i grønlandsk politik.

Sammenligner vi med danskerne, viser der sig at være betydelige forskelle, hvad angår den gruppe af egenskaber, man måske kan sammenfatte under betegnelsen, det psykologiske beredskab, dvs. evnen eller viljen til at blande sig i dansk politik. Her kan vi starte med at konstatere, at grønlænderne gennemgående er mindre interesserede i dansk politik end andre danske borgere, specielt er de grønlandske kvinder ikke særligt interesserede.

Det viser sig også, at grønlænderne besidder mindre tillid til andre mennesker end danskerne. Den amerikanske politolog, Robert Putnam (1993), (2000) har formuleret den dobbelthypotese, at dels er det enkelte individs deltagelse i demokratiske processer afhængig af vedkommendes sociale tillid, og dels er hele nationens evne til at styre sig selv på demokratisk vis afhængig af summen af den sociale tillid, der findes blandt landets borgere, hvilket ofte betegnes som samfundets sociale kapital.² Skal man indgå i et samarbejde med andre mennesker for at løfte i fællesskab, kræver det, at man har en vis grundlæggende tillid til disse andre mennesker. Besidder man ikke en sådan tillid, vil samarbejdet ikke kunne bære. Putnams teori om social kapital er en af de mest omtalte samfundsvidenskabelige teorier i de senere år.

Tabel 5.1 viser, at grønlænderne som gruppe betragtet besidder mindre social tillid end danskerne. Til gengæld besidder grønlænderne mere social tillid end 2. generationsindvandrerne, der i øvrigt besidder mere social tillid

TABEL 5.2.

Politiske ressourcer, sammenlignet med 2. generations indvandrere.¹ Pct.

	GRØNLÆNDERE 18-49 ÅR	2. GENERATIONS- INDVANDRERE 28-36 ÅR
Læser danske aviser stort set hver dag	63	59
Ser nyheder i tv hver dag	89	84
Let ved at følge kommunalpolitik	45	57
Let ved at følge folketingspolitik	51	53
Let ved at følge EU-politik	30	37
Kan formulere en klage	85	86
Eller kan få nogen til at hjælpe sig	98	97
Social tillid: Man kan stole på de fleste	45	35
Svarvillighed: Ved ikke (1 ud af 3 holdningsspø.)	39	33
Svarvillighed: Ved ikke (2 ud af 5 holdningsspø.)	29	17
N	432	692

Kilde: Oplysningerne om danskerne er hentet fra Medborgerundersøgelsen, 2000. Oplysningerne om indvandrerne er hentet fra 2. generations-undersøgelsen, 1999.

1. Indvandrerne omfatter tyrkere, pakistanere og jugoslavere.

end 1. generationsindvandrerne (Togeby, 2000). Naturligvis er der samtidigt store forskelle inden for gruppen af grønlændere – nogle har mere social tillid end andre. Denne variation vil blive analyseret nedenfor.

Det mest bemærkelsesværdige resultat er imidlertid den meget lave svarvillighed, man finder blandt grønlændere. Som det fremgår af tabellerne, har grønlænderne forholdsvis ofte svaret „ved ikke“, når de er blevet bedt om at tage stilling til politiske holdningsspørgsmål,³ og det gælder specielt de grønlandske kvinder. Sammenlignet med de andre grupper svarer grønlænderne lidt oftere „ved ikke“ end 2. generationsindvandrerne og meget oftere end danskerne. Mange grønlænderne har også svaret „ved ikke“, når de er blevet spurgt om, hvilket parti de har stemt på, og om de har tillid til de offentlige myndigheder. Dette er et af mange tegn på, at nogle grønlændere er tilbageholdende med at give udtryk for deres holdninger og synspunkter.

Parallelt hermed viser det sig, at der er et forholdsvis stort antal grønlændere, der ikke ønsker at nævne noget negativt om Danmark, da de i to helt åbne spørgsmål bliver bedt om at fortælle først, om der er noget, „som de

særlig godt kan lide“ ved Danmark, og derefter, om der er noget ved Danmark, de „ikke bryder sig om“ (se kapitel 9). Mange er utvivlsomt tilfredse med forholdene i Danmark, men der er antagelig også nogle, hvis svar er udtryk for uvilje mod at udtrykke sig negativt om Danmark – i hvert fald over for danskere. Hvor mange der er af den ene slags, og hvor mange der er af den anden slags, er det ikke muligt at afgøre.

Det ser således ud til, at de fleste grønlændere har forholdsvis gode kognitive forudsætninger for at deltage i det politiske liv – det gælder dog ikke den lille gruppe, der har problemer med dansk. Mange mangler imidlertid evnen eller viljen til at give udtryk for deres meninger om de politiske og sociale forhold i Danmark. Der er også relativt flere grønlændere som mangler den sociale tillid, som Putnam mener, er nødvendig for at være aktiv i et demokratisk samfund. Det er dog ikke alle grønlændere, som denne karakteristik gælder.

S T Ø R R E E L L E R M I N D R E S P R O G K U N D S K A B E R

Som allerede nævnt er gode danskundskaber en nødvendig forudsætning for socialt, økonomisk og politisk at kunne klare sig i det danske samfund. Spørgsmålet er nu, hvad der kan forklare, at nogle er bedre til dansk end andre. Analyser af indvandreres sprogundskaber i indvandrerlande som USA, Australien, Canada og Israel har vist, at følgende faktorer har betydning for indlæringen af modtagerlandets sprog: At modersmålet er forholdsvis beslægtet med modtagerlandets sprog; at man ikke har været ret gammel ved ankomsten til det nye land; at man har startet sproginlæringen tidligt, f.eks. i barndommen inden ankomsten til modtagerlandet; at man har et højt uddannelsesniveau; at man efterhånden har boet lang tid i modtagerlandet; at der kun er få andre i lokalområdet, der taler ens eget modersmål; og at ægtefællen taler modtagerlandets sprog (Chiswick & Miller, 1995). Og Rockwoolfondens undersøgelser af en række indvandregrupper i Danmark peger på, at følgende faktorer har betydning: Opholdstiden, alderen ved ankomsten til Danmark, uddannelsen og hvilket land, man kommer fra (Larsen, 2000:83).

For grønlænderne gælder, at der er meget stor afstand mellem grønlandsk og dansk. Det er derfor ikke underligt, at de grønlændere, der ikke har startet indlæringen af dansk allerede i barndommen, har vanskeligt ved siden hen at blive rigtigt gode til dansk. Samtidig gælder det imidlertid, at de fleste grønlændere lever i miljøer, hvor de kender meget få mennesker, som de kan tale

grønlandsk med. Dette skulle øge sprogbeherskelsen, forudsat at sprogindlæringen overhovedet kommer fornuftigt i gang.

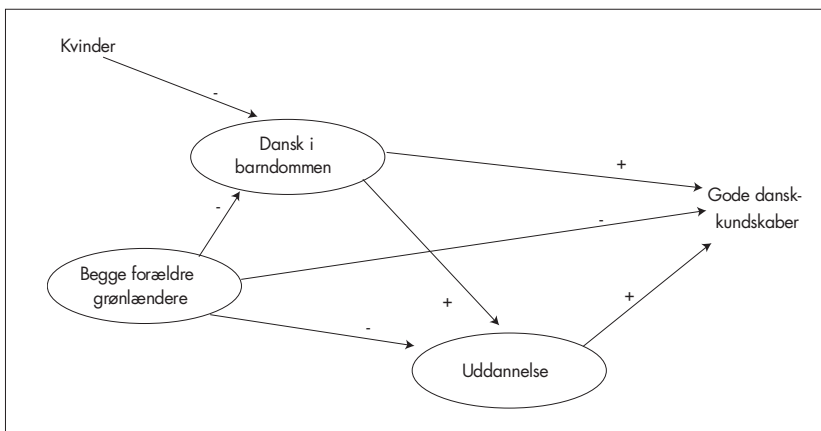
Men i øvrigt viser det sig (jf. bilag 2.1), at det netop er de ovenfor nævnte faktorer, der har en positiv sammenhæng med gode danskundskaber blandt grønlændere: Det gælder forældrenes nationalitet, om der er talt dansk i barndommen, alderen ved ankomsten til Danmark, opholdstiden og uddannelsen. Og så har kvinderne haft større sprogproblemer end mændene. For at få et samlet overblik over forklaringsfaktorerne er der også i dette tilfælde blevet foretaget en multivariat analyse. Hovedresultaterne herfra er vist i figur 5.1, mens de mere detaljerede resultater kan findes i bilag 3.3.

Det fremgår af figuren, at de tre helt afgørende faktorer til forklaring af danskundskaberne er forældrenes nationalitet, om der har været talt dansk i barndomshjemmet og uddannelsen. Hvis en af forældrene er af dansk oprindelse, er der sjældent problemer med det danske sprog. Stor betydning har det også, om der er blevet talt dansk i barndomshjemmet: En tidlig fortrolighed med dansk øger chancen for senere hen i livet at være god til dansk. Endelig har også uddannelsen betydning, således at grønlændere med en langvarig uddannelse kun sjældent har problemer med dansk. Meget kort fortalt er historien, at danskundskaberne øges, jo tidligere i livet man er blevet eksponeret for det danske sprog, og jo mere undervisning man har modtaget.

I denne forbindelse er det så interessant, at undersøgelser blandt grønlændere i Danmark viser, at det i betydeligt omfang er de samme faktorer, der

FIGUR 5.1.

Forklaringsmodel: Gode danskundskaber

har sammenhæng med en mere usikker beherskelse af det grønlandske sprog (Lund & Nathanielsen, 2001; Chemnitz, 2001): De faktorer, der øger sandsynligheden for, at man er god til dansk, mindsker altså sandsynligheden for, at man er god til grønlandsk. Dette illustrer meget godt, at der ikke findes nogen let løsning på spørgsmålet om sprogpolitikken i Grønland.

FORSKELLE I TILLID TIL ANDRE MENNESKER

Hvis det er rigtigt, som Putnam hævder, at det er en vigtig forudsætning for at kunne fungere i et politisk demokrati, at man har tillid til andre mennesker (social tillid), er det vigtigt at finde ud af, hvad der betinger en større eller mindre tillid.

Det er Putnams (1993; 1995) egen opfattelse, at social tillid skabes gennem samvirke i foreninger og organisationer. Hypotesen er altså, at den sociale tillid stiger ved medlemskab af foreninger (jf. Torpe, 2000). I tabel 5.3 er derfor vist sammenhængen mellem social tillid og medlemskab af forskellige organisationer og foreninger. Putnams hypotese får ikke megen støtte i tabellen. Der er en svagt negativ sammenhæng med medlemskab af og deltagelse i særlige grønlandske organisationer, der er ingen sammenhæng med medlemskab og aktivitet i en fagforening, der er en svag positiv sammenhæng med medlemskab af en sportsforening og en lidt mere positiv sammenhæng med medlemskab af det, der her er kaldt „andre foreninger“. Disse andre foreninger omfatter en stor mangfoldighed af organisationer, der går fra boligforeninger, over faglige foreninger og patientforeninger til Dansk Røde Kors.⁴ Men her kan man til gengæld nok sætte spørgsmålstegn ved kausalrækkefølgen. Er den sociale tillid årsagen til eller et resultat af medlemskab og aktivitet i disse „andre foreninger“?

Kigger man endelig på alle medlemskaber under et, har de absolut ingen sammenhæng med social tillid. Alt i alt kan man nok tillade sig at konkludere, at hypotesen om foreningslivets store positive betydning for tilliden mellem mennesker helt afkræftes af disse analyser af grønlændere i Danmark.

Vi kan derefter se på, hvorledes tilliden varierer med demografiske, sociale og psykologiske egenskaber blandt grønlænderne. Sammenhængene er variabel for variabel vist i bilag 2.2, mens resultaterne af den samlede multivariate analyse er vist i figur 5.2 (jf. bilag 3.4). Konklusionen på denne analyse er, at de to vigtigste faktorer er forældrenes nationalitet og uddannelsen. Men det har også betydning, om man har talt dansk hjemme, om man har gode danskkundskaber, og om man har modtaget offentlig hjælp. Det afgør

TABEL 5.3.

Tillid til andre mennesker, opdelt efter medlemskab af foreninger og organisationer. Pct.

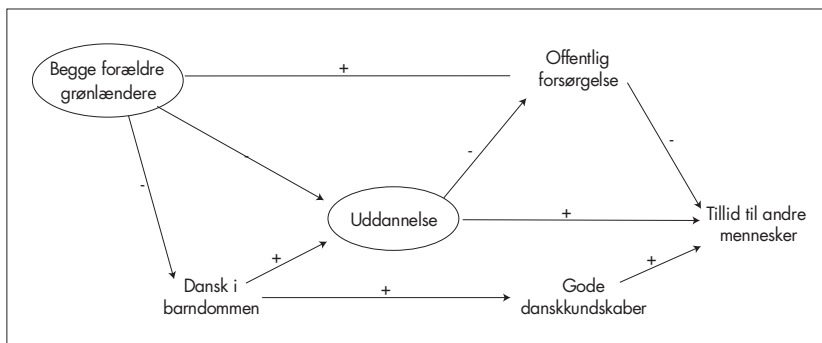
	STOLE PÅ DE FLESTE	DET AF- HÆNGER AF...	IKKE VÆRE FOR FORSIGTIG	VED IKKE	I ALT	N
GRØNLANDSKE ORGANISATIONER:						
Meget aktiv	39	24	31	6	100	80
Noget aktiv	41	26	22	11	100	85
Kun lidt aktiv	42	31	23	4	100	102
Ikke aktiv	45	33	21	1	100	285
FAGFORENINGER:						
Aktivt medlem	45	27	25	4	100	85
Passivt medlem	46	32	18	4	100	224
Ikke medlem	39	29	26	5	100	239
SPORTSKLUBBER:						
Medlem	51	31	15	4	100	83
Ikke medlem	41	30	24	5	100	467
ANDRE FORENINGER:						
Medlem	58	28	13	1	100	78
Ikke medlem	40	31	24	5	100	466
Medlem af flere typer foreninger	42	28	24	6	100	195
Medlem af en type forening	44	30	23	4	100	237
Ikke medlem af nogen forening	41	35	21	3	100	116

rende synes i denne sammenhæng at være opvæksten. For grønlændere, der lever i Danmark, gælder, at jo mere danskpræget deres opvækst har været, desto større tillid har de til andre mennesker. Derimod spiller det ingen selvstændig rolle, om det er mænd eller kvinder, unge eller gamle, dansk gifte eller enlige, eller hvor længe de har boet i Danmark.

Bo Rothstein (2001) har i en kritik af Putnam fremhævet erfaringerne med velfærdsstatens institutioner som en afgørende faktor for dannelsen af social tillid. Blandt mennesker, der er afhængige af behovsprøvede, selektive ydelser fra de offentlige myndigheder, svækkes tilliden til andre mennesker eller den sociale kapital. Som bilagene og figuren viser, får denne hypotese bedre støtte i materialet end foreningshypotesen. Grønlændere, der er

FIGUR 5.2.

Forklaringsmodel: Tillid til andre mennesker

afhængige af offentlig hjælp har mindre social tillid end dem, der forsørger sig selv. Men noget af denne sammenhæng er en skinsammenhæng, idet den svækkes i den multivariate analyse. Det er nemlig de grønlandere, der ikke har talt dansk som børn, og som kun har fået en kortvarig uddannelse, der oftest er afhængige af offentlig hjælp, og det er også dem, der oftest har ringe tillid til andre mennesker. Afhængighed af offentlig hjælp spiller en selvstændig rolle, men ikke en afgørende. Dog er der et samspil mellem familiebaggrunden og modtagelsen af offentlig hjælp, der, som tabel 5.4 viser, kommer til udtryk ved, at modtagelsen af offentlig hjælp har betydelig større betydning for de grønlandere, hvis far eller mor er dansker, end for de grønlandere, hvor begge forældre er grønlandere.

Som nævnt er de to afgørende faktorer forældrenes nationalitet og uddannelsen kombineret med sprogbeherskelsen. Der kan derfor være grund til at se lidt nærmere på sammenhængen mellem disse faktorer. Som det fremgår af figuren og af bilag 3.4 har forældrenes nationalitet kun en svag direkte effekt på den sociale tillid. Hele effekten formidles således gennem først og fremmest uddannelsen og sproget. Nationaliteten eller etniciteten slår altså ikke direkte igennem, men har betydning for, hvor megen uddannelse man får, hvorefter uddannelsen igen har betydning for den sociale tillid. Den helt nærliggende tolkning ville derfor være, at det er de uddannelsesmæssige ressourcer og ikke den medbragte kultur, der er afgørende.

Problemet med denne konklusion er imidlertid, at uddannelsen er en slags joker, som det kan være vanskeligt at bestemme det nærmere indhold af (jf. Gaasholt & Togeby, 1995). Når uddannelsen har betydning for den sociale tillid, skyldes det så de konkrete færdigheder, som indlæres gennem mange års uddannelse, eller skyldes det, at der gennem uddannelsen sker en sociali-

TABEL 5.4.

Tillid til andre mennesker, opdelt efter forældrenes nationalitet og modtagelse af offentlig hjælp. Pct.

	DEN ENE AF FORÆLDRENE DANSKER		BEGGE FORÆLDRE GRØNLÆNDERE	
	Ingen off. hjælp	Offentlig hjælp ¹	Ingen off. hjælp	Offentlig hjælp ¹
Man kan stole på de fleste	63	34	38	30
Det afhænger af ...	24	36	35	30
Man kan ikke være for forsigtig	12	27	23	30
Ved ikke	1	3	4	10
I alt	100	100	100	100
N	144	71	108	142

1. Offentlig hjælp omfatter ikke SU, folkepension og efterløn. Modtagere af disse ydelser indgår ikke i tabellen.

sering til normer og værdier i det moderne danske samfund? Lang tids uddannelse skaber nemlig både faglige færdigheder, intellektuelle ressourcer og indlæring af normer og værdier. Hvilke af disse effekter af en længerevarende uddannelse, der i denne sammenhæng er de afgørende, er vanskeligt at sige noget om. Under alle omstændigheder har en længere uddannelse dog den effekt, at den bryder en eventuel etnisk arv. Hvis det primært drejer sig om kultur, er det en kultur, der ikke er uforanderlig.

HVORDAN VARIERER SVARVILLIGHEDEN?

Det blev ovenfor fremhævet som et bemærkelsesværdigt fænomen, at forholdsvis mange grønlandere svarer undvigende, når de bliver spurgt om deres holdning til danske forhold. Spørgsmålet er nu, om dette gælder i samme omfang for alle grønlandere, eller om det gælder oftere for nogle grupper end for andre. I tabel 5.5 er vist svarvillighedens sammenhæng med en række demografiske, sociale og psykologiske egenskaber, og det fremgår heraf, at variationen er stor, når man som her måler svarvilligheden ved antallet af „ved ikke“-svar på politiske holdningsspørgsmål.

For det første er der betydelige forskelle i mænds og kvinders svarvillighed, hvor kvinderne langt oftere afstår fra at svare på de stillede spørgsmål. Der er også relativt klare aldersforskelle, hvor de ældste er mest tilbøjelige til

TABEL 5.5.

Svarvilligheden på tre politiske holdningsspørgsmål,¹ opdelt efter demografiske, sociale og psykologiske egenskaber. Pct.

	INGEN "VED IKKE"	1"VED IKKE"	2-3"VED IKKE"	I ALT	N
Alle	58	31	11	100	552
Mænd	71	24	5	100	140
Kvinder	53	33	14	100	412
18-29 år	57	35	8	100	118
30-39 år	61	29	10	100	180
40-49 år	64	25	11	100	136
50-59 år	46	42	12	100	66
60+ år	50	25	25	100	52
En af forældrene er grønlænder	69	27	4	100	251
Begge forældrene er grønlændere	49	33	18	100	301
Talte mest grønlandsk hjemme	47	35	18	100	261
Talte begge dele	64	31	5	100	115
Talte mest dansk hjemme	70	25	5	100	171
ALDER VED ANKOMSTEN TIL DK: 0-6 år	71	25	4	100	119
7-12 år	70	26	4	100	76
13-17 år	67	24	9	100	84
18-29 år	50	33	17	100	179
30 år eller ældre	42	42	16	100	91
TID I DANMARK: 0-2 år	46	46	8	100	35
3-6 år	37	33	30	100	46
7-10 år	49	40	11	100	55
11-20 år	54	36	10	100	109
21-30	68	27	5	100	145
31-40 år	68	20	12	100	118
41 år eller længere	56	29	15	100	41
UDDANNELSE: Meget kort	44	36	20	100	172
Kort	56	31	13	100	124
Middel	66	28	6	100	212
Lang	82	18	0	100	44
Ingen offentlig hjælp	64	30	6	100	252
Offent. hjælp, dog ikke SU og folkep.	50	33	17	100	213
Aldrig haft problemer med dansk	63	29	8	100	352
Har tidligere haft probl. med dansk	52	31	17	100	161
Har i dag problemer med dansk	34	46	20	100	35

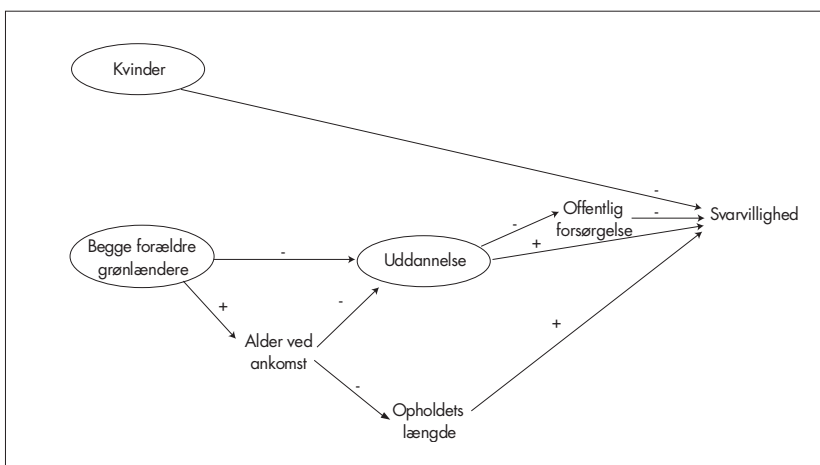
1. Spørgsmålsformuleringerne er optrykt i note 3.

at svare „ved ikke“. Igen viser det sig, at der er forholdsvis klare sammenhænge med, hvor danskpræget opvæksten har været. Den største svarvillighed møder vi hos grønlændere, der har en dansk far eller mor, som har talt dansk hjemme, som er kommet til Danmark i en tidlig alder, og som aldrig har haft problemer med dansk. Endelig er der en sammenhæng mellem svarvilligheden og de mere generelle ressourcevariabler som uddannelse og offentlig forsørgelse.

Også i dette tilfælde har vi for at få et bedre overblik over det samlede forklaringsmønster, foretaget en multivariat analyse, hvis hovedresultater er vist i figur 5.3, og hvis mere detaljerede resultater kan findes i bilag 3.5. For det første har køn en klar selvstændig og direkte betydning. De grønlandske kvinder er mere tilbageholdene end de grønlandske mænd, når det gælder om at udtale sig om politiske forhold. Den samme forskel finder man faktisk blandt danske mænd og kvinder, men her er sammenhængen blot betydeligt svagere.

Men for det andet er der en betydelig effekt, der går fra forældrenes nationalitet over uddannelsen til svarvilligheden. Er den ene af forældrene dansker, er der en større chance for, at vedkommende har fået en længerevarende uddannelse, og der er som følge heraf en større villighed til at besvare de stillede holdningsspørgsmål. Endelig går en del af effekten af forældrenes nationalitet også igennem alderen ved ankomsten til Danmark og længden af opholdet i Danmark. Igen er der ingen direkte effekt af etniciteten, men

FIGUR 5.3.
Forklaringsmodel: Svarvillighed

TABEL 5.6.

Svarvilligheden, opdelt efter skoleuddannelse og forældrenes nationalitet. Pct.

	INGEN EKSAMEN	9.-10. KLASSES PRØVE	STUDENTER- EKSAMEN/HF	ALLE
To grønlandske forældre	57	47	(33)	51
En grønlandsk og en dansk	48	36	12	31
To danske forældre	15	14	13	14
N: To grønlandske forældre	148	132	21	301
N: En grønlandsk og en dansk	44	133	74	251
N: To danske forældre	360	695	583	1638

en effekt, der er formidlet gennem en række andre egenskaber, først og fremmest igennem uddannelsen.

Og igen kan vi så spørge, hvad det er ved uddannelsen, der har denne effekt. Denne gang kan vi komme lidt videre med svaret ved at inddrage oplysninger fra den danske medborgerundersøgelse. Vi kan dermed sammenligne personer med to grønlandske forældre med personer med en dansk og en grønlandsk forælder og med personer med to danske forældre. I tabel 5.6 er vist svarvillighedens sammenhæng med uddannelsesniveaue og forældrenes nationalitet. Det interessante er, at for danskernes vedkommende er der overhovedet ikke nogen sammenhæng mellem uddannelsesniveaue og tilbøjeligheden til at svare „ved ikke“ på holdningsspørgsmål. Der er derfor ikke meget, der tyder på, at det er de færdighedsmæssige aspekter af uddannelsen, der er afgørende. Forskellen mellem danskeres og grønlænderes svarvillighed påvirkes derfor også kun marginalt af kontrollen for uddannelse. Det er ikke uddannelsen, der kan forklare forskellen mellem danskere og grønlændere på dette område.

Mekanismen synes snarere at være, at en længerevarende uddannelse for grønlændernes vedkommende bryder det beskyttende bælte af tavshed, som ellers karakteriserer mange grønlændere. Det er i denne sammenhæng også interessant, at uddannelsen har størst effekt i den gruppe, der i forvejen har et ben i begge lejre, fordi den ene af forældrene er dansker. Grønlændere fra blandede familier, der har gennemført en studentereksamen har præcis den samme svarvillighed som andre danske borgere. Det er rimeligt at tale om et kulturelt mønster, der imidlertid kan brydes af uddannelsen.

TAVSHEDEN

Der er således flere tegn på, at man hos nogle grønlændere i Danmark møder den tavshed, som også Bo Wagner Sørensen (1994) taler om i sin studie af forholdene i Grønland. Der er sammenlignet med andre grupper i det danske samfund uforholdsmæssigt mange grønlændere, der svarer „ved ikke“, når de bliver bedt om at forholde sig til politiske spørgsmål, og der er overraskende mange, der ikke ønsker at sige noget negativt om forholdene i Danmark (for en nærmere diskussion heraf se kapitel 9).

Tavsheden kan skyldes mange ting. Den kan skyldes en ægte tilfredshed med gode forhold. Den kan også skyldes, at forventningerne har været så små, at også betydelige vanskeligheder bliver accepteret uden beklagelse. Den kan skyldes en tilbageholdenhed med offentligt at give udtryk for utilfredshed, og den kan skyldes manglende tillid til den danske interviewer. Men formodentlig kan ikke hele tavsheden tolkes som blot tilfredshed.

At tavsheden skyldes andet end tilfredshed, fremgår af, at tavsheden ikke optræder lige ofte blandt alle grupper af grønlændere, men er koncentreret i bestemte grupper. Tager vi svarvilligheden, defineret ved antallet af „ved ikke“-svar som en indikator for tavsheden, finder man den mest udbredte tavshed blandt de grønlændere, der er gift med andre grønlændere, som var over 30 år, da de kom til Danmark, som kun har boet kort tid i Danmark, som kun har gået kort tid i skole, og som i dag er forholdsvis gamle. Det må være rimeligt at tolke disse resultater således, at tavsheden i betydeligt omfang er udtryk for en manglende evne eller vilje til at forholde sig til forholdene i det danske samfund.

Er tavsheden så af det onde? Ikke nødvendigvis for det enkelte menneske – tavsheden kan antagelig være en beskyttelse mod uoverskuelige krav. Men tavsheden gør det vanskeligere at øve indflydelse på lige fod med andre borgere i det danske samfund. Så målt på et ideal om alle borgeres fulde medborgerskab er tavsheden et tegn på, at dette fulde medborgerskab ikke er realiseret for alle grønlændere i Danmark.

Man kan til sidst spørge, om vi her står over for et særligt grønlandsk fænomen, der har rod i en oprindelig inuitkultur, eller om det drejer sig om noget andet. Som omtalt i kapitel 2, finder man også hos antropologen Bo Wagner Sørensen (1994) en skildring af den tavshed eller manglende verbalisering af problemer, som han mødte på feltarbejde i Nuuk. Andre klager over den manglende offentlige debat om forholdene i Grønland. I en analyse af demokratiets vilkår i Grønland taler Jakob Janussen (2002) således om,

at der er „en afventende holdning“ i den grønlandske befolkning, der giver sig udtryk i en manglende kritik af forhold, som man ellers er utilfreds med. Noget tyder således på, at den tavshed, man møder hos grønlændere i Danmark, er et sidestykke til den manglende offentlige debat om samfundsforhold, som traditionelt har karakteriseret Grønland.

Den manglende tradition for offentlig debat i Grønland kan have flere årsager. Man kan for det første tolke det som et fænomen, der opstår i mødet mellem koloniherrer og undersåtter. Man tier og samtykker over for koloniherrernes ønsker, men tænker samtidig sit eget. En anden forklaring er, at det grønlandske samfund oprindeligt havde en meget ensidig erhvervsstruktur, og at den meget enkle arbejdsdeling forgik i de enkelte husstande, hvorfor der simpelthen ikke var behov for en offentlig debat som i lande med en mere varieret erhvervsstruktur. Og endelig for det tredje kan den skyldes, at det at skaffe til dagen og vejen visse steder stadig er så tidskrævende, at nogle ikke har overskud og kræfter til at deltage i den offentlige debat eller stille krav til det offentlige (Janussen, 2002).

Men i øvrigt har det så vist sig, at tavsheden ikke er et uforanderligt kulturtræk blandt grønlændere. Den findes i mindre grad i de unge generationer, og den synes at svækkes med øget uddannelse.

NOTER

- 1 Det bedste ville naturligvis have været at sammenligne præcis de samme aldersgrupper, men herved havde vi reduceret personantallet meget voldsomt for grønlændernes vedkommende. Mere grundige analyser af aldersafgrænsningen tyder på, at den her afgrænsede aldersgruppe (18-49 år) gennemgående opfører sig ligesom den snævrere aldersgruppe (28-36 år). Det er først og fremmest de ældre grønlændere, der afviger med hensyn til ressourcer. Så for at bevare et rimeligt stort procentgrundlag, har jeg valgt den mere omfattende aldersgruppe.

- 2 Social kapital defineres egentlig noget bredere af Putnam, som bestående af social tillid og normer om gensidighed (jf. Torpe, 2000). Men meget ofte møder man en operationalisering af social kapital svarende til den her foretagne, hvor social kapital sættes lig med social tillid, som måles ved et enkelt spørgsmål, der er formuleret således: „Nogle mennesker mener, at man kan stole på de fleste mennesker, andre siger, at man ikke kan være forsigtig nok. Hvordan føler du det?“ Forskellige undersøgelser anvender imidlertid et forskelligt antal svarkategorier. I dette tilfælde har svarmulighederne været: „Man kan stole på de fleste“, „det afhænger af...“ og „Man kan ikke være forsigtig nok“.
- 3 De tre holdningsspørgsmål, der indgår i indekset er: „Mener du, at Danmark bør tage imod flere eller færre flygtninge, end man gør i dag?“, „Hvordan er din generelle holdning til EU, er den positiv eller negativ?“ og „I politik taler man ofte om venstre og højre. Hvis vi tænker os en skala, hvor helt til venstre kaldes 0 og helt til højre kaldes 10, hvor vil du placere dig selv på denne skala?“ I det indeks, der bygger på 5 spørgsmål er yderligere medtaget: „Mener du, at forskellen mellem folks indkomster her i landet er for stor, passende eller for lille?“ og „Hvor meget synes du, at politikerne lytter til, hvad mennesker som dig tænker og mener?“
- 4 En multivariat analyse viser, at medlemskab af disse „andre foreninger“ faktisk har en selvstændig betydning for den sociale tillid, mens ingen af de andre medlemskaber har det. Men som nævnt i teksten er problemet, hvordan man tolker denne sammenhæng.

DET STORE DEMOKRATI

Traditionelt har formelle politiske rettigheder været knyttet til statsborgerskabet. Det gælder ikke længere i de nordiske lande, idet indvandrere og flygtninge har valgret til de kommunale råd efter tre års ophold i landet, og EU-borgere har valgret, så snart de har fået permanent bopæl. Men kun danske statsborgere har valgret til Folketinget og kan deltage i folkeafstemninger. Grønlændere er danske statsborgere, og de besidder derfor helt de samme politiske rettigheder som andre danske statsborgere.

Som alle, der bor i Danmark, har grønlandere også del i de civile rettigheder, dvs. ytringsfrihed, foreningsfrihed, forsamlingsfrihed, religionsfrihed osv. Alle der bor i Danmark, også de sidst tilkommende flygtninge, har således ret til at være medlemmer af politiske partier, medlemmer af en fagforening, deltage i demonstrationer, ytre sig i den offentlige debat, osv.

I dette kapitel vil der blive set på, om de grønlandere, der bor i Danmark, gør brug af disse politiske og civile rettigheder. Dog er spørgsmålet om grønlændernes egne foreninger allerede behandlet i kapitel 4. Til sidst i kapitlet vil også grønlændernes politiske holdninger blive beskrevet.

OMFANGET AF DEN POLITISKE DELTAGELSE

Vi kan starte med at se på grønlændernes deltagelse i det, der indledningsvis blev kaldt det store demokrati. I tabel 6.1 er vist, hvor ofte grønlænderne deltager i kommunal- og folketingsvalg, hvor ofte de er medlem af et politisk parti, og hvor ofte de har deltaget i græsrodsaktiviteter eller på anden måde været politisk aktive. Til sammenligning er vist de samme oplysninger for den samlede danske befolkning.

Hvis vi først ser på valgdeltagelsen, fremgår det, at grønlændernes valgdeltagelse ligger 12-15 procentpoint under den øvrige danske befolknings. Det skal bemærkes, at interviewundersøgelser altid overdriver valgdeltagelsen,

TABEL 6.1.

Politisk deltagelse, sammenlignet med samtlige danskere. Pct.

	GRØNLÆNDERE	DANSKERE
Stemt ved kommunalvalg ¹	71	86
Stemt ved Folketingsvalg ¹	81	93
Medlem af politisk parti	2	8
Medlem af fagforening	57	63
Går til møder i fagforening	16	-
Skrevet under på underskriftsindsamling	18	28
Støttet med penge ²	7	37
Deltaget i offentlige. møder ²	10	12
Deltaget i demonstrationer ²	6	5
Deltaget i strejker	7	5
Boykottet varer ²	19	23
Taget kontakt til politikere	6	15
Skrevet læserbreve	5	-
Deltaget i mindst 2 af ovenstående 8 aktiviteter	18	35
Deltaget i mindst 1 aktivitet	40	62
N	552	1640

Kilde: Oplysningerne om danskerne er hentet fra Medborgerundersøgelsen, 2000.

1. Blandt dem, der havde stemmeret.

2. Formularet anderledes i Medborgerundersøgelsen.

og det gælder i dette tilfælde for både danskere og grønlandere. Den reelle forskel er antagelig snarere større end mindre end det viste. Også en register-baseret analyse af grønlandernes deltagelse i kommunalvalgene i Københavns Kommune har givet som resultat, at grønlandernes valgdeltagelse ligger en del under den generelle valgdeltagelse (Elklit et al., 2000).

Det viser sig endvidere, at grønlanderne også er mindre aktive på de fleste andre områder. De er sjældnere medlem af et dansk politisk parti, og de er sjældnere medlem af en fagforening. Det sidste hænger naturligvis sammen med, at mange grønlandere er uden tilknytning til arbejdsmarkedet. Også med hensyn til de aktiviteter, vi plejer at kalde græsrodsaktiviteter, er grønlanderne mindre aktive, og det gælder først og fremmest deltagelse i underskriftsindsamlinger og at give økonomisk støtte. Grønlanderne har også

sjældnere henvendt sig til politikere for at give udtryk for deres synspunkter. Derimod har grønlænderne lige så ofte som andre deltaget i strejker, og de har også forholdsvis ofte optrådt som politiske forbrugere (jf. Goul Andersen & Tobiasen, 2001), idet de af politiske grunde har undladt at købe bestemte varer. Alt i alt er forskellene mellem grønlænderne og andre danske borgere forholdsvis store. Grønlænderne udnytter deres civile og politiske rettigheder i mindre omfang end andre danske statsborgere.

Også denne gang er det yderligere muligt at sammenligne grønlændernes aktivitet med aktiviteten blandt 2. generationsindvandrere fra Jugoslavien, Pakistan og Tyrkiet. Som det fremgår af tabel 6.2 deltager grønlænderne nogenlunde lige så ofte i valg som 2. generationsindvandrerne, men de er mindre aktive i fagforeninger, og de er noget mindre aktive i de undersøgte politiske aktiviteter. Alt i alt må man konkludere, at grønlænderne også udnytter de civile og politiske rettigheder i mindre grad end 2. generationsindvandrerne.

Det er altså ikke sådan, at grønlænderne, som alle er danske statsborgere, er bedre integrerede i det demokratiske system end 2. generationsindvandrerne, hvor mere end en tredjedel ikke har dansk statsborgerskab. Måske er det afgørende ikke statsborgerskabet, men om opvæksten har fundet sted i Danmark eller andre steder i verden. Under alle omstændigheder må man konkludere, at den meget begrænsede deltagelse i det store demokrati, er et tegn på, at mange grønlændere oplever en form for afmagt over for dansk politik.

HVEM DELTAGER?

Når i gennemsnit 71 pct. af grønlænderne har deltaget i kommunalvalg dækker det naturligvis over store variationer inden for gruppen af grønlændere, f.eks. mellem grønlændere med en kort uddannelse og en lang uddannelse og mellem gamle og unge. Disse variationer er for både valgdeltagelsen og aktivitetsdeltagelsen vist i tabel 6.3. For aktivitetsdeltagelsens vedkommende er konstrueret et indeks, der omfatter både traditionelle græsrodsaktiviteter, strejkedeltagelse, at tage kontakt til politikere og at skrive læserbreve.¹ Vi kan starte med at se på deltagelsen i de politiske aktiviteter og gemme valgdeltagelsen til senere.

Først fremgår det, at de grønlandske kvinder er mindre politisk aktive end de grønlandske mænd. Dette er et af flere eksempler på, at vi blandt grønlænderne finder nedslag af sådanne traditionelle kønsrollemønstre, som ellers er ved at forsvinde i Danmark. De grønlandske kvinder er tydeligvis

TABEL 6.2.

Politisk deltagelse, sammenlignet med 2. generationsindvandrere. Pct.

	GRØNLÆNDERE 18-49 ÅR	2. GENERATIONS- INDVANDRERE 28-36 ÅR
Stemt ved kommunalvalg ¹	68	70
Stemt ved Folketingsvalg ¹	79	81
Medlem af politisk parti	2	3
Medlem af fagforening	58	82
Går til møder i fagforening	14	34
Skrevet under på underskriftsindsamling	21	27
Støttet med penge	8	8
Deltaget i offentlige. møder	12	16
Deltaget i demonstrationer	7	16
Deltaget i strejker	8	11
Boykottet varer	22	25
Taget kontakt til politikere	7	13
Skrevet læserbreve	5	8
Deltaget i mindst 2 af ovenstående 8 aktiviteter	21	32
Deltaget i mindst 1 aktivitet	45	54
N	432	692

Kilde: Oplysningerne om 2. generationsindvandrerne er taget fra 2. generationsundersøgelsen, 1999.
1. Blandt dem, der havde stemmeret

mindre orienteret mod politik end de grønlandske mænd. Dette har formodentlig en sammenhæng med, at de grønlandske kvinder først fik valgret i 1948 (Janussen, 2002). Det fremgår også, at der er klare aldersmæssige forskelle, hvor de ældre grønlandere deltager mindre end de unge og midaldrende. Aldersvariationerne er de samme, som vi kender fra den danske medborgerundersøgelse.

Også egenskaber ved opvæksten har sammenhæng med deltagelsen i politiske aktiviteter. Personer, der er vokset op i et dansk-grønlandsk hjem, deltager mere end dem, der er vokset op i et rent grønlandsk hjem. Grønlandere, der har talt dansk hjemme som barn, deltager mere end dem, der kun har talt grønlandsk. Og grønlandere, der er kommet til Danmark i en ung alder, deltager mere end dem, der først er kommet hertil som voksne.

TABEL 6.3.

Politisk deltagelse, opdelt efter demografiske, sociale og psykologiske egenskaber. Pct.

	DELT. I POL. AKT.	VALGDELTADELSE	N
Alle	40	68	552
Mænd	49	64	140
Kvinder	37	69	412
18-29 år	43	41	118
30-39 år	47	66	180
40-49 år	44	79	136
50-59 år	30	74	66
60+ år	10	94	52
En af forældrene er grønlander	54	65	251
Begge forældrene er grønlandere	29	68	301
Talte mest grønlandsk hjemme	28	68	261
Talte begge dele	39	64	115
Talte mest dansk hjemme	59	68	171
ALDER VED ANKOMSTEN TIL DK: 0-6 år	56	74	119
7-12 år	55	67	76
13-17 år	41	63	84
18-29 år	33	65	179
30 år eller ældre	21	64	91
TID I DANMARK: 0-2 år	20	0	35
3-6 år	33	46	46
7-10 år	36	47	55
11-20 år	44	67	109
21-30 år	45	81	145
31-40 år	45	78	118
41 år eller længere	29	90	41
UDDANNELSE: Meget kort	23	71	172
Kort	38	55	124
Middel	51	72	212
Lang	61	71	44
Gift eller samboende med dansker	39	77	326
Skilt fra dansker	46	63	76
Enlig	39	48	79
Gift eller samboende med grønlander	(30)	(22)	27

	DELT. I POL. AKT.	VALGDELTADELSE	N
Det er svært at følge med i politik	23	64	182
-	44	64	108
-	50	66	101
-	50	69	98
Det er let at følge med i politik	54	76	63
<hr/>			
OPLEVET DISKRIMINATION: Ingen	38	68	366
Nogen	42	71	89
Megen	45	59	97
<hr/>			
Meget stærk tilknytning til Grønland	39	63	218
Ret stærk	47	66	137
Mindre stærk	37	73	146
Slet ingen	31	74	35

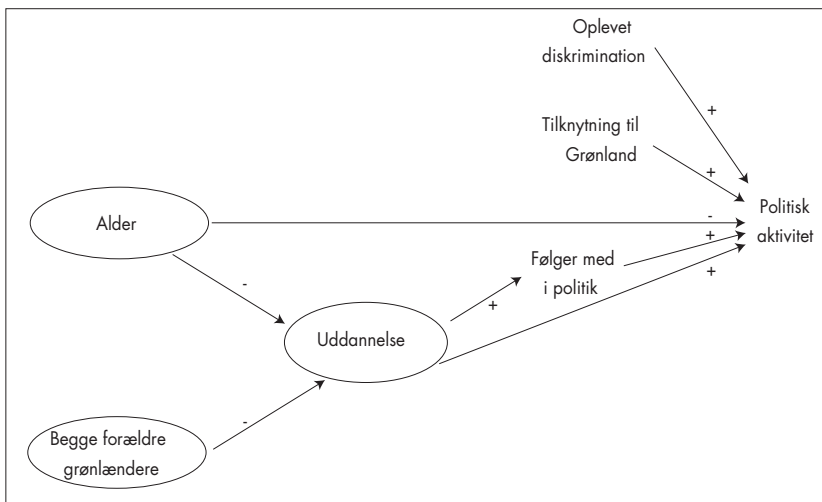
() Procentberegningen er foretaget på grundlag af en gruppe, der er mindre end 30 personer.

Derudover er der sammenhænge mellem deltagelsen og de helt generelle uddannelsesmæssige og sociale ressourcer: Grønlænderne deltager mere, hvis de er gode til dansk, har fået en længerevarende uddannelse, økonomisk kan forsørge sig selv og har tillid til andre mennesker. På samme måde er der også sammenhænge med de politiske ressourcer. Grønlænderne deltager mere, hvis de har en høj grad af svarvillighed, og hvis de har let ved at følge med i politik.² Og endelig er der også en sammenhæng med oplevelsen af diskrimination.³ Grønlændere, der fortæller, at de er udsat for diskrimination i det danske samfund, er mere politisk aktive end dem, der ikke oplever sig diskrimineret (jf. kapitel 8 om oplevet diskrimination).

Ud fra en tabel som denne, kan man imidlertid ikke sige noget om, hvad det er for faktorer, der har størst betydning for deltagelsen. Problemet er, at der er indbyrdes sammenhænge mellem mange af de viste forklaringsfaktorer. F.eks. er det de ældste, der har den korteste uddannelse, og er det så alderen eller uddannelsen, der er vigtigst? For at udrede disse problemer er der også her blevet foretaget en multivariat analyse, hvor alle de nævnte faktorer bliver inddraget på samme tid (bilag 3.6) Hovedresultaterne er for deltagelsen i aktiviteterne vist i figur 6.1.⁴ Det vigtigste viser sig at være en kæde af faktorer, der begynder med, at man har en dansk far eller mor, som fortsætter med, at der er blevet talt dansk i barndomshjemmet, og at man er kommet til Danmark i en tidlig alder, som videre fortsætter med en længere-

FIGUR 6.1.

Forklaringsmodel: Deltagelse i politiske aktiviteter

varende uddannelse, og som afsluttes med en række af de mere psykologiske ressourcefaktorer. De vigtigste af disse mange faktorer er forældrenes nationalitet og uddannelsen.

For at få en bedre fornemmelse af den relative betydning af disse to faktorer, er der i tabel 6.4 blevet inddraget oplysninger fra den danske medborgerundersøgelse om personer med to danske forældre. Det fremgår meget klart af tabellen, at såvel uddannelsen som forældrenes nationalitet spiller en selvstændig rolle. Det fremgår også, at forældrenes nationalitet har både en direkte og en indirekte effekt. Dels har forældrenes nationalitet betydning for den gennemførte skoleuddannelse, men dels har forældrenes nationalitet også inden for alle uddannelsesgrupper betydning for, hvor politisk aktiv man har været. Det er således ikke kun et spørgsmål om uddannelsesmæssige ressourcer, når grønlanderne er mindre politisk aktive end danskerne. Der er også tale om en kulturel arv eller om en fremmedhed over for det danske politiske liv.

Herudover viser den multivariate analyse, at en enkelt faktor, der ikke fremstår som særligt vigtig i tabel 6.3, har en betydelig selvstændig indflydelse, nemlig graden af tilknytning til Grønland. Jo stærkere ens tilknytning til Grønland er, jo mere politisk aktiv er man i Danmark. Når denne faktor ikke fremstår som vigtig i tabellen ovenfor, skyldes det, at sammenhængen bliver modvirket (eller undertrykt) af en anden faktor, nemlig alderen ved

TABEL 6.4.

Deltagelse i politiske aktiviteter,¹ opdelt efter skoleuddannelse og forældrenes nationalitet. Pct. der har deltaget

	INGEN EKSAMEN	9.-10.KLASSES PRØVE	STUDENTER- EKSAMEN/HF	ALLE
To grønlandske forældre	20	34	(38)	27
En grønlandsk og en dansk forælder	34	54	63	53
To danske forældre	47	62	72	62
N: To grønlandske forældre	148	132	21	301
N: En grønlandsk og en dansk	44	133	74	251
N: To danske forældre	360	695	583	1638

1. Der er konstrueret et særligt indeks til denne analyse på grundlag af de syv aktiviteter, der optræder både i grønlanderundersøgelsen og i medborgerundersøgelsen. I forhold til det generelle indeks er udeladt at skrive læserbreve.

() Procentberegningen er foretaget på grundlag af grupper, der er mindre end 30 personer.

ankomsten til Danmark. Men når vi kigger på grupper af grønlandere, der har haft samme alder, da de kom til Danmark, finder vi, som det fremgår af tabel 6.5, at den politiske aktivitet stiger med stigende tilknytning til Grønland. Sammenholder vi dette med, at også den oplevede diskrimination spiller en rolle, bliver den bedste tolkning af de fundne sammenhænge, at det har en selvstændig betydning for den politiske deltagelse, om man har del i den nationale mobilisering i Grønland.

Den multivariate analyse viser desuden, at køn, alder, social tillid, svarvillighed og at kunne følge med i politik har betydning for deltagelsen. De grønlandske mænd er mere politisk aktive end de grønlandske kvinder. De eneste faktorer, som ingen selvstændig betydning har, er opholdets varighed, at være gift med en dansker, at være god til dansk og at modtage økonomisk hjælp fra det offentlige.

Sammenhængene er nogle helt andre, når vi går til valgdeltagelsen, hvilket et blik på tabel 6.3 hurtigt vil afsløre. Der er denne gang klare sammenhænge med alder (jo ældre, jo højere valgdeltagelse), længden af opholdet i Danmark (jo længere tids ophold, jo højere valgdeltagelse), om man er dansk gift, om man økonomisk kan forsørge sig selv og svarvilligheden (jo større svarvillighed, jo højere valgdeltagelse).

I dette tilfælde har den multivariate analyse givet som resultat (figur 6.2, jf. bilag 3.7), at de vigtigste faktorer er alderen, hvor længe man har boet i

TABEL 6.5.

Deltagelse i politiske aktiviteter, opdelt efter alder ved ankomsten til Danmark og efter tilknytning til Grønland. Pct. der har deltaget

	0-6 ÅR	7-12 ÅR	13-17 ÅR	18-30 ÅR	31 ÅR EL. ÆLDRE	ALLE
Stærk tilknytning til Grønland	68	57	47	38	25	42
Svag tilknytning til Grønland	49	55	(24)	14	(7)	36
Alle	56	55	41	33	21	40

() Procentberegningen er foretaget på grundlag af en gruppe på mindre end 30 personer.

Danmark, og hvem man er gift med. Selvstændig betydning har derudover forældrenes nationalitet, alderen ved ankomsten til Danmark, om man er dansk gift og svarvilligheden.⁵ Men den helt afgørende faktor er, hvor længe man har boet i Danmark.

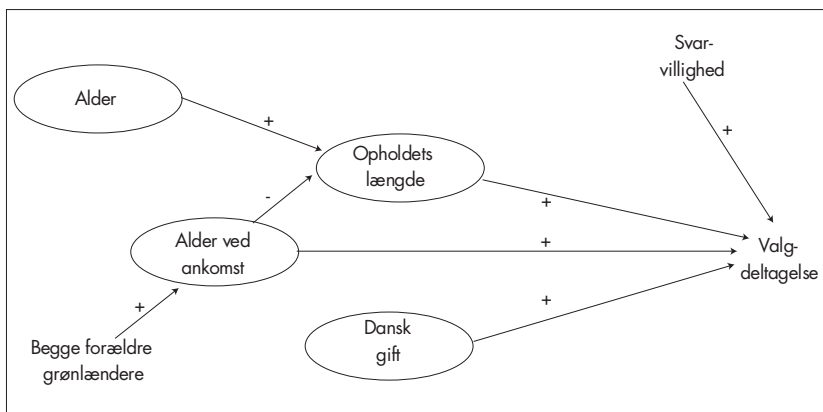
Forskellen mellem de to områder er betydelig. De fleste af de faktorer, der betyder meget for aktivitetsdeltagelsen, nemlig en danskpræget opvækst, en længere uddannelse, et politisk engagement og den nationale mobilisering, spiller ingen rolle for valgdeltagelsen. Og de faktorer, der er vigtige for valgdeltagelsen, nemlig om man har boet mange år i Danmark, og om man er dansk gift, spiller ingen rolle for aktivitetsdeltagelsen. Alderen spiller en rolle på begge områder, men sammenhængen er helt forskellig. Således har de ældste den højeste valgdeltagelse men den laveste aktivitetsdeltagelse. Den eneste faktor, der har samme indflydelse på begge deltagelsesformer, er forældrenes nationalitet og alderen ved ankomsten til Danmark.

Disse forskelle mellem de to former for politisk deltagelse svarer meget godt til, hvad man i øvrigt ved om politisk deltagelse. Deltagelse i græsrodsaktiviteter og andre aktiviteter er bestemt af sociale ressourcer og af politisk engagement, hvorimod valgdeltagelsen er bestemt af graden af social integration i det samfund, man lever i (jf. Elklit et al., 2000). Det særegne for grønlænderne er så, at den afgørende ressource synes at være en danskpræget opvækst, og at de afgørende integrationsindikatorer synes at være et dansk ægteskab og lang tids ophold i Danmark.

Hvad valgdeltagelsen angår, er resultaterne noget andelede end dem, der fremgår af „Hvem stemmer – og hvem stemmer ikke?“ (Elklit et al., 2000: 65ff.), der fremlægger resultaterne fra en registerbaseret undersøgelse af alle valgberettigede i Københavns Kommune. Her fremtræder modtagelsen af førtidspension eller kontanthjælp som de afgørende faktorer til forklaring af

FIGUR 6.2.

Forklaringsmodel: Valgdeltagelse

grønlandernes valgdeltagelse, idet dog også varigheden af opholdet og ægteskabet spiller en rolle. I den foreliggende undersøgelse har den offentlige hjælp ikke den samme centrale betydning. Der er nok tre forklaringer på disse forskelle i resultater. Den ene er, at vi i en undersøgelse som den foreliggende ikke har fået interviewet de allersvageste af de grønlandere, der lever i Danmark, mens de indgår i den registerbaserede undersøgelse. Den anden er, at der er en koncentration af de dårligt fungerende grønlandere i København. Af begge årsager slår den offentlige hjælp svagere igennem i den landsdækkende interviewundersøgelse end i registerundersøgelsen fra København. Den tredje forklaring er, at analyserne i den registerbaserede undersøgelse omfatter alle personer, der er født i Grønland. Som det er fremgået af kapitel 2, er en overraskende høj andel af dem, der er født i Grønland, nemlig omkring 35 pct., født af to danske forældre. En forholdsvis stor del af dem, der i den registerbaserede undersøgelse ikke får offentlig hjælp, vil således være danskere og ikke grønlandere. Også konsekvensen heraf vil være, at den offentlige hjælp slår stærkere igennem i den registerbaserede undersøgelse end i interviewundersøgelsen.

Antagelig må man på denne baggrund drage den konklusion, at man i dag ikke kan bruge de offentlige registre til at belyse grønlandernes vilkår i Danmark. Og så får man i øvrigt også bekræftet, at en interviewundersøgelse som den foreliggende undervurderer omfanget af de sociale problemer blandt grønlandere. Til de integrationsfaktorer, der har betydning for valgdeltagelsen, bør man derfor nok også føje modtagelsen af offentlig hjælp

eller evnen til økonomisk at forsørge sig selv, der også blandt andre danske borgere er en af de vigtigste faktorer til forklaring af valgdeltagelsen (Elklit et al., 2000).

Hvis man også her skal stille spørgsmålet om etnicitetens betydning, er konklusionen for valgdeltagelsens vedkommende, at den er helt forsvindende. Det afgørende for valgdeltagelsen er den integration i det danske samfund, som følger af lang tids ophold og et dansk ægteskab. Forældrenes nationalitet spiller en yderst begrænset, og samtidig indirekte rolle for valgdeltagelsen. Lidt mere kompliceret er det med aktivitetsdeltagelsen, hvor uddannelsen er den centrale forklaringsfaktor, men hvor forældrenes nationalitet har en stærk og selvstændig, om end indirekte betydning. Her er det den sum af færdigheder og værdier, der følger med en danskræget opvækst, der synes at være afgørende. Men så betyder den nationale mobilisering også meget for aktiviteten. Så i dette tilfælde kan man sige, at det måske ikke så meget er etniciteten som kultur, men etniciteten som grænsedragning mellem dansk og grønlandsk, der har betydning.

TILLID TIL DE OFFENTLIGE MYNDIGHEDER

Til et fuldstændigt medborgerskab hører ikke blot, at borgerne deltager politisk med henblik på at øve indflydelse på de politiske beslutninger. Det er også en vigtig side af et medborgerskab, at man har tillid til de offentlige myndigheder. Det er vigtigt, at man har tillid til, at f.eks. politiet og domstolene behandler borgere fair og retfærdigt, at skolen kan lære børnene noget, og at Folketinget både kortsigtet og langsigtet udformer tilfredsstillende retningslinjer for landets styrelse. Har man ikke denne tillid til de offentlige myndigheder, tvivler man i en vis forstand selv på kvaliteten af medborgerskabet.

I tabel 6.6 er vist grønlændernes mistillid til skolen, socialforvaltningen, politiet, domstolene og Folketinget.⁶ Til sammenligning er vist den mistillid til de samme grupper, som udtrykkes dels af danskere dels af tyrkere.⁷

Hvis vi først koncentrerer os om grønlænderne, viser tabellen, at der er en vis variation i tilliden til de forskellige myndigheder. Mindst tillid har grønlænderne til Folketinget eller snarere til politikerne. Af de andre offentlige myndigheder er det politiet, som mødes med størst tillid, mens det er socialforvaltningen, der mødes med mindst. Gennemgående giver grønlænderne dog udtryk for en meget høj grad af tillid. Selv Folketinget, til hvem mistilliden er størst, møder kun mistillid blandt omkring en tredjedel af grønlænderne.

TABEL 6.6.

Mistillid til myndighederne, sammenlignet med danskere og med tyrkere. Pct. med slet ingen eller ikke særlig stor tillid til

	GRØNLÆNDERE	DANSKERE	TYRKERE
Skolen	14	24 ²	22
Socialforvaltningen	21	31 ²	40
Politiet	9	10	28
Domstolene	13	23 ²	17
Folketinget	37	49	28
Lille tillid til myndighederne ¹	30	40	36
N	552	609	285

Kilde: Oplysningerne om danskerne er hentet fra værdiundersøgelsen, 1999. Oplysningerne om tyrkerne er hentet fra diskriminationsundersøgelsen.

1. Lille tillid til mindst 2 ud af 5 institutioner.

2. Lidt anderledes formulering.

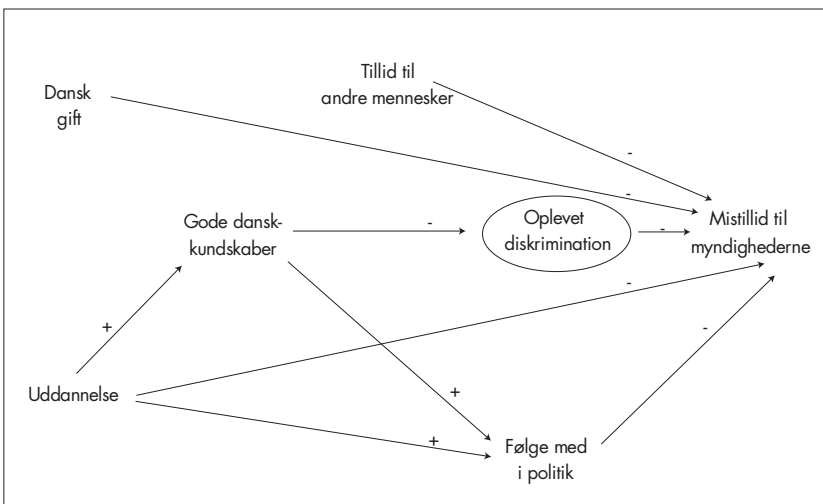
Mistilliden blandt danskerne er gennemgående større end blandt grønlænderne, eksempelvis udtrykker 49 pct. mistillid til Folketinget, men de forskellige myndigheder placeres i samme rækkefølge af danskere og grønlændere. Igen er det politiet, som folk har mest tillid til. Tyrkernes mistillid ligger gennemsnitligt midt mellem grønlænderes og danskeres, men de rangerer de forskellige myndigheder anderledes. Tyrkerne udtrykker den største mistillid til socialforvaltningen, mens de har størst tillid til domstolene. Af de tre grupper er det grønlænderne, der har den største tillid til myndighederne.

Der er imidlertid en yderligere side af dette spørgsmål, som ikke fremgår af tabellen, og det er svarvilligheden. Der er en langt større andel af grønlændere og tyrkere end af danskere, der har afvist at besvare spørgsmålene. For grønlænderne varierer „ved ikke“-procenten for de fem spørgsmål mellem 12 og 25 pct., det samme gælder for tyrkerne, mens den for danskerne varierer mellem 1 og 5 pct. Om både grønlændere og tyrkere gælder det, at de enten har vanskeligt ved at forholde sig til de stillede spørgsmål, eller at de ikke ønsker at give udtryk for deres holdninger på dette område. Også her støder vi altså på en form for tavshedens afmagt, men i dette tilfælde hos både grønlændere og tyrkere. Hermed svækkes i nogen grad indtrykket af grønlændernes stærke tillid til myndighederne.

Vi kan også her undersøge, om der er forskelle på graden af tillid mellem forskellige grupper af grønlændere. Mistillidens sammenhæng med demografiske, sociale og psykologiske egenskaber er vist i bilag 2.4. Det fremgår af den multivariate analyse (bilag 3.8), hvis hovedresultater er vist i figur 6.3, at det er oplevelsen af diskrimination, der har den største effekt på mistilliden. Men der er også en effekt af uddannelse, ægteskab med en dansker, social tillid, gode dansk kundskaber og politisk opmærksomhed. Det er vigtigt at bemærke, at alle de egenskaber, der har en betydning for mistilliden, er egenskaber, der knytter sig til tilværelsen i Danmark, det er ikke egenskaber, der rækker tilbage til opvæksten i Grønland eller til etniciteten.

Man kan diskutere, hvor meget man har forklaret, når man har påvist en sammenhæng mellem oplevet diskrimination og mistillid til myndighederne. Hvad der er årsag, og hvad der er virkning i denne relation, kan diskuteres. Formodentlig er der tale om et syndrom af faktorer, som gensidigt forstærker hinanden. Har man stor mistillid til myndighederne, vil man være mere tilbøjelig til at fortolke negative oplevelser som udtryk for diskrimination, dette vil igen øge ens mistillid til myndighederne osv. (jf. kapitel 8). Men ikke desto mindre er det et af flere eksempler på, at oplevelsen eller ikke oplevelsen af diskrimination indgår som en central faktor, når man skal forstå grønlændernes orientering til det danske samfund.

FIGUR 6.3.
Forklaringsmodel: Mistillid til myndighederne

POLITISKE HOLDNINGER OG PARTIVALG

Ud fra et medborgersynspunkt er deltagelsen og tilliden til de offentlige myndigheder to af de vigtigste aspekter af det store demokrati. Man kunne ønske, at vi også havde oplysninger om holdninger til den demokratiske styreform, men det levnedede undersøgelsen ikke plads til. Som det fremgår af tabel 6.7, foreligger der imidlertid nogle få oplysninger om grønlændernes politiske orienteringer. Tabellen viser partivalget for både grønlændere og danskere og holdningerne til nogle få politiske stridsspørgsmål for grønlændere, danskere og 2. generationsindvandrere.⁸

Det mest interessante i tabel 6.7 er antagelig partivalget, hvor halvdelen af de grønlændere, der har oplyst om deres partivalg, stemmer på Socialdemokratiet. Politisk ligger grønlænderne tydeligvis til venstre for den sam-

TABEL 6.7.

Politiske holdninger, sammenlignet med samtlige danskere og med 2. generations indvandrere. Pct.

	GRØN- LÆNDERE	DANSKERE	GRØN- LÆNDERE 18-49 ÅR	2. GENERA- TIONSIND- VANDRERE 28-36 ÅR
PARTIVALG: ¹				
Enhedslisten og SF	13	12	-	-
Socialdemokratiet	51	33	-	-
De radikale, CD, Kristeligt folkeparti	6	11	-	-
Venstre	24	29	-	-
De konservative	5	7	-	-
Dansk Folkeparti, Fremskridtspartiet	2	8	-	-
Gennemsnit på venstre/højre selvpl. ²	5,02	5,51	4,98	4,73
Indkomstforskellene for store ²	34	-	32	27
Modtage flere el. uændret antal flygtninge ²	43	50	45	25
Overvejende positiv til EU ²	44	46	44	41
N	552	1640	431	692

Kilde: Oplysningerne om danskerne er fra Medborgerundersøgelsen, 2000, og oplysningerne om indvandrerne er fra 2. generationsundersøgelsen, 1999.

1. Blandt dem, der har oplyst om partivalg.

2. Beregnet på grundlag af dem, der ikke har svaret "ved ikke".

lede danske befolkning. Det fremgår i øvrigt også af selvplaceringen på venstre/højre-dimensionen. Nærmere analyser af partivalget viser, at det er et helt generelt fænomen, at grønlænderne favoriserer Socialdemokratiet (tallene ikke vist). Undtaget for denne generelle tendens er dog den alleryngste generation og de grønlændere, der er kommet til Danmark som helt små børn. I øvrigt viser den multivariate analyse, at den vigtigste faktor til forklaring af partivalget er forældrenes nationalitet, hvor de grønlændere, der er vokset op i rent grønlandske familier oftere stemmer socialdemokratiske end dem, der er vokset op i dansk/grønlandske familier. Derudover gælder det også, at de grønlændere, der modtager økonomisk hjælp fra det offentlige er mere tilbøjelige til at stemme socialdemokratiske end andre.

Lige så interessant som forkærligheden for Socialdemokratiet er det måske, at stort set ingen grønlændere støtter Dansk Folkeparti eller Fremskridtspartiet. Det høje socialdemokratiske stemmetal har naturligvis også en sammenhæng hermed. Det bedste bud på en forklaring er, at mange grønlændere, hvad der fremgår af næste kapitel, er meget kritiske over for den indvandrerdebat, der er foregået i Danmark i de seneste år. Grønlænderne kan derfor ikke stemme på Dansk Folkeparti.

Også i forbindelse med partivalget skal man dog erindre grønlændernes lave svarvillighed. Ikke mindre end 44 pct. af de interviewede grønlændere har enten ikke stemt, eller kan ikke huske, hvad de har stemt, eller ønsker ikke at oplyse, hvad de har stemt.

Hvad de øvrige holdninger angår, er der ingen af forskellene mellem grupperne, der er så markante, at det ikke blot kan skyldes, at spørgsmålene er stillet på lidt forskellige tidspunkter. I store træk har grønlænderne de samme holdninger som andre borgere i Danmark, hvad angår EU og modtagelsen af flygtninge.

POLITISK MOBILISERING

Alt i alt har dette kapitel vist, at grønlænderne, hvad angår politisk aktivitet, fører en forholdsvis tilbagetrukket tilværelse i Danmark. Og det gælder, når bortses fra valgdeltagelsen, i højere grad kvinderne end mændene. Grønlænderne er endda mindre aktive end 2. generationsindvandrerne. Hvad er forklaringen på den lave aktivitet?

Ovenstående analyser har vist, at deltagelsen i det, man kan kalde det store demokrati i Danmark har en tæt sammenhæng med besiddelsen af de resourcer, der følger af en danskpræget opvækst, som har kunnet give tidlige

erfaringer med, hvorledes dette demokrati fungerer. Når deltagelsen er så forholdsvis lav blandt grønlandere i Danmark, skyldes det, at mange først er kommet til Danmark som voksne, at de er vokset op i rent grønlandske familier, at de ikke har talt dansk i barndommen, og at de kun har gået forholdsvis kort tid i skole. Hermed følger også mindre social tillid og mindre svarvillighed. Denne kombination af egenskaber findes særligt ofte i den ældre generation af grønlandere.

Mere overraskende er det måske, at uanset alder og uanset opvæksten har det en selvstændig mobiliserende betydning, hvis man føler en stærk tilknytning til Grønland. Jo stærkere samfølelse med Grønland, jo større politisk aktivitet. At tage del i eller føle sig forbundet med den nationale mobilisering i Grønland bidrager til en højere grad af politisk aktivitet i Danmark. Der er altså ingen uafvendelig determinisme i etniciteten eller i opvæksten. Det kan lade sig gøre at sprænge rammerne.

NOTER

1. Der er konstrueret et additivt indeks for deltagelsen i følgende aktiviteter: 1) skrevet under på underskriftsindsamlinger, 2) støttet politiske formål med penge, 3) deltaget i offentlige møder, protestmøder, høringer, 4) deltaget i demonstrationer, 5) deltaget i strejker, 6) af politiske grunde ladet være med at købe bestemte varer, 7) kontaktet en politiker for at give sine synspunkter til kende, 8) indsendt artikler eller læserbreve til aviser eller tidsskrifter.
2. Der er konstrueret et additivt indeks, hvor der optælles hvor mange af de fire områder, man finder det meget let eller ret let at følge med i. Områderne er „kommunalpolitikken i din kommune“, „Folketinget“, „EU“ og „grønlandsk politik“.
3. Der er konstrueret et indeks på grundlag af de 15 spørgsmål om diskrimination, der analyseres i kapitel 8. Indekset varierer mellem 0 og 5, men er grupperet til 3 kategorier i de bivariate tabeller.
4. Da stort set alle faktorer i dette tilfælde har en signifikant effekt på deltagelsen, er modellen simplificeret mere end de tidligere viste modeller. Denne gang er kun vist de sammenhænge, der er signifikante på 0,01 niveauet og ikke også dem, der er signifikante på, 0,05 niveauet.

5. Nogle af disse sammenhænge er lidt komplicerede. Eksempelvis gælder det for forældrenes nationalitet, at den bivariate sammenhæng er forsvindende. Når der derefter kontrolleres for alder, som i model 1, bliver resultatet, at der er en signifikant sammenhæng, hvor grønlænder fra rent grønlandske familier stemmer mindre end dem, der kommer fra blandede familier. Forklaringen er, at der både er en tendens til, at de ældre stemmer mest, og en tendens til, at der er flest af de ældre grønlændere, der kommer fra rent grønlandske familier. Konklusionen på denne kontrolanalyse er derfor, at forældrenes nationalitet har en selvstændig betydning for valgdeltagelsen. Derefter er der så kontrolleret for alderen ved ankomsten til Danmark, hvorved sammenhængen igen helt forsvinder, og den forbliver insignifikant også i de efterfølgende modeller. Dette sidste skal tolkes på den måde, at den effekt, som forældrenes nationalitet har på valgdeltagelsen går igennem alderen ved ankomsten til Danmark: Hvis den ene af forældrene er dansk, er der en større chance for, at den pågældende er kommet til Danmark i en ung alder, og i så fald er valgdeltagelsen højere. For at gøre det hele endnu mere indviklet, er også effekten af alderen ved ankomsten til Danmark forholdsvis kompliceret at tolke (således skifter fortegnet, når man kontrollerer for opholdets længde).
6. Spørgsmålet har været formuleret således: „Hvor stor tillid har du til de danske myndigheder? a) skolen, b) socialforvaltningen, c) politiet, d) domstole, e) Folketinget.“ Og svarmulighederne har været: „meget stor tillid“, „ret stor tillid“ ’ikke særlig stor tillid’, „slet ingen tillid“ og „ved ikke“.
7. Oplysningerne om tyrkerne er hentet fra undersøgelsen af oplevet diskrimination, der blev foretaget i efteråret 1998 på foranledning af Nævnet for Etnisk Ligestilling (Møller & Togeby, 1999). Der indgår heri et repræsentativt udvalg af tyrkere i alderen 18 til 66 år, der på undersøgelsestidspunktet havde haft bopæl i Danmark i mindst 3 år.
8. De tre holdningsspørgsmål har været formuleret således: „Mener du, at forskellen mellem folks indkomster her i landet er for stor, passende eller for lille?“, Mener du, at Danmark bør tage imod flere eller færre flygtninge, end man gør i dag?“, „Hvordan er din generelle holdning til EU, er den positiv eller negativ?“.

DET LILLE DEMOKRATI: INDFLYDELSEN I DAGLIGDAGEN

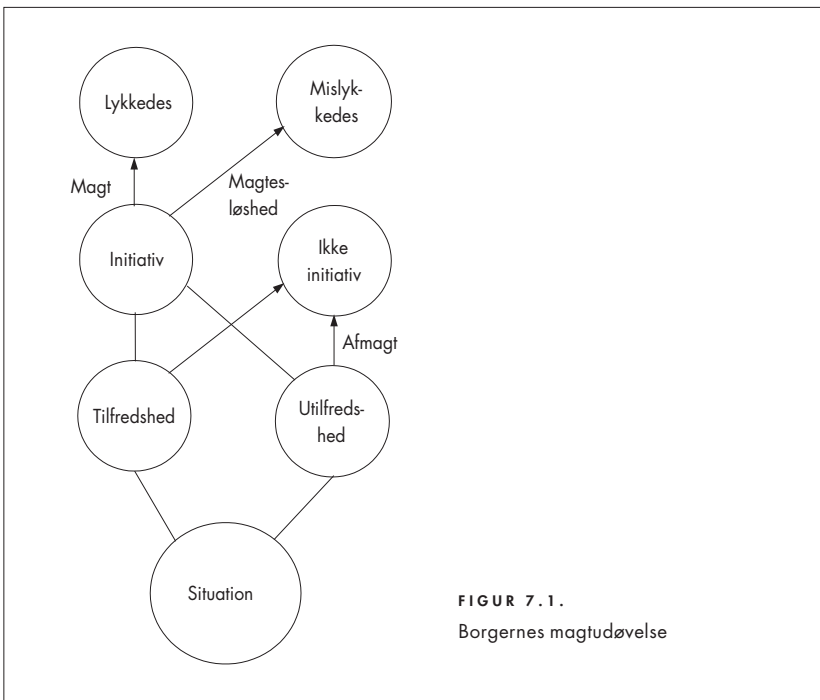
Et fuldt medborgerskab omfatter ikke blot mulighederne for at øve indflydelse på samfundets overordnede politiske beslutninger, men også mulighederne for at øve indflydelse på alle de små og store beslutninger, der har betydning for ens egen og ens families dagligdag. I hvilket omfang bliver borgerne inddraget i beslutningerne omkring børnenes skolegang, forholdene på arbejdspladsen og den behandling, man får på hospitalet? Og i hvilket omfang oplever de, at de har muligheder for at lade deres stemme høre? Det er derfor vigtigt i en medborgerundersøgelse at se ikke blot på det store demokrati, men også på det, man har kaldt det lille demokrati, indflydelsen i dagligdagen.

Vi vil her se på en række af de roller, som borgere i et moderne samfund kan påtage sig. I den første svenske medborgerundersøgelse interesserede man sig for rollerne som forbrugere, patienter, småbørnsforældre, forældre til skolebørn, erhvervsaktive og som beboere i et lokalområde (Pettersson, Westholm & Blomberg, 1989). I den nye danske medborgerundersøgelse er der blevet set på rollerne som patienter, sociale klienter, arbejdssøgende, erhvervsaktive, uddannelsessøgende og som forældre til skolebørn. Det er de samme seks roller, der indgår i den foreliggende undersøgelse. Vi forestiller os ikke, at vi hermed har dækket alle de medborgerroller, som den enkelte kan indgå i, men de seks beskrevne roller er alle vigtige i almindelige menneskers liv.

Mere overordnet kan man sige, at vi her interesserer os for, hvorledes borgerne udfylder rollerne som brugere, klienter og erhvervsaktive. Som brugere af sundhedssystemet, skolesystemet eller de videregående uddannelser har man forholdsvis stor autonomi. Man kan vælge de offentlige ydelser fra eller til, man kan skifte institution, og man har mulighed for at påvirke beslutningerne enten ved at henvende sig direkte til myndighederne eller ved at henvende sig til de til formålet oprettede brugerråd. Den reelle autonomi i forhold til skoler og andre uddannelsesinstitutioner er dog nok større

end i forhold til sundhedssystemet. Som klient i det sociale system eller hos arbejdsformidlingen er ens autonomi som regel meget begrænset. Man har ikke mange muligheder for at til- eller fravælge tilbudene, man har ingen mulighed for at skifte institution, og der er ikke oprettet særlige klientråd til at varetage klienternes interesser. På arbejdsmarkedet har de fleste – i hvert fald i princippet – en stor autonomi, hvad angår valget af arbejdsplads, mens autonomien på arbejdspladsen varierer med den stilling, man varetager (jf. Hoff, 1993).

I forbindelse med analyser af det lille demokrati har der været tradition for at sondre mellem tre typer af borgere, nemlig de magtfulde, de magtesløse og de afmægtige. Sondringen, der er forholdsvis kompleks, kan illustreres af figur 7.1 (jf. Petersson, Westholm & Blomberg, 1989; Hof, 1993). I forbindelse med et givet spørgsmål, f.eks. børnenes skolegang, kan man først sondre mellem de tilfredse og de utilfredse og derefter mellem dem, der har taget et initiativ, og dem, der ikke har gjort det. De personer, der er utilfredse, men som alligevel ikke foretager sig noget, kan karakteriseres som afmægtige. For dem, der har taget et initiativ på området, kan man yderligere sondre mellem de magtfulde og de magtesløse, dvs. mellem dem, der har fået deres

FIGUR 7.1.
Borgernes magtudøvelse

ønsker opfyldt, og dem, der ikke har. Den fjerde pil i figuren, som ikke har fået nogen betegnelse, omfatter den forholdsvis store gruppe af personer, som ikke har gjort noget for at ændre forholdene, og som samtidig er tilfredse eller i hvert fald ikke giver udtryk for utilfredshed.

Hvad hver af de seks områder angår, vil der blive set på, om borgerne/brugere/klienterne er tilfredse med forholdene, om de har gjort noget for at påvirke beslutningerne, om de har opnået et resultat af deres forsøg på at øve indflydelse, og om de oplever, at de har mulighed for at påvirke de beslutninger, der har betydning for deres egen dagligdag.

TILFREDSHED OG DELTAGELSE

Vi kan starte de empiriske analyser med at vise, hvor stor en del af henholdsvis grønlændere og danskere, der varetager de ovenfor nævnte roller, eller som har haft kontakt til de seks forskellige områder, der er opregnet i tabel 7.1. For grønlænderne gælder, at to tredjedele har haft kontakt til sundhedssystemet og lige så mange til en arbejdsplads, mens mellem en fjerdedel og en tredjedel har haft kontakt til socialforvaltningen, arbejdsformidlingen og børnenes skole. Grønlænderne varetager i gennemsnit flere roller end andre danske borgere, hvilket bl.a. er en følge af, at grønlænderne har en relativt lav gennemsnitsalder. Først og fremmest har grønlænderne dog oftere haft erfaringer med klientrollen i forhold til socialforvaltningen og arbejdsformidlingen end andre danske borgere.

TABEL 7.1.

Hvor stor en andel har været i kontakt med de forskellige områder, sammenlignet med samtlige danskere. Pct.

	GRØNLÆNDERE	DANSKERE
Børnenes skole	30	25
Sundhedssystemet	67	60
Socialforvaltningen	32	23
Arbejdsformidlingen	26	17
Arbejdspladsen	67	61
Uddannelsesinstitutionen	11	7
N	552	1640

Kilde: Oplysningerne om danskerne er hentet fra Medborgerundersøgelsen, 2000.

TABEL 7.2.

Utilfredshed med forholdene på forskellige samfundsområder, sammenlignet med samtlige danskere.¹ Pct.

	GRØNLÆNDERE	DANSKERE
Børnenes skole	15	26 ²
Sundhedssystemet	9	24 ²
Socialforvaltningen	20	23
Arbejdsformidlingen	19	21
Arbejdspladsen	12	24 ²
Uddannelsesinstitutionen	7	21 ²

Kilde: Oplysningerne om danskerne er hentet fra Medborgerundersøgelsen, 2000.

1. Blandt dem, der har været i forbindelse med de nævnte institutioner.

2. Målt på en skala fra 0 til 10. Som utilfredse er regnet dem, der har valgt værdierne 7-10.

Man kan dernæst se på, hvor tilfredse folk er med forholdene. I undersøgelsen er der eksempelvis blevet spurgt, „Hvor tilfreds eller utilfreds har du inden for de seneste 12 måneder været med forholdene i dine børns skole?“ Der har været fem svarmuligheder, „meget tilfreds“, „tilfreds“, „hverken eller“, „utilfreds“ og „meget utilfreds“. Tilsvarende spørgsmål er stillet vedrørende sundhedsvæsenet, socialforvaltningen, arbejdsformidlingen, arbejdspladsen og uddannelsesinstitutionerne. I den danske medborgerundersøgelse har der for to af områderne været de samme svaralternativer som i den foreliggende undersøgelse, mens der for fire af områderne har været en skala, der gik fra 0 til 10. Som utilfredshed er i dette tilfælde blevet regnet værdierne 7, 8, 9 og 10.¹ Tabel 7.2 viser, hvor stor en andel af grønlændere og danskere, der giver udtryk for utilfredshed.

Hvis vi først ser på grønlænderne, kan man konstatere, at de gennemgående giver udtryk for en stor tilfredshed. Det er også værd at bemærke, at der optræder meget få „ved ikke“-svar. Disse spørgsmål, der vedrører egne oplevelser med de offentlige myndigheder, har de færreste grønlændere åbenbart problemer med at besvare. Tilfredsheden varierer i øvrigt noget fra område til område, men variationen er ikke voldsom stor. Størst utilfredshed udtrykkes over for socialforvaltningen og arbejdsformidlingen. I denne forbindelse er det også interessant, at tilfredsheden stort set ikke har nogen sammenhæng med sociale ressourcer (tallene ikke vist). De mest dårligt stillede grønlændere udtrykker således lige så stor tilfredshed, som de bedre stillede. Det samme gælder i øvrigt for danskernes vedkommende.

TABEL 7.3.

Gjort noget for at ændre forholdene på forskellige områder,¹ sammenlignet med samtlige danskere. Pct.

	GRØNLÆNDERE	DANSKERE
Børnenes skole	41	51
Sundhedssystemet	18	22
Socialforvaltningen	23	27
Arbejdsformidlingen	5	7
Arbejdspladsen	61	69
Uddannelsesinstitutionen	32	44

Kilde: Oplysningerne om danskerne er hentet fra Medborgerundersøgelsen, 2000.

Samtidig fremgår det klart, at grønlænderne gennemgående giver udtryk for noget mindre utilfredshed end andre danske borgere. Det gælder først og fremmest, hvor borgerne optræder som brugere, og i mindre grad, hvor de optræder som klienter. Man kan spørge, hvad det skyldes, at der er denne forskel på grønlænderes og danskeres tilfredshed.² Der er næppe grund til at tro, at grønlændere bliver behandlet bedre i f.eks. sundhedssystemet end andre danske borgere. Der er heller ikke grund til at tro, at grønlændere har mere tilfredsstillende arbejdsvilkår end andre. Den bedste forklaring er antagelig, at grønlænderne møder de offentlige systemer og arbejdspladsen med færre forventninger end danskerne.

Tabel 7.3 viser dernæst, hvor stor en andel af grønlændere og danskere der har gjort noget for at opnå forbedringer eller modvirke forringelser.³ Hvis vi igen starter med grønlænderne, vil man bemærke, at forskellen mellem områderne denne gang er meget stor. Omkring 60 pct. har søgt at ændre forholdene på deres arbejdsplads, over 40 pct. har været aktive i forhold til deres børns skole, mens stort set ingen af arbejdsformidlingens klienter har søgt at ændre beslutningerne. Forskellen mellem områderne er nogenlunde den samme for danskere som for grønlændere.

Det ser således ud til, at der er forskelle, der knytter sig til, om borgerne optræder som brugere, klienter eller som erhvervsaktive. Der vises betydeligt større initiativ på arbejdspladsen end over for de offentlige myndigheder. Men der er også meget klare forskelle på borgernes aktivitet over for forskellige offentlige myndigheder. Aktivitetsniveauet synes at følge en fri-

TABEL 7.4.

Sammenhæng mellem utilfredshed og aktivitet for at ændre forholdene, ¹ sammenlignet med samtlige danskere. Pearsons r

	GRØNLÆNDERE	DANSKERE
Børnenes skole	0,33***	0,39***
Sundhedssystemet	0,21***	0,29***
Socialforvaltningen	0,31***	0,41***
Arbejdsformidlingen	0,15	0,43***
Arbejdspladsen	0,10	0,33***
Uddannelsesinstitutionen	0,10	0,17

Kilde: Oplysningerne om danskerne er hentet fra Medborgerundersøgelsen, 2000.

1. Blandt dem, der har været i forbindelse med de nævnte institutioner.

*** signifikant på mindst 0,001 niveaue.

heds/tvangs-dimension eller en afhængighedsdimension. Jo lettere det er for borgeren at skifte institution, og jo mindre borgeren er afhængig af den offentlige myndighed, desto større initiativ bliver der udvist fra borgernes side – og det gælder både grønlændere og danskere.

Sammenligner vi igen med den samlede danske befolkning, er grønlænderne gennemgående lidt mindre aktive. Det gælder dog ikke for alle områder, og forskellene er gennemgående ikke særligt store.

Umiddelbart må man forvente, at der er en sammenhæng mellem utilfredshed og aktivitet sådan at forstå, at de utilfredse også har været de mest aktive. Tabel 7.4 viser, at en sådan tendens findes for de fleste områders vedkommende. I tabellen er sammenhængen vist ved hjælp af korrelationskoefficienten Pearsons r,⁴ hvor en højere koefficient er udtryk for en stærkere sammenhæng. Blandt grønlænderne er sammenhængen meget tydelig på skoleområdet, socialområdet og sundhedsområdet, mens sammenhængen for arbejdsformidlingens vedkommende ikke er statistisk sikker. På de fleste af disse områder (undtagen arbejdsformidlingen) er der dog også en del personer, som har forsøgt at ændre forholdene, selv om de ikke giver udtryk for, at de har været utilfredse. Derimod er der ingen sammenhænge, hvad angår arbejdspladsen og uddannelsessystemet. Her er de tilfredse nogenlunde lige så tilbøjelige til at handle som de utilfredse.

Sammenligner vi derefter med danskerne, fremgår det for det første, at sammenhængene her gennemgående er stærkere. Det gælder altså i højere grad for danskerne end for grønlænderne, at de handler, når de er utilfredse,

TABEL 7.5.

Mener at have gode eller meget gode muligheder for at øve indflydelse,¹ sammenlignet med samtlige danskere. Pct.

	GRØNLÆNDERE	DANSKERE
Børnenes skole	76	.2
Sundhedssystemet	72	.2
Socialforvaltningen	43	42
Arbejdsformidlingen	39	37
Arbejdspladsen	80	76
Uddannelsesinstitutionen	70	.2

Kilde: Oplysningerne om danskerne er hentet fra Medborgerundersøgelsen, 2000.

1. Blandt dem, der har været i forbindelse med de nævnte institutioner.

2. Spørgeformatet har været et andet, og det kan ikke direkte sammenlignes.

og ellers ikke. Og så kan man for det andet bemærke, at variationen mellem områderne stort set er den samme blandt grønlændere og danskere. Den væsentligste undtagelse herfor er arbejdsformidlingen, hvor sammenhængen for danskernes vedkommende er det stærkeste overhovedet, og sammenhængen for grønlænderne er en af de laveste. Også hvad angår arbejdspladsen, er der dog en stor forskel i sammenhængens styrke.

Hvor ofte folk tager initiativet, har tydeligvis også en sammenhæng med, hvor stor tillid de har til, at ulejligheden lønner sig. Som tabel 7.5 viser, har grønlænderne størst tillid til, at de vil kunne øve indflydelse på arbejdspladsen og børnenes skole,⁵ og det er også her, der gøres flest forsøg på at påvirke forholdene. Omvendt er der ikke så mange, der har tillid til, at de kan øve indflydelse på arbejdsformidlingen og socialforvaltningen, og her tages der heller ikke så mange initiativer. Hvorfor anstrenge sig, hvis det alligevel ikke nytter noget? Undtaget fra denne regel er imidlertid sundhedssystemet. Her har de fleste mennesker forholdsvis stor tillid til, at de kunne øve indflydelse, hvis de forsøgte, men det er alligevel de færreste, der gør forsøget.

Ud fra en medborgersynsvinkel er det en selvstændig kvalitet, at borgerne har tillid til deres egne indflydelsesmuligheder. I forbindelse med de fleste af de analyserede medborgerroller mener grønlænderne, at de har gode muligheder for indflydelse. Det gælder dog ikke, hvor de optræder som klienter. I klientrollerne er utilfredsheden større, tilliden til at man kan øve indflydelse, er mindre, og også aktiviteten er mindre, end den er i brugerrollerne. Og hvis man i øvrigt kan tale om medborgerskab i forhold til arbejdspladsen, er

det her, de fleste oplever at være en del af et fællesskab, hvor de har handlemuligheder og kan øve indflydelse. Og det gælder for både grønlændere og danskere.

MAGT, MAGTESLØSHED OG AFMAGT

Der blev ovenfor sondret mellem afmagt, magtesløshed og magtudøvelse og så en fjerde kategori for de tilfredse og passive. I figur 7.2 til 7.6 er vist, hvorledes grønlænderne fordeler sig på de forskellige indflydelsesveje, når det drejer sig om børnenes skole, sundhedssystemet, socialsystemet og arbejdspladsen. Alle procentangivelser forholder sig til det samlede antal personer, der har været i kontakt med den nævnte institution.⁶ Tilsvarende figurer er for danskernes vedkommende vist i bilag 4.1 til 4.5. Det fremgår af figurerne, at arbejdspladsen og børnenes skole er de to steder, hvor grønlænderne oftest oplever, at de har kunnet øve indflydelse på beslutningerne (der er flest „magtfulde“). Der er flest afmægtige blandt arbejdsformidlingens klienter, men der er også mange blandt socialforvaltningens. Derimod er der ikke nogen variation i andelen af magtesløse. Endelig er det i forhold til sundhedssystemet, at man møder flest brugere, der er både tilfredse og passive.

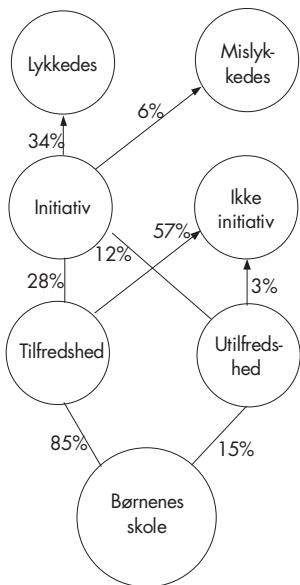
Sammenligner vi herefter grønlænderne med danskerne, får man det interessante resultat, at der relativt set er flere grønlændere, der fremtræder som tilfredse og passive, mens der er flere danskere, der fremtræder som magtesløse, det vil sige, at de har forsøgt at øve indflydelse, uden at det er lykkedes. Til gengæld er der en lige stor del af grønlændere og danskere, der fremtræder som magtfulde, idet de har søgt indflydelse og opnået den. Der er også nogenlunde lige mange afmægtige blandt danskere og grønlændere.

Der ser altså ud til at være den forskel, at forholdsvis mange grønlændere tier og samtykker, mens forholdsvis mange danskere protesterer og prøver at øve indflydelse, uden at de får deres ønsker opfyldt. Men den positive magtudøvelse blandt grønlændere og danskere er af samme størrelsesorden.

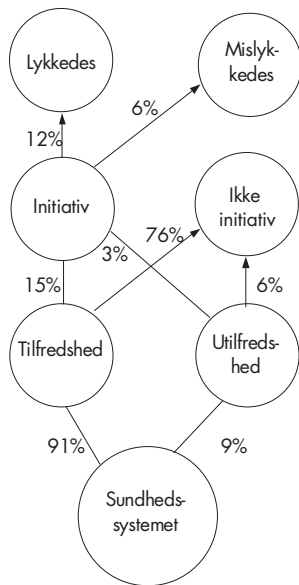
AFMAGTENS TAVSHED

Når vi betragter grønlændernes forhold til det lille demokrati, er konklusionen altså i overvejende grad positiv. Alligevel er der grund til at spørge, om den høje grad af tilfredshed med forholdene i Danmark, som de fleste grønlændere giver udtryk for, om den for nogles vedkommende dækker over en dyb afmagt.

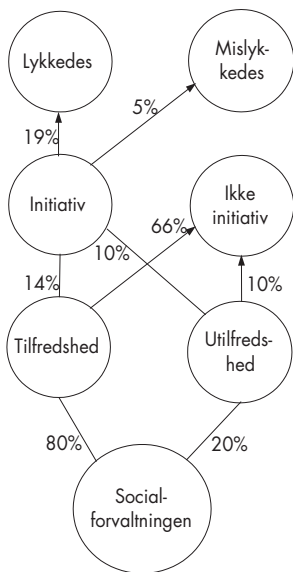
FIGUR 7.2.
Magtudøvelse i forhold til børne-
nes skole

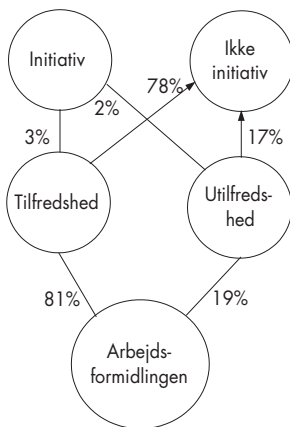
FIGUR 7.3.
Magtudøvelse i forhold til sund-
hedssystemet

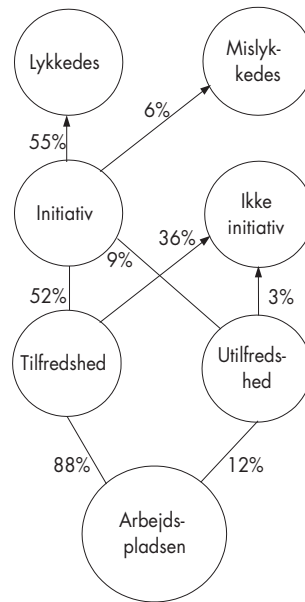
FIGUR 7.4.
Magtudøvelse i forhold til social-
forvaltningen

FIGUR 7.5.
Magtudøvelse i forhold til arbejds-
formidlingen

FIGUR 7.6.
Magtudøvelse i forhold til arbejdspladsen

Når man bliver nødt til at sætte spørgsmålstegn ved den udbredte tilfredshed, skyldes det blandt andet, at der findes mange udsagn fra danske og grønlandske socialarbejdere, der fremhæver grønlændernes tavshed, som et problem, det er særlig vanskeligt at takle for det sociale hjælpeapparat i Danmark:

Kulturforskellene viser sig blandt andet ved, at de ældre grønlændere har meget svært ved at sige, hvis de har problemer. „De er ikke vant til at gå til de offentlige myndigheder med deres problemer. Så snart sagsbehandlerne spørger, om der er nogen problemer, så siger de nej. Også selv om de måske har store økonomiske eller personlige problemer, som de virkelig har brug for hjælp til at løse,“ siger Benigne Efraimsen og tilføjer: „og hvis sagsbehandleren eller den praktiserende læge ikke har den nødvendige indsigt i den grønlandske kultur til at forstå, hvad der ligger bagved svaret, så får den ældre grønlænder i mange tilfælde ikke den hjælp, som han eller hun har brug for.“ (Sylvest & Kabel, 2000: 29).

„Det med ordene betyder,“ siger Henriette Bertelsen, „at når I står med en grønlandsk klient, så forvent ikke, at han fortæller jer, at han har brug for hjælp. For når han står over for sin sagsbehandler, så tænker han bare: ’Du kan da se, jeg har det skidt!’“ ... „Det er altid svært med konflikter,“

siger Henriette Bertelsen. „I Danmark snakker man om dem og forsøger at nå frem til en løsning. Men i Grønland sætter man ikke ord på. I gamle dage gik man til fjelds eller havde sang-kampe, hvis der var konflikter. Vi har ingen tradition for direkte konfrontationer – har man dét, så krænker man virkelig det andet menneske. Så det er svært, hvis I forventer, at I kan diskutere med grønlændere.“ (*Information*, 9. juli 2001).

Det ser ud til, at der findes en tavshed, der afspejler en manglende tillid til egne muligheder, en manglende tillid til responsiviteten hos de danske myndigheder, og en manglende lyst til verbalisere problemer, der måske alligevel ikke lader sig løse. Det er derfor sandsynligt, at man i et vist omfang må fortolke den erklærede tilfredshed som et udslag af en tavshed, der dækker over en form for afmagt.

Vi ved fra de klassiske diskussioner af magtbegrebet, at utilfredshed ikke altid bliver artikulert, og at interessekonflikter ikke altid er erkendte (jf. Lukes, 1974; Thomsen, 2000). Man kan altså forestille sig, at en del af de personer, der er blevet klassificeret som tilfredse og ikke aktive, i virkeligheden er karakteriseret ved en endnu større afmagt end dem, der her er klassificeret som afmægtige. Deres afmagt er nemlig så stor, at de end ikke magter at give udtryk for deres utilfredshed og deres problemer. Metodisk stiller denne tavse gruppe os over for store vanskeligheder. Vi har ingen muligheder for at tolke tavsheden. Langt de fleste af de personer, der hverken handler eller giver udtryk for utilfredshed, er antageligt tilfredse og velfungerende, men næppe dem alle. Vi har imidlertid ikke noget grundlag for at udpege de enkeltpersoner, hvis tilsyneladende tilfredshed dækker over afmagt. Vi kan derfor heller ikke i egentlig forstand teste hypoteser om denne gruppe. Men det er muligt at opsamle indicier for, at gruppen eksisterer og har en vis størrelse.

For det første må det siges at være overraskende, at grønlænderne gennemgående udtrykker større tilfredshed end danskerne med deres kontakt til de offentlige myndigheder. Specielt er det overraskende, at der ikke formuleres større utilfredshed med socialforvaltningen og arbejdsformidlingen, når man tager nogle grønlænderes massive problemer i betragtning. Det er også overraskende, at der, som vist i kapitel 5, er så få grønlændere, der er i stand til at nævne noget, de ikke bryder sig om i Danmark.

Et yderligere indicium er, at de sammenhænge, man for grønlændernes vedkommende finder mellem tilfredshed og initiativ, er svagere end de tilsvarende sammenhænge for danskere (jf. tabel 7.4). Det gælder altså i højere grad for danskerne end for grønlænderne, at de handler, når de er tilfredse

og ellers ikke. Dette kan være et udslag af, at grønlændernes utilfredshed ikke er kommet til udtryk i interviewet i det omfang, den burde.

Som et sidste indicium kan nævnes, at det i meget høj grad er de mest resourcesvage grønlændere, der er placeret i gruppen af „tilfredse og passive“ (tallene ikke vist). Eksempelvis viser det sig på skoleområdet, at der er en klar overvægt af tilfredse og passive blandt de grønlændere, der er dansk gift, men også blandt dem, der først er kommet til Danmark som voksne, som kun har boet kort tid i Danmark, som ikke beklager sig over diskrimination, og som er vokset op i en rent grønlandsk familie. Det er således de dansk gifte og de meget resourcesvage, der oftest optræder i gruppen af tilfredse og passive. Der er tydeligvis også andet på spil end tilfredshed.

For mange er tilfredsheden utvivlsomt ægte. Mange grønlændere har fået et godt liv i Danmark med mand og børn, gode materielle kår og gode forhold til andre mennesker. Man ved også, at tilfredshed afhænger både af de forventninger, man møder tilværelsen med, og af de vilkår, man opnår. Grønlændernes større tilfredshed kan derfor også skyldes, at mange grønlændere har haft lavere forventninger til deres sociale og økonomiske vilkår end mange danskere. Også denne form for tilfredshed må betegnes som ægte. Alligevel er der grund til at tro, at den store tilfredshed med forholdene i Danmark, som de fleste grønlændere giver udtryk for, for nogles vedkommende dækker over en dyb afmagt.

Hvis det er rigtigt, at der findes en sådan afmagts tavshed, og at den er mere udbredt blandt grønlændere end blandt danskere, bliver det næste spørgsmål, hvordan denne forskel skal forklares. Da vi ikke kan skille den tilsyneladende tilfredshed fra den faktisk tilfredshed, kan vi heller ikke empirisk afprøve forskellige typer af forklaringer. Men tager vi udgangspunkt i resultaterne fra kapitlet om politiske ressourcer, ser det ud til at tavsheden er et resultat af dels en kulturel arv, dels en manglende fortrolighed med det danske samfunds institutioner.

Og er der (også) tale om en kulturel arv, er det nærliggende at se den i sammenhæng med Grønlands historie som dansk koloni. Den ældre generation af grønlændere er jo netop opvokset i et Grønland, hvor man igen og igen – også efter 1953 – erfarede den grønlandske befolknings magtesløshed i forhold til en dansk kolonimagt. Der var ikke blot tale om en følelse af magtesløshed, men om en faktisk magtesløshed. Denne afmagt og magtesløshed optræder ofte i skildringerne af, hvordan det gik til, da de 22 børn i 1951 blev sendt til Danmark, f.eks. i historien om Helene Thiesen, hvor onklen siger (Bryld, 1998: 55):

„Du må forstå, hvordan det var,“ siger han. „Danskerne fortalte os, hvordan tingene skulle være. De gav besked. Man diskuterede ikke med danskere, man talte ikke med dem, ligesom man heller ikke taler med Gud.“

HVEM ER DE AKTIVE?

Vi kan dernæst for grønlændernes vedkommende spørge, om nogle grupper er mere aktive end andre, og om vi finder de samme variationer inden for alle områder. Forventningen vil være, at deltagelsen stiger med øgede ressourcer. Resultaterne er for fire af områderne – sundhedssystemet, socialforvaltningen, børnenes skole og arbejdspladsen – vist i bilag 2.3.

Den store bilagstabel kan være vanskelig at overskue, men konklusionerne er meget klare. Sammenhængen på sundhedsområdet og socialområdet ligner meget hinanden, mens man finder helt andre sammenhænge vedrørende børnenes skole og arbejdspladsen. For både sundhedsområdet og det sociale område gælder, at man ikke finder de forventede sammenhænge mellem ressourcer og deltagelse. Grønlændere med kort og lang uddannelse deltager nogenlunde lige meget, grønlændere på offentlig hjælp deltager lige så meget eller mere end dem, der ikke får offentlig hjælp. Det har heller ingen betydning, om kun den ene eller begge ens forældre er grønlændere, eller om man har talt dansk hjemme. De eneste sammenhænge, man finder, er, at en høj svarvillighed i forbindelse med politiske holdnings spørgsmål og oplevelsen af diskrimination giver en lidt større aktivitet i forhold til socialforvaltningen.

Helt andelede ser det ud med hensyn til aktiviteterne på arbejdspladsen. Her er der en meget systematisk sammenhæng mellem deltagelsen og besiddelsen af sociale og psykologiske ressourcer. Der er en klar sammenhæng mellem deltagelsen på den ene side og uddannelse, modtagelse af offentlig hjælp og at være dansk gift på den anden side. Der er en meget klar tendens til, at grønlændere, der er vokset op i et dansk/grønlandsk hjem, er mere aktive end dem, der er vokset op i et rent grønlandsk hjem. Og så er der også en sammenhæng mellem aktiviteten og interviewpersonens villighed til at udtale sig om politiske spørgsmål. Det er meget tydeligt, at det er de ressourcestærke, der er aktive med henblik på at ændre forholdene på arbejdspladsen. Det kan både skyldes, at de ressourcestærke gennemgående er mere aktive, og at de ressourcestærke oftere er ansat på arbejdspladser, hvor medindflydelse er en selvfølgelig ting.

Man finder næsten den samme sociale skævhed vedrørende aktiviteterne i forhold til børnenes skole, som man fandt for aktiviteterne på arbejdspladsen. De ressourcestærke er hver gang de mest aktive. Men denne gang er de vigtigste ressourcer foruden forældrenes nationalitet, uddannelsen og ægtefællens nationalitet, længden af opholdet i Danmark og alderen ved ankomsten til Danmark. Interessant nok spiller det også en rolle for aktiviteten i forhold til børnenes skole, om man oplever at bliver udsat for diskrimination i det danske samfund: Jo mere man oplever sig diskrimineret, jo større er sandsynligheden for, at man har søgt indflydelse i forhold til børnenes skole.

Ud fra et medborgersynspunkt er det ikke blot vigtigt, at borgerne i almindelighed inddrages i udformningen af de beslutninger, der vedrører deres egen dagligdag. Det er også vigtigt, at der ikke er store sociale skævheder i denne inddragelse. Disse to ting følges imidlertid ikke nødvendigvis ad. For grønlænderne gælder det således, at på sundhedsområdet og socialområdet er aktivitetsniveauet ikke særligt højt, men til gengæld er der ikke større sociale skævheder i deltagelsen. På arbejdspladsen og i forhold til skolen er aktivitetsniveauet højt, men her møder man samtidigt stærke sociale forskelle. Det er åbenbart sådan, at jo større handlemuligheder borgerne tilbydes, desto stærkere slår de individuelle forskelle igennem.

EN SKOLE I DEMOKRATI?

Alt i alt er det ikke de store forskelle mellem grønlændere og danskere, der er blevet fremdraget i dette kapitel. Grønlænderne er måske lidt mindre aktive end danskerne, men det er forholdsvis marginalt. Større forskelle er der fremkommet med hensyn til graden af tilfredshed med de vilkår og ydelser, det danske samfund tilbyder sine borgere. Grønlænderne ser ud til at være noget mere tilfredse eller mere tavse. Men heller ikke her er forskellene store, slet ikke når det gælder socialforvaltningen og arbejdsformidlingen. Faktisk er forskellene mindre, end man skulle forvente på baggrund af de forskelle, der blev vist i de to foregående kapitler. Bemærkelsesværdigt er det også, at der ikke optræder problemer med svarvilligheden i forbindelse med spørgsmålene om det lille demokrati, sådan som der gør i forbindelse med det store demokrati.

Set ud fra en medborgersynsvinkel, hvor idealet er, at den enkelte borger har mulighed for og evner til at øve indflydelse på rammerne for sin egen tilværelse, har analysen alligevel peget på nogle problemer: For det første har

det vist sig, at på nogle områder, først og fremmest i forhold til arbejdsformidlingen, føler en ikke ubetydelig del af klienterne eller brugerne sig afmægtige, dvs. at de undlader at foretage sig noget, også selvom de ikke er tilfredse med forholdene. Og for det andet optræder der på en række områder, her eksemplificeret ved børnenes skole og arbejdspladsen, en betydelig social skævhed, således at de ressourcestærke grønlændere er mere aktive med henblik på at varetage egne interesser end de mindre ressourcestærke. Dette er imidlertid mekanismer, der gælder for danskere såvel som for grønlændere.

I tilgift er der fremlagt en række indicier for, at der blandt nogle grønlændere findes en afmagt, der er så stor, at utilfredsheden og problemerne hverken formuleres over for de offentlige myndigheder eller i en undersøgelse som denne.

Den overordnede konklusion er imidlertid, at når det drejer sig om de dagligdags relationer til det danske samfund, inddrages grønlænderne på lige fod med andre danske borgere. På denne måde adskiller det lille demokrati sig fra det store demokrati, som har været beskrevet i to forudgående kapitler.

Hvorfor er der mon denne forskel mellem det store og lille demokrati? En mulig forklaring er, at indflydelseskanalerne er mere institutionaliserede i det lille demokrati: Man bliver indkaldt til konsultationer, man bliver informeret om sine klagemuligheder, og der er oprettet brugerråd. Samtidig er incitamenterne til at gøre sig gældende antagelig også større i det lille demokrati end i det store. I det lille demokrati vedrører det livet for en selv og ens nærmeste, mens det store demokrati vedrører det mere fjerne fælles bedste.

Det er også muligt, at det lille demokrati fungerer som en form for træningsfelt i forhold til det store demokrati. Måske er det ikke, som Putnam forestiller sig det, foreningslivet, der er en skole i demokrati, men det lille demokrati, der er en skole i det store demokrati?

NOTER

1. Metodisk set er det problematisk, at der optræder to forskellige skalaer, en fem-punktsskala og en elleve-punktsskala. Og der findes ikke nogen problemfri løsning herpå. Jeg har imidlertid valgt at gruppere elleve-punktsskalaen, således at forskellen på resultaterne af de to undersøgelser bliver mindst mulig. Derfor er de tre midterkategorier blevet klassificeret som neutrale, hvorved der bliver fire kategorier for tilfredshed og fire kategorier for utilfredshed. Men om forholdet mellem fem-punktsskalaen og elleve-punktsskalaen er netop sådan, ved vi faktisk ikke.
2. Det er naturligvis uheldigt, at sondringen mellem klienter og brugere falder sammen med opdelingen i spørgsmål, der anvender fem-punktsskalaen og elleve-punktsskalaen. Man kan derfor frygte, at der er tale om et metodisk artefakt. Med den gruppering af elleve-punktsskalaen, der er foretaget, skulle man dog ikke formode, at det er tilfældet.
3. Spørgsmålet har varieret noget fra område til område. Der er blevet spurgt således: „Har du i de seneste 12 måneder gjort noget for at opnå forbedringer eller modvirke forringelser på dit barns skole?“ „Har du inden for de seneste 12 måneder gjort noget for at opnå forbedringer eller modvirke forringelser med hensyn til den behandling, du eller dine pårørende har fået?“ „Hvis der blev truffet en afgørelse i forbindelse med din kontakt med Socialforvaltningen, har du da forsøgt at ændre denne?“ „Har du inden for de seneste 12 måneder klaget over den behandling, du har fået af Arbejdsformidlingen?“ „Har du inden for de seneste 12 måneder gjort noget for at opnå forbedringer eller modvirke forringelser med hensyn til dit arbejde eller på din arbejdsplads?“ „Har du inden for de sidste 12 måneder gjort noget for at opnå forbedring eller modvirke forringelser med hensyn til forholdene på din skole eller uddannelsesinstitution?“
4. Pearsons r er et sammenhængsmål, der kan variere mellem -1 og $+1$, hvor 0 angiver fraværet af enhver sammenhæng, og hvor sammenhængen er stærkere, jo mere koefficienten nærmer sig enten $+1$ eller -1 .
5. Der er eksempelvis blevet spurgt: „Hvordan vurderer du i almindelighed dine muligheder for at øve indflydelse på forholdene i dine børns skole? Er de dårlige eller gode?“
6. Kun dem, der har svaret „utilfreds“ eller „meget utilfreds“ er blevet regnet for utilfredse, mens personer, der har svaret „hverken eller“ er blevet regnet som tilfredse. Hvad angår sondringen mellem dem, for hvem initiativet lykkedes, og dem, for hvem det mislykkedes, er der set bort fra de personer, der på undersøgelsestidspunktet afventede svar på deres initiativ.

OPLEVET DISKRIMINATION

I 1979 udsendte journalisten Phillip Lauritzen bogen, *Danmark set med skæve øjne*, der indeholdt en lang samtale med den grønlandske socialrådgiver, Marta Labansen. Her skildrer hun, hvordan hun blev diskrimineret og nedladende behandlet i Danmark, fordi hun var grønlander. Bogens budskab var, at mange danskere havde fordomsfulde forestillinger om grønlandernes arbejdsmoral, alkoholforbrug og kønsmoral, og at disse fordomme bestemte deres omgang med grønlanderne. Det var Marta Labansens opfattelse, at grønlanderne i 1970'erne var nederst i det sociale hierarki i Danmark – lavere end fremmedarbejderne. Også i undersøgelsen fra 1972 fortæller grønlanderne om, at de har oplevet negative reaktioner fra danskernes side både på arbejdspladserne, og når de har søgt arbejde (Barfod et al., 1974).

I 1960'erne og 1970'erne var der kun ringe opmærksomhed omkring etniske minoriteter i Danmark. Anderledes i dag, hvor indvandrerpolitikken hører til de højest placerede spørgsmål på den politiske dagsorden. Man kan forestille sig to modsatrettede konsekvenser for grønlandernes oplevelse af diskrimination. Enten har den øgede opmærksomhed omkring etniske minoriteter betydet, at grønlanderne endnu stærkere end tidligere udsættes for modviljen og negativiteten i det danske samfund. Eller også er opmærksomheden blevet flyttet fra grønlandere til muslimske indvandrergrupper, og dermed er der blevet byttet om på rangordningen af de forskellige grupper, således at grønlanderne ikke længere er placeret i bunden af hierarkiet.

BEGREBET DISKRIMINATION

Der er i litteraturen enighed om, at der i begrebet diskrimination indgår to forskellige elementer. For det første at der sker en forskelsbehandling af personer eller grupper, og for det andet at denne forskelsbehandling opfattes som uacceptabel eller ulovlig (Banton, 1994; Lange, 1995). Alt socialt liv indebærer forskelsbehandling. Ældre mennesker behandles anderledes end yngre, syge

anderledes end raske, bilister anderledes end fodgængere osv. Man vil kun tale om diskrimination, hvis forskelsbehandlingen bygger på illegitime kriterier. FN's konvention om rasediskrimination foreskriver, at forskelsbehandling på grundlag af race, hudfarve, afstamning eller national og etnisk oprindelse er ulovlig. Den danske straffelov tilføjer hertil tro og seksuel orientering.

Der er tale om diskrimination både i de tilfælde, hvor forskelsbehandlingen af eksempelvis etniske grupper er tilsigtet, bevidst og direkte, og i de tilfælde, hvor forskelsbehandlingen er tilfældig, utilsigtet og indirekte. Det hjælper ikke, at det er sket „i den bedste mening“. Det afgørende er ikke hensigten, men virkningen.

I hvilket omfang der objektivt set er tale om diskrimination, kan man ikke finde ud af ved hjælp af en interviewundersøgelse som den foreliggende. Men det er muligt at beskrive, i hvilket omfang grønlænderne oplever, at de bliver udsat for en forskelsbehandling, der er en følge af, at de er grønlændere.

Af mange grunde vil der ikke være en fuldstændig overensstemmelse mellem den objektive og den subjektivt oplevede diskrimination. For det først vil der være en række situationer, hvor der objektivt set sker en illegitim eller ulovlig forskelsbehandling, men den opleves ikke som diskrimination af de mennesker, der udsættes for den, måske fordi de oplever forskelsbehandlingen som berettiget. Eksempelvis har man i århundreder behandlet mænd og kvinder forskelligt, uden at denne forskelsbehandling blev opfattet som illegitim – heller ikke af kvinderne. Kvindediskrimination er noget, man først er begyndt at tale om på et tidspunkt, da ligestillingen mellem kønnene var langt fremme.

For det andet vil der være en række situationer, der subjektivt tolkes som diskrimination, men som ikke er det. Når en ansøger ikke får en stilling, kan en forklaring være, at der er diskrimineret på grundlag af køn, fysiske handicap eller etnisk tilhørsforhold. Men det kan jo også være, at der har været andre ansøgere, der har været bedre kvalificerede. Får en klient afslag fra de sociale myndigheder på en anmodning om økonomiske ydelser, kan det være udtryk for en illegitim forskelsbehandling, eller for at klienten ikke opfylder betingelserne for at modtage ydelsen. Om man oplever disse afslag som udtryk for diskrimination vil afhænge af, hvor opmærksom man er på muligheden for diskrimination. Nogle vil tolke enhver ubehagelig oplevelse som diskrimination, andre vil altid finde (forskels) behandlingen berettiget. Om situationen tolkes på den ene eller den anden måde, vil blandt andet afhænge af personens politiske mobilisering.

For det tredje – og det komplicerer sagen endnu mere – kan man næppe være sikker på, at interviewpersonerne giver en helt nøjagtig beskrivelse af deres subjektive oplevelse af diskrimination. I en undersøgelse af oplevet diskrimination blandt flygtninge og indvandrere (Møller & Tøgeby, 1999) konkluderes det således, at der ikke kan være tvivl om, at nogle af de ældre indvandrere og nogle af de nytilkomne flygtninge har skammet sig over at skulle klage over den behandling, som de er blevet udsat for i Danmark. Ubehagelige oplevelser er derfor blevet fortiet og benægtet. Det er derfor vigtigt at have for øje, at det, man kan afdække i en undersøgelse som den foreliggende, er den *rapporterede, oplevede* diskrimination. Det er slet ikke den objektive diskrimination, men det er heller ikke engang den subjektivt oplevede diskrimination. Det er den del af den oplevede diskrimination, som den interviewede vælger at fortælle om.

I samtalen med Phillip Lauritzen (1979) skildrer Marta Labansen meget præcist, hvor svært det er eller har været at tale om disse ting:

Når du ser tilbage på dine oplevelser og gør status om os, omfatter den så en dansk racisme?

Det er noget flovt noget at snakke om. Danmark er jo kendt for at være et af de mest tolerante lande i verden. Man har som den første nation været med til at ophæve slaveriet og alt sådant noget. Derfor har det også været enormt svært som grønlander at tage spørgsmålet om racisme op. Det er en gammel tradition i Danmark, at man ikke er racistisk. Men der er en masse episoder, som viser, at der vitterligt eksisterer racisme i Danmark. Enkeltvis er episoderne måske ikke katastrofale, men ses de i sammenhæng, viser de et klart mønster, som man kan fortrænge, men ikke fornægte.

Hvornår gik det op for dig selv?

Det er nok kommet lidt efter lidt. I begyndelsen fortrængte jeg det. Jeg kunne simpelthen ikke klare at erkende det. Alt ville kun blive meget, meget sværere, mere håbløst. I stedet besluttede jeg mig for, at det var noget andet. Ikke racisme.

Som f.eks. at du ikke kunne få et værelse, fordi du var grønlander?

Ja, og før det at være grønlandsk pige på værtshuse samt en masse andre småepisoder. Jeg kunne blot ikke klare at erkende et racistisk modsætningsforhold. Jeg havde problemer nok, og hvordan skulle en sådan erkendelse hjælpe mig? Den ville tværtimod blokere yderligere. Først senere, da jeg fik mere overskud og begyndte at blive mig selv bevidst som grønlander, måtte jeg indse, at der ikke findes anden betegnelse. At racismen eksisterer, har jeg da også siden fået bekræftet.

DEN OPLEVEDE DISKRIMINATION

Tabel 8.1 indeholder en række oplysninger om den oplevede diskrimination og andre dårlige oplevelser, som har karakteriseret grønlændernes møde med det danske samfund i 1990'erne. Beregningerne er lavet sådan, at det skulle være muligt at sammenligne med den undersøgelse, der blev foretaget i 1972, dvs. at beregningerne kun omfatter de personer, der ikke er under uddannelse, og som er kommet til Danmark, efter at de er fyldt 12 år.

De første spørgsmål vedrører relationerne til ægtefællen og til dennes familie. Omkring 30 pct. af grønlænderne oplyser, at de selv har oplevet primært mindre problemer som følge af et blandet ægteskab, og kun omkring 10 pct. fortæller, at de har et dårligt forhold til deres svigerforældre. Vanskelighederne viser sig ikke overraskende at have en sammenhæng med den ægteskabelige status. Over halvdelen af de grønlændere, hvis ægteskab med en dansker er opløst, kan fortælle om vanskeligheder i ægteskabet som følge af, at ægtefællerne var vokset op under forskellige forhold og havde forskelligt modersmål, mens det samme gjaldt for mindre end en fjerdel af dem, der stadig var dansk gift.

Tilsvarende fortæller omkring 30 pct. af grønlænderne, at de i forbindelse med deres arbejde havde oplevet, at danskernes indstilling over for grønlændere var negativ. Og omkring 20 pct. fortæller, at de har oplevet det i forbindelse med at søge arbejde. På et mere generelt spørgsmål, svarer omkring 40 pct. af grønlænderne, at de har været ude for situationer, hvor de har fået en dårlig behandling, som de mener kunne skyldes, at de var grønlændere. Andelen varierer lidt efter, hvilket spørgsmål der stilles, men der er hver gang en ikke ringe andel, der fortæller om diskrimination.

Mest interessant er det måske, at omkring 10 pct. af grønlænderne på et helt åbent spørgsmål om, hvad de ikke bryder sig om i Danmark, svarer, at de ikke bryder sig om de fordomme og den diskrimination, der trives i Danmark. Det drejer sig faktisk om en endnu større andel, hvis man kigger på alle de interviewede, dvs. at man også medtager de uddannelsessøgende og dem, der er kommet til Danmark allerede som børn. Ud over diverse beklagelser over klimaet, er diskriminationen det oftest omtalte problem (jf. tabel 9.4).

Hvis vi derefter sammenligner forholdene i 2001 med forholdene i 1972, fremgår det, at der er en stigende rapportering om diskrimination. Det gælder for alle spørgsmål, bortset fra relationerne til svigerfamilien. Der er flere, der mener, at der er problemer forbundet med blandede ægteskaber, lidt flere, der rapporterer, at de har oplevet negative holdninger på arbejdspladsen,

TABEL 8.1.

Diskrimination og andre dårlige oplevelser, sammenlignet med 1972.¹ Pct.

	2001	1972
HVORDAN KOMMER/KOM DU UD AF DET MED ÆGTEFÆLLES/SAMLEVERS FAMILIE?		
Nogenlunde eller dårligt	10	10-15
ER DU SELV STØDT PÅ VANSKELIGHEDER, DU TROR SKYLDES, AT DU OG DIN ÆGTEFÆLLE ER VOKSET OP UNDER FORSKELLIGE FORHOLD, HAR FORSKELLIGT MODERSMÅL? (BLANDT DEM DER ER ELLER HAR VÆRET DANSK GIFT)		
Har oplevet store eller mindre vanskeligheder	30	20
Har oplevet store vanskeligheder	3	-
MAN HØRER SOMME TIDER OM TILFÆLDE, HVOR DANSKERNES INDSTILLING OVER FOR GRØNLÆNDERE ER NEGATIV. HAR DU VÆRET UDE FOR SÅDAN NOGET I FORBINDELSE MED DIT ARBEJDE/PÅ ET TIDSPUNKT, HVOR DU HAVDE ET ARBEJDE?		
Har oplevet det	28	ca. 24
Har oplevet det "ofte"	3	ca. 6
HAR DU VÆRET UDE FOR DET, NÅR DU HAR SØGT OM ARBEJDE?		
Har oplevet det	18	10
Har oplevet det "ofte"	3	3
HAR DU SELV VÆRET UDE FOR SITUATIONER, HVOR DU HAR FÅET EN DÅRLIG BEHANDLING, DU MENER KAN SKYLDES, AT DU ER GRØNLÆNDER?		
Har oplevet det	38	ca. 25
Har oplevet det "af og til" eller "ofte"	16	-
SYNES, AT DANSKERNES HOLDNINGER OVER FOR GRØNLÆNDERE ER		
Overvejende positive eller som over for andre danskere	41	57
Nogle er positive, andre er negative	53	39
Overvejende negative	6	4
Nævner i et åbent spørgsmål fordomme og diskrimination som negative sider af det danske samfund		
	11	-
N	318	194

1. Kun beregnet for personer, der ikke er under uddannelse, og som er kommet til Danmark, efter de er fyldt 12 år.

flere, der har oplevet negative holdninger i forbindelse med ansættelse, og der er flere, der fortæller, at de i almindelighed har oplevet at blive dårligt behandlet, fordi de er grønlændere.

Den mest ligefremme tolkning af disse resultater er, at grønlænderne i dag bliver udsat for mere diskrimination end tidligere. Men hvis vi tager udgangspunkt i Marta Labansens skildring af hendes egen udvikling gennem de ti år, hun boede i Danmark (Lauritzen, 1979), er forklaringen måske snarere, at der i løbet af 1970'erne og 1980'erne er sket en politisk mobilisering af grønlænderne i både Grønland og Danmark, der har betydet, at de er mere tilbøjelige til at tolke deres oplevelser som diskrimination og mere tilbøjelige til at fortælle om denne diskrimination. Nogle af de sammenhænge, der vil blive vist nedenfor, peger i retningen af, at denne anden tolkning har noget for sig.

Ud over de netop viste spørgsmål, indeholdt undersøgelsen også en række yderligere, lidt mere konkrete spørgsmål om oplevet diskrimination. Disse spørgsmål har også været stillet i en undersøgelse af bosniere, libanesere, somaliere og tyrkere (Møller & Togeby, 1999). Af de fire grupper er tyrkerne antagelig dem, der bedst kan sammenlignes med grønlænderne, idet der også blandt tyrkerne er mange, der har boet lang tid i Danmark. Det er i øvrigt somalierne, der oplever sig som mest diskriminerede, og bosnierne, der oplever sig som mindst. Tabel 8.2 indeholder oplysninger om både grønlændere og tyrkere, hvilket giver os muligheder for at vurdere, om grønlænderne føler sig bedre eller dårligere behandlet, end andre etniske minoriteter gør.

Sammenlignet med tyrkerne rapporterer grønlændere kun meget få oplevelser af diskrimination eller dårlig behandling fra myndighedernes side. Omkring 20 pct. af grønlænderne rapporterer negative oplevelser på et af de nævnte områder, og 9 pct. rapporterer det på mere end ét område. Til sammenligning rapporterer 76 pct. af de tyrkiske mænd om negative oplevelser, og 51 pct. rapporterer negative oplevelser på flere områder. Det er i øvrigt karakteristisk for tyrkerne, at det først og fremmest er mændene, der fortæller om diskrimination, mens der ikke er større kønsforskelle blandt grønlænderne. Det kan i denne forbindelse nævnes, at undersøgelser af oplevet diskrimination i Sverige har givet helt parallelle resultater, idet samerne heller ikke oplever sig diskrimineret i samme omfang som indvandrere og flygtninge (Lange, 1998). Alt i alt tyder disse resultater på, at grønlænderne i hvert fald ikke længere er nederst i det sociale hierarki i Danmark.

HVEM OPLEVER SIG DISKRIMINERET?

Man kan så spørge, hvilke variationer der optræder i grønlændernes oplevelse af diskrimination. I undersøgelsen fra 1972 viste det sig, at mænd og kvin-

TABEL 8.2.

Oplevet diskrimination, sammenlignet med tyrkere. Pct.

	GRØNLÆNDERE		TYRKERE	
	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder
Fjendtligt forhold til danske naboer	2	0	4	7
MINDST EN ENKELT GANG OPLEVET AT BLIVE:				
Nægtet adgang til diskotek	2	1	27	4
Nægtet at leje eller købe på kredit	2	1	20	12
I øvrigt dårligt behandlet i forretning	7	8	26	14
Generet af personalet i offentlige transportmidler	4	3	19	16
Drillet ved sport eller fritidsaktiviteter	5	3	12	3
OFTE ELLER AF OG TIL OPLEVET MODVILJE ELLER FJENDTLIGHED VED KONTAKT MED:				
Boligforeningen	2	2	19	16
Arbejdsformidlingen	2	3	7	7
Fagforeningen	2	1	5	3
Skole	6	3	13	14
Sundhedssystemet	3	3	17	12
Kommunen	2	4	18	12
Politiet	4	1	23	11
SAMLET MÅL FOR DISKRIMINATION: ¹				
Oplevet på flere områder	9	9	51	28
Oplevet på et enkelt område	15	10	25	29
Slet ikke oplevet diskrimination	76	81	24	43
N	140	412	163	122

Kilde: Oplysningerne om tyrkerne er fra diskriminationsundersøgelsen, 1998.

1. Indeks beregnet på grundlag af 12 spørgsmål, som også er stillet til tyrkiske indvandrere.

der lige ofte eller lige sjældent rapporterede om diskrimination, men at der til gengæld var klare aldersforskelle, således at de unge grønlændere, oftere fortalte om diskrimination end de ældre (Barfod et al., 1974). Dette blev forklaret med, at modviljen mod grønlændere var steget gennem de forudgående år bl.a. som følge af det øgede antal fremmedarbejdere. Og fordi de unge havde boet kortere tid i Danmark, havde deres oplevelser været mere negative. Men resultatet kan lige så vel tolkes på den måde, at de unge var mere tilbøjelige til at erkende og fortælle om forskelsbehandlingen, end de ældre var.

Inden vi ser på variationen i 2001, kan der være grund til at omtale, at undersøgelsen af oplevet diskrimination blandt etniske grupper i Danmark fra 1999 konkluderede, at i tre af de fire undersøgte grupper var det de mest ressourcerstærke personer, der oftest rapporterede om diskrimination (Møller & Tøgeby, 1999). Dette blev fortolket som et udslag af relativ deprivation. Oplevelsen af diskrimination optræder, når der er en tilstrækkelig stor afstand mellem forventningerne og virkeligheden. De ressourcerstærke forventer sig mere af tilværelsen og oplever derfor også virkeligheden som mere krænkende. Forholder det sig også således blandt grønlænderne?

I tabel 8.3 er den oplevede diskrimination vist for forskellige grupper af grønlændere. Der optræder for det første nogle klare sammenhænge med alder, hvor det er folk i 30 års alderen, der rapporterer om mest diskrimination. Det fremgår også, at de grønlændere, der først er kommet til Danmark som voksne, oftere rapporterer diskrimination end dem, der er kommet hertil tidligt evt. som små børn.

Men derudover synes den oplevede diskrimination at have sammenhæng med den generelle sociale integration i det danske samfund. Det er de grønlændere, der kun har boet kort tid i Danmark, som har problemer med dansk, som er afhængige af offentlig hjælp, og som er gift eller samlevende med en grønlænder, der beklager sig over diskrimination. Hertil kommer så i øvrigt de studerende (tallene ikke vist).

Det fremgår af den multivariate analyse (jf. bilag 3.9), hvis hovedresultater er vist i figur 8.1, at den vigtigste faktor til forklaring af oplevet diskrimination er, at man modtager økonomisk hjælp fra det offentlige. Det er de grønlændere, der er afhængige af førtidspension, kontanthjælp og arbejdsløshedsunderstøttelse, der oftest føler sig dårligt behandlet af det danske samfund. Modsat indvandrergrupperne, er det altså primært de ressourcer-svage grønlændere, der oplever at blive diskrimineret, og ikke de ressourcerstærke.

Som det fremgår af figuren, har derudover alderen, forældrenes nationalitet, alderen ved ankomsten til Danmark, sprogbeherskelsen og om man er dansk gift betydning for oplevelsen af diskrimination. Til gengæld har faktorer som kønnet, sproget i barndomshjemmet, opholdets varighed, uddannelsen og tilliden til andre mennesker ingen betydning. At forældrenes nationalitet spiller en rolle, fremgår ikke af tabel 8.3, men det skyldes et samspil med alder. Inden for hver aldersgruppe rapporterer de grønlændere, der er vokset op i et rent grønlandsk hjem oftere om diskrimination, end dem, der er vokset op i et dansk-grønlandsk hjem.

TABEL 8.3.

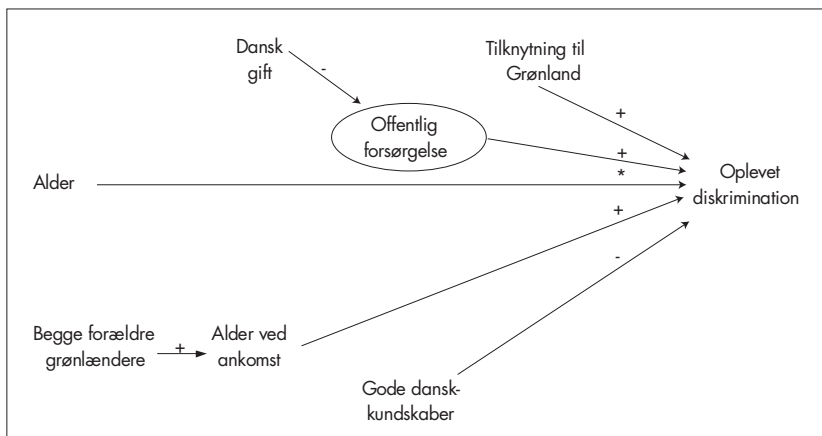
Oplevet diskrimination,¹ opdelt efter demografiske, sociale og psykologiske egenskaber. Pct.

	INGEN	NOGEN	MEGEN	I ALT	N
Alle	66	16	18	100	552
Mænd	60	19	21	100	140
Kvinder	68	15	17	100	412
18-29 år	71	10	19	100	118
30-39 år	57	19	24	100	180
40-49 år	63	22	15	100	136
50-59 år	80	11	9	100	66
60+ år	79	12	10	100	52
En af forældrene er grønlander	68	16	16	100	251
Begge forældrene er grønlandere	65	16	19	100	301
ALDER VED ANKOMSTEN TIL DANMARK:					
0-6 år	72	15	13	100	119
7-12 år	72	11	17	100	76
13-17 år	67	21	12	100	84
18-29 år	64	14	22	100	179
30 år eller ældre	59	20	21	100	91
TID I DANMARK: 0-2 år					
3-10 år	49	17	34	100	34
11-30 år	55	17	28	100	101
31 år eller længere	68	17	15	100	254
31 år eller længere					
31 år eller længere	75	14	11	100	159
UDDANNELSE: Meget kort					
Kort	65	17	18	100	172
Middel	64	13	23	100	124
Lang	69	16	15	100	212
Lang					
Lang	68	23	9	100	44
Aldrig haft problemer med dansk	71	16	14	100	352
Tidligere haft problemer	60	16	24	100	161
Har problemer nu	51	20	29	100	35
Ingen offentlig hjælp					
Offentlig hjælp, dog ikke SU og folkep.	75	15	10	100	252
Offentlig hjælp, dog ikke SU og folkep.	52	19	29	100	126
Gift eller samlevende med dansker					
Skilt fra dansker	69	19	12	100	326
Enlig	68	9	23	100	76
Gift eller samlevende med grønlander (44)	67	11	22	100	79
Gift eller samlevende med grønlander (44)		(15)	(41)	100	27
Meget stærk tilknytning til Grønland					
Ret stærk	59	19	22	100	218
Mindre stærk	63	17	20	100	137
Slet ingen	76	11	13	100	146
Slet ingen	74	20	6	100	35

1. Indeks beregnet på grundlag af de 15 diskriminationsspørgsmål, der indgår i undersøgelsen.

FIGUR 8.1

Forklaringsmodel: Oplevet diskrimination

* Sammenhængen er kurvelineær.

Som nævnt var det i 1972 de yngste generationer af grønlandere (under 25 år), der oftest rapporterede om diskrimination. Også i 2001 er der en stærk sammenhæng med alder, men denne gang ser sammenhængen lidt anderledes ud. Det er ikke de yngste, men de 30–39 årige, der oftest beretter om diskrimination. Mindst diskrimination rapporteres dog af de ældste aldersgrupper (50 år og derover). Det er altså de generationer, der i 1972 talte mest om diskrimination, som i dag gør det mindst. Det kan skyldes en gradvis integration i det danske samfund, men det kan også have noget at gøre med, hvem der er rejst tilbage til Grønland igen.

Også på dette område ser det ud til, at den nationale mobilisering af grønlanderne spiller en væsentlig rolle. Det fremgår både af spørgsmålet om tilknytningen til Grønland og af det mere direkte spørgsmål om den nationale identitet. Man finder en meget stærk bevidsthed om diskrimination blandt de grønlandere, der eksplicit afviser, at de føler sig som danske. Den kombinerede effekt af tilknytningen til Grønland og af at modtage offentlig hjælp fremgår af tabel 8.4. Uanset om grønlanderne modtager offentlig hjælp eller ej, har den nationale identitet en selvstændig betydning. Jo stærkere grønlanderne føler sig knyttet til Grønland, jo større er sandsynligheden for at de oplever sig diskrimineret. Specielt den gruppe, der modtager offentlig hjælp, og som føler sig stærkt knyttet til Grønland, fortæller ofte om, at de oplever at være genstand for en forskelsbehandling, der følger af at være grønlandere.

TABEL 8.4.

Oplevet diskrimination,¹ opdelt efter modtagelse af offentlig hjælp og tilknytning til Grønland. Pct.

	OFFENTLIG HJÆLP			INGEN OFFENTLIG HJÆLP ²		
	Meget stærk tilknytning	Ret stærk tilknytning	Mindre stærk el. slet ingen tilknytn.	Meget stærk tilknytning	Ret stærk tilknytning	Mindre stærk el. slet ingen tilknytn.
OPLEVET DISKRIMINATION:						
Ingen	44	49	64	69	75	81
Nogen	21	18	17	18	16	11
Megen	35	33	19	13	9	8
I alt	100	100	100	100	100	100
N	84	61	58	134	76	37

1. Indeks beregnet på grundlag af 15 spørgsmål om diskrimination.

2. Inklusive personer, der modtager folkepension, efterløn eller SU.

OPLEVET DISKRIMINATION OG POLITISK MOBILISERING

Oplevelsen af diskrimination ser således ud til at have to kilder, for det første konfrontationer med det sociale system i Danmark og for det andet den nationale mobilisering, der foregår i Grønland imod den tidligere danske dominans.

Hermed er ikke sagt, at denne gruppe af mobiliserede unge grønlændere ikke udsættes for diskrimination. Mange grønlændere er formodentlig med mellemrum genstand for en forskelsbehandling, som er både urimelig og illegitim. Men om man oplever denne forskelsbehandling som en diskrimination, som er en følge af, at man er grønlænder, og om man fortæller om denne diskrimination, er afhængigt af, hvor stærkt mobiliseret man er.

Men heraf følger også, at der er vanskeligt at svare på, om diskriminationen er steget eller reduceret siden 1972. Det er også vanskeligt at vide, hvad det voksende antal flygtninge og indvandrere betyder for, hvordan grønlænderne behandles i Danmark. Derimod fremgår det klart, at mange grønlændere i dag føler sig diskrimineret i Danmark.

DET DANSKE OG DET GRØNLANDSKE

Livet i Grønland er på mange måder præget af modstillingen mellem dansk og grønlandsk. Hjemmestyreordningen fra 1979 opfattes ikke som den endelige løsning på Grønlands forfatningsmæssige status. Ved en repræsentativ interviewundersøgelse, der blev gennemført i 1998 i Grønland, udtalte 78 pct. af de interviewede sig som tilhængere af grønlandsk selvstændighed, men kun de færreste (6 pct.) mente, at det skulle ske med det samme (Christiansen, 1999). I efteråret 2001, hvor denne bog bliver skrevet, er der diskussion om sprogpolitikken i det grønlandske uddannelsessystem, både om sprogkravene ved optagelsen til de videregående uddannelser (se f.eks. *Berlingske Tidende*, 6. oktober 2001) og om undervisningen af de bosatte danskeres børn (se f.eks. *Jyllands-Posten*, 29. september 2001). Der foregår til stadighed en kamp om grænsedragningen mellem det danske og det grønlandske.

Den nationale mobilisering i Grønland tog sin begyndelse omkring 1970 og nåede en foreløbig kulmination med hjemmestyreordningen i 1979. Kritikken af efterkrigstidens danske grønlandspolitik kom imidlertid endnu tidligere til udtryk blandt grønlandske uddannelsessøgende i Danmark, der i slutningen af 1960'erne var organiseret i „Unge grønlænderes Råd“. Det var disse unge, der siden kom til at udgøre kernen i den nye generation af grønlandske politikere og administratorer (Skydsberg, 1999). De unge grønlændere, der på dette tidspunkt levede i Danmark, tolkede således verden ud fra en modstilling af dansk og grønlandsk. Et af spørgsmålene i dette kapitel er, om denne modstilling af dansk og grønlandsk også præger de grønlændere, der i dag lever i Danmark. Eller er det sådan, at de kritiske røster er rejst tilbage til Grønland, mens de tilbageblevne er blevet mere danske gennem de mange års ophold i Danmark?

Det hører med til situationen, at lige ved halvdelen af de grønlændere, der i dag bor i Danmark, er født i blandede ægteskaber, som oftest mellem en grønlandsk kvinde og en dansk mand. Hvordan er disse grønlænderes identi-

tet? Føler de sig som danske, som grønlændere eller som noget midt i mellem? Eller er grønlænderne i Danmark præget af store identitetsproblemer?

Man kan ikke uden videre gå ud fra, at identitetsdannelsen blandt de grønlændere, der bor i Danmark, svarer til identitetsdannelsen blandt grønlændere, der bor i Grønland. Det må være vanskeligt, hvis man har levet næsten hele sit voksne liv i Danmark og er gift med en dansker, fuldt og helt at identificere sig med en nationale mobilisering i Grønland, der tolker både store og små hændelser ud fra en modstilling mellem dansk og grønlandsk. På den anden side kan man også forestille sig, at de identitetsproblemer, der hævdes at være en central side af moderniteten i Grønland, kommer særligt stærkt til udtryk blandt grønlændere i Danmark, som blot ved at bo i Danmark har fjernet sig fra det oprindeligt grønlandske.

Første del af dette kapitel vil beskrive, hvordan grønlænderne befinder sig i Danmark: Er de i hovedsagen glade for at være her, og er der noget, de oplever som særligt godt eller særligt dårligt ved livet i Danmark? Mens anden del mere direkte vil beskrive den nationale identitet blandt grønlændere i Danmark: Føler de sig mest som grønlændere eller som danskere, og hvor stærk er deres tilknytning til henholdsvis Grønland og Danmark?

HVORDAN BEFINDER GRØNLÆNDERNE SIG I DANMARK?

Som tabel 9.1 viser, giver langt de fleste grønlændere udtryk for, at de befinder sig godt i Danmark. De fleste vil helst bo i Danmark, de har sjældent hjemve, og det er kun de færreste, der har tænkt på at rejse tilbage til Grønland. Disse tal undervurderer næppe tilfredsheden med livet i Danmark. Hvis man af den ene eller anden grund er nødt til at bo i Danmark, vil de fleste formodentlig anstrenge sig for at tolke dette vilkår i et positivt lys. Uanset forklaringen er der dog ingen tvivl om, at der udtrykkes en meget stor tilfredshed.

Tilsvarende gav grønlænderne også i 1972 udtryk for en høj grad af tilfredshed (tabel 9.2). Også i dette tilfælde kan det være vanskeligt at foretage en helt præcis sammenligning mellem de to undersøgelser, da der er lidt forskel på de anvendte kategorier, og da resultaterne fra 1972 ikke altid er opgivet i præcise procenttal. Men den væsentligste forskel mellem de to år synes at være, at der i 1972 var relativt flere, der led af hjemve, og relativt flere, der helst ville bo i Grønland.

TABEL 9.1.

At befinde sig godt eller dårligt i Danmark. Pct.

	MÆND	KVINDER
HVORDAN BEFINDER DU DIG I DANMARK?		
Meget godt	61	67
Godt	27	25
Ret godt	9	5
Nogenlunde	1	2
Dårligt	1	0
Ved ikke	1	1
HVOR TROR DU, AT DU HELST VILLE BO, I GRØNLAND ELLER I DANMARK?		
I Grønland	13	11
Lige gerne begge steder	22	19
I Danmark	64	69
Ved ikke	1	1
LIDER DU SOMMETIDER AF HJEMVE?		
Ofte	10	8
Af og til	19	25
Sjældent	24	24
Aldrig	45	43
Ved ikke	2	0
HAR DU NOGENSINDE OVERVEJET AT REJSE TILBAGE TIL GRØNLAND?		
Ofte	11	11
Af og til	32	23
Sjældent	21	24
Aldrig	36	42
Ved ikke	0	0
ER DU SELV STØDT PÅ VANSKELIGHEDER, DU TROR SKYLDES, AT DU OG DIN ÆGTEFÆLLE ER VOKSET OP UNDER FORSKELLIGE FORHOLD, HAR FORSKELLIGT MODERSMÅL?		
Ingen	75	71
Mindre vanskeligheder	21	25
Store vanskeligheder	4	4
N	140	412

TABEL 9.2.

At befinde sig godt eller dårligt i Danmark, sammenlignet med 1972.¹ Pct.

	2001		1972	
	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder
HVOR VIL DU HELST BO?				
Grønland	17	12	27	17
Lige gerne begge steder	21	21	30	20
I Danmark	60	66	32	55
Ved ikke	2	1	11	8
LIDER DU SOMME TIDER AF HJEMVE?				
Oftre (meget eller noget)	12	9	2	17
Af og til (en gang i mellem)	24	27	39	45
Sjældent	31	28	15	16
Aldrig	31	36	44	22
Ved ikke	2	0	-	-
HVORDAN BEFINDER DU DIG HER I DANMARK?				
Meget godt eller godt	88	92	ca. 75	ca. 75
Ret godt eller nogenlunde	10	7	ca. 22	ca. 24
Dårligt	0	0	3	1
Ved ikke	2	1	-	-
N	58	257	37	157

1. Kun beregnet for personer, der ikke er under uddannelse og ikke er kommet til Danmark inden det 12. år

Forklaringen på denne forskel er antagelig, at de grønlandere, der bor i Danmark i dag, gennemgående har boet her i længere tid, end grønlandere havde i 1972 (jf. kapitel 3). Med tiden er der nok også sket en ændring af gruppens sammensætning, således at det er de mest tilfredse, der er blevet i Danmark, mens de mest utilfredse er rejst tilbage til Grønland. At dette ikke er hele sandheden, ved vi fra nogle af de nedskrevne livshistorier fra grønlandere i Danmark. Nogle af de grønlandere, der har klaret sig allerdårligst i Danmark, er blevet hernede, fordi de enten var flove over at vende tilbage til Grønland, eller fordi de ikke havde noget at vende tilbage til.

Hvis man i 2001 udelukkende ser på de grønlandere, der har boet forholdsvis kort tid i Danmark, viser det sig, at deres tilfredshed med livet i

Danmark er mindre end tilfredsheden blandt grønlændere i 1972. Så i en vis forstand er tilfredsheden ved at opholde sig i Danmark blevet mindre.

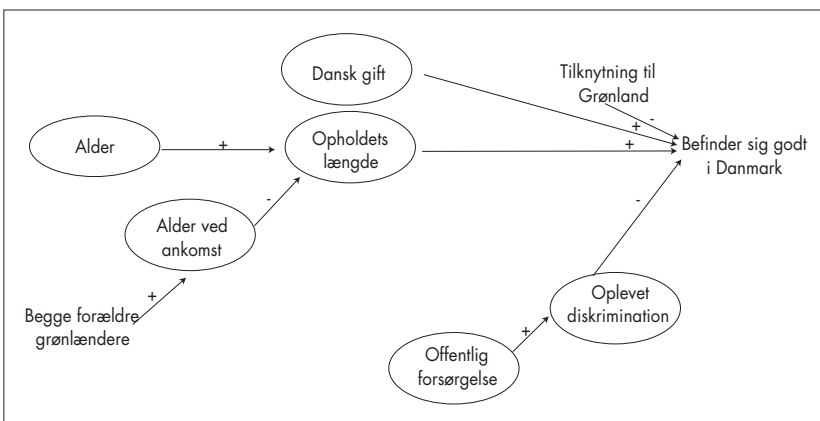
Undersøgelsen fra 1972 viste, at der var en stærk sammenhæng mellem grønlændernes velbefindende i Danmark, og hvor længe de havde boet her (Barfod et al., 1974: 348). Jo længere tid de havde boet i Danmark, jo bedre befandt de sig. Sådan forholder det sig også i dag, hvilket fremgår af tabel 9.3.

Derudover viser tabellen, at grønlænderne gennemgående befinder sig bedre i Danmark, hvis de allerede i barndommen er blevet fortrolige med det danske: Tilfredsheden med livet i Danmark er større, hvis den ene af forældrene har været dansker, og hvis man er kommet til Danmark i en tidlig alder. Men også oplevelserne under opholdet i Danmark har betydning. Der er flere, der befinder sig godt, hvis de er økonomisk selvforsørgende, hvis de er dansk gift, og hvis de ikke rapporterer om oplevet diskrimination.

Af den multivariate analyse (jf. bilag 3.10), hvis hovedresultater er vist i figur 9.1, fremgår det, at der nok findes tre veje til at befinde sig godt i Danmark. Den ene går gennem at være økonomisk selvforsørgende og ikke opleve diskrimination, dvs. at man er økonomisk og socialt velintegreret i det danske samfund. Den anden vej går gennem et velfungerende ægteskab med en dansker, hvilket vil sige, at man er familiemæssigt velintegreret i Danmark. Og den tredje vej kan kaldes den gradvis tilvænnning: Jo længere tids ophold i Danmark, jo bedre har man fundet sig til rette. I en vis forstand er det en meget optimistisk konklusion, som kan uddrages heraf: jo mere velintegreret grønlænderne er i det danske samfund, jo mere tilfredse er de også med deres liv i Danmark.

FIGUR 9.1.

Forklaringsmodel: Befinder sig godt i Danmark

TABEL 9.3.

At befinde sig godt eller dårligt i Danmark, opdelt efter demografiske, sociale og psykologiske egenskaber. Pct.

	MEGET GODT	GODT	RET GODT, NOGENLUNDE, DÅRLIGT	I ALT	N
Alle	66	26	8	100	549
Mænd	61	27	12	100	139
Kvinder	68	25	7	100	410
18-29 år	63	24	13	100	119
30-39 år	61	29	10	100	180
40-49 år	69	23	8	100	134
50-59 år	74	26	0	100	66
60+ år	73	23	4	100	52
En af forældrene er grønlænder	71	21	8	100	249
Begge forældrene er grønlændere	62	29	9	100	300
ALDER VED ANKOMSTEN TIL DK: 0-6 år	81	14	5	100	119
7-12 år	65	28	7	100	76
13-17 år	67	29	4	100	84
18-29 år	64	23	13	100	177
30 år eller mere	51	41	8	100	90
TID I DANMARK: 0-2 år	24	50	26	100	34
3-6 år	53	27	20	100	45
7-20 år	59	33	8	100	163
21-40 år	75	20	5	100	2631
41 år eller længere	88	12	0	100	41
Har aldrig haft problemer med dansk	70	23	7	100	349
Har tidligere haft problemer	65	27	8	100	161
Har problemer nu	29	49	22	100	35
UDDANNELSE: Meget kort	61	30	9	100	171
Kort	68	20	12	100	124
Middel	67	27	6	100	212
Lang	75	18	7	100	44
Ingen offentlig hjælp	75	32	3	100	251
Offentlig hjælp, dog ikke SU og folkep.	56	29	15	100	211
Gift eller samboende med dansker	75	21	4	100	325
Skilt fra dansker	63	33	4	100	76
Enlig	53	31	16	100	78
Gift eller samboende med grønlænder (27)	(42)	(31)		100	26
OPLEVET DISKRIMINATION: Ingen	73	24	3	100	365
Lidt	56	34	10	100	89
Megen	50	24	26	100	95

() Procentberegningen er foretaget på grupper, der er mindre end 30 personer.

HVAD OPLEVES SOM GODT, OG HVAD SOM DÅRLIGT I DANMARK?

For at komme lidt bag om de meget generelle vurderinger, som er blevet beskrevet ovenfor, er der blevet stillet nogle åbne spørgsmål om, hvad der er godt eller dårligt i Danmark. Her præsenteres vi altså for de ting, som grønlænderne selv kommer til at tænke på, når de skal udtale sig om tilværelsen i Danmark. Der er så efterfølgende blevet foretaget en kategorisering af svarene, og fordelingen på disse kategorier er vist i tabel 9.4. Tabellen viser derudover svarene på et åbent spørgsmål om, hvorvidt der er problemer forbundet med blandede ægteskaber.

Vi kan først se på, hvad der bliver sagt af godt om Danmark. De fleste nævner et eller andet, de oplever som godt. Ofte er det klimaet. Man er glad for sommeren, varmen, naturen, planterne og dyrene. Der er også mange, der formulerer sig positivt om velfærdsstatens institutioner: uddannelsessystemet, sundhedssystemet og det sociale sikkerhedsnet. Ofte nævnes de mange muligheder, som eksisterer i Danmark. Det handler meget om, som det siges, „at levevilkårene ikke er så barske som i Grønland“. Og så er der faktisk også en del, specielt blandt mændene, der nævner den danske mentalitet eller omgangsformen i Danmark: „danskernes hjertevarme“, „større anonymitet, større frihed“, „den måde, jeg bliver behandlet på“, „stille og rolig levemåde, uden at man ser fulde mennesker til daglig“.

Interessant nok er det delvis de samme fænomener, der nævnes som negative ved Danmark, nemlig klimaet og mentaliteten. Først er der imidlertid grund til bemærke, hvad der allerede er omtalt i kapitel 5, at 44 pct. af de interviewede grønlændere slet ikke har ønsket at nævne noget, som er dårligt i Danmark. Som nævnt er spørgsmålet i denne forbindelse, om dette skyldes, at tilfredsheden generelt er meget stor, eller om det skyldes, at nogle holder sig tilbage med at formulere deres kritik.

Den oftest forekommende kritik vedrører racisme og fordomme eller den danske mentalitet i øvrigt. Der er hele 22 pct. af kvinderne og 29 pct. af mændene, der giver denne type af svar. Og der er flere, der er kritiske over for den danske mentalitet, end der er positive. Nogle nævner eksplicit „janteloven“, mens andre formulerer sig på en måde, der minder om den stereotype modstilling af dansk og grønlandsk, som findes i Grønland: „at mange er reserverede og konfliktsky“, „danskerne er nogle gange navlebeskuende, sig selv nok“, „danskerne er for reserverede“, „danskerne er forkælede“, „at folk ikke smiler og snakker med hinanden“, „danskerne taler ofte om deres penge“ og „menneskelig tilknappethed“. Det er formodentligt nogle af de

TABEL 9.4.

Godt og dårligt i Danmark. Pct.

	MÆND	KVINDER
GODT: ¹		
Ingenting	16	17
Alt	4	9
Klimaet	23	35
Uddannelses- og sundhedssystemet, det sociale sikkerhedsnet	12	14
Mentaliteten	15	6
Anonymiteten, friheden	2	2
De mange muligheder	6	4
Infrastrukturen, de korte afstande	4	6
Indkøbsmulighederne	4	3
Andet	20	13
Ved ikke	6	4
DÅRLIGT: ¹		
Ingenting	37	46
Racisme, fordomme	17	13
Mentaliteten i øvrigt	12	10
Vejret, naturen	15	15
De fremmede	4	1
Utryghed, stress, kriminalitet, vold	1	5
Bureaukrati, skatter	7	3
Andre grønlænderes opførsel	0	1
Andet	7	7
Ved ikke	3	5
PROBLEMER VED BLANDEDE ÆGTESKABER ¹		
Ingen	35	34
Kulturen, mentaliteten	18	27
Sproget	8	14
Fordomme, diskrimination	4	3
Drikkeri, alkohol	2	2
Andet	7	11
Ved ikke	30	21
N	140	412

1. Det har været muligt at give flere svar.

samme ting, der tænkes på, når der om blandede ægteskaber siges, at der ofte kan være problemer med ægtefællernes forskellige „kultur“.

Men først og fremmest er der påfaldende mange, der omtaler racisme, fremmedhad og specielt danskernes negative holdninger over for grønlændere, nemlig 17 pct. af mændene og 13 pct. af kvinderne: „det generelle syn på grønlændere og udlændinge“, „danskernes lukkethed og intolerance over for det fremmede“, „racisme og fordomme“, „man bliver frasorteret på grund af udseendet“, „danskernes syn på grønlænderne“. Fremmedhad og racisme nævnes også af mange grønlændere, som ikke selv mener, at de har været udsat for diskrimination. Mange grønlændere solidariserer sig således med de andre etniske minoriteter. Der er dog også grønlændere, der har et mere negativt syn på „de fremmede“. Meget dækkende for grønlændernes oplevelser i disse år er dog denne udtalelse i *Politiken* på valgdagen d. 20. november 2001 fra en yngre grønlandsk kvinde:

I mange år har jeg været tilhænger af Socialdemokratiet, men jeg har totalt mistet tilliden til Nyrup, fordi de hele tiden strammer deres fremmedpolitik op. Især op til valget. Det synes jeg er meget umoralsk. Det er ikke godt, at de vil stramme familiesammenføringerne, og det siger de bare for at få flere stemmer. Det er ikke så nemt at have mørkt hår og brune øjne i Danmark, som man tror. For første gang i 15 år har jeg mærket racismen, og det er ikke sjovt. Så jeg kan godt forestille mig, hvor slemt det må være for andre udlændinge.

Også på dette område er der variation mellem de forskellige grupper af grønlændere, nogen er mere villige til at kritisere forholdene i Danmark end andre, og nogle peger oftere på racisme og fremmedhad (jf. bilag 2.5).

Det ser ud til, at villigheden til at udtale sig negativt om Danmark, og specielt tilbøjeligheden til at udtale sig negativt om kulturen og mentaliteten, er bestemt af den grundlæggende socialisering under opvækst og uddannelse: Grønlændere, der er opvokset i dansk-grønlandske familier, er mere kritiske end dem, der er opvokset i rent grønlandske familier, og grønlændere, der har fået en længerevarende uddannelse, er mere kritiske end dem, der er dårligere uddannede. Hertil kommer så den generelle svarvillighed, målt ved „ved ikke“-svarene. Ud over disse grundlæggende forhold har også den oplevede diskrimination en selvstændig betydning. Jo oftere grønlænderne fortæller, at de selv har oplevet at blive diskrimineret eller at blive dårligt behandlet af myndighederne, jo større er chancen for, at de udtaler sig kri-

tisk om Danmark, og specielt for at de kritiserer Danmark for racisme og fremmedhad.

Der synes således at være to kilder til fraværet af kritik. Den ene er, at man ikke oplever diskrimination eller urimelig forskelsbehandling i det danske samfund. Den anden er, at man har fået en traditionel grønlandsk opvækst hos to grønlandske forældre og kun har gået forholdsvis kort tid i skole. Der optræder her en sammenvævning af tavshed og tilfredshed.

NATIONAL IDENTITET

Når der i det følgende tales om „national identitet“, menes der det enkelte menneskes selvopfattelse og tilhørsforhold: Hvem er jeg, og hvor hører jeg til? De interviewede grønlændere er for det første blevet spurgt, om de opfatter sig som danskere eller som grønlændere, som begge dele eller som ingen af delene. Og de er for det andet blevet spurgt om deres tilknytning til henholdsvis Danmark og Grønland.

Tabel 9.5 viser svarfordelingerne for henholdsvis mænd og kvinder. Man kan først bemærke, at langt de fleste grønlændere er i stand til at give et klart svar på disse spørgsmål. Kun omkring 1 pct. svarer „ved ikke“ eller „ingen af delene“. I modsætning til spørgsmålet om de negative sider ved livet i Danmark, som mange afviser at forholde sig til, er alle i stand til at svare på spørgsmålet om deres nationale identitet. Dernæst fremgår det, at omkring en tredjedel føler sig mest som danskere, omkring 20 pct. mest som grønlændere, og resten oplever sig på forskellig vis som både dansker og grønlænder. Dette tyder ikke på, at grønlænderne i Danmark lider af store identitetsproblemer. De fleste har en klar opfattelse af, hvem de er, og hvor de hører til. Måske afspejler svaret „en uklar blanding af de to“ dog en vis usikkerhed over for spørgsmålet.

Det er også karakteristisk, at en meget stor del af grønlænderne føler sig knyttet til både Danmark og Grønland. Og langt de fleste føler sig meget stærkt eller ret stærkt knyttet til Danmark. Heller ikke dette tyder på de store identitetsproblemer. Dette bliver også konklusionen, når man sammenligner grønlænderne med f.eks. tyrkerne. I tabel 9.6 er kombineret oplysningerne om tilknytning til Danmark og Grønland. Lidt over halvdelen af grønlænderne føler sig meget stærkt eller ret stærkt knyttet til både Danmark og Grønland, og der er uendeligt få, der føler en svag tilknytning til begge nationer, eller som er i tvivl om deres tilknytning. Anderledes med f.eks. de

TABEL 9.5.

National identitet. Pct.

	MÆND	KVINDER
FØLER DU DIG MEST SOM DANSKER ELLER MEST SOM GRØNLÆNDER?		
Føler sig mest som dansker	39	35
Lige meget som dansker og grønlander	28	36
En uklar blanding af de to	6	11
Mest som grønlander	26	19
Ingen af delene/ved ikke	1	1
HVOR STÆRK TILKNYTNING FØLER DU TIL GRØNLAND?		
Meget stærk	35	41
Ret stærk	27	24
Mindre stærk	28	26
Slet ingen	8	6
Ved ikke	2	3
HVOR STÆRK TILKNYTNING FØLER DU TIL DANMARK?		
Meget stærk	55	60
Ret stærk	29	27
Mindre stærk	14	11
Slet Ingen	1	1
Ved ikke	1	2
N	140	412

tyrkere, der bor i Danmark, og som gennemgående har boet her lige så længe som grønlanderne. Her er det væsentligt færre, der føler en stærk tilknytning til både Tyrkiet og Danmark, og der er flere, der føler en svag tilknytning til begge lande. Det ser ud til, at identitetsproblemerne er større blandt tyrkere end blandt grønlandere.

Vi kan herefter se på, hvad det er for faktorer, der kan forklare graden af tilknytning til henholdsvis Grønland og Danmark. Bilag 2.6 viser, at foruden med alder har tilknytningen til Grønland en meget klar sammenhæng med alle de egenskaber, der fortæller noget om opvæksten. Tilknytningen til Grønland er større, hvis begge ens forældre er grønlandere, hvis der kun har

TABEL 9.6.

National identitet, sammenlignet med tyrkere. Pct.

	GRØNLÆNDERE	TYRKERE
Stærk tilknytning til både Danmark og oprindelseslandet	54	28
Kun stærk tilknytning til Danmark	33	32
Kun stærk tilknytning til oprindelseslandet	22	24
Svag tilknytning til både det ene og det andet	2	16
I alt	100	100
N	552	285

Kilde: Oplysningerne om tyrkerne er fra diskriminationsundersøgelsen, 1999.

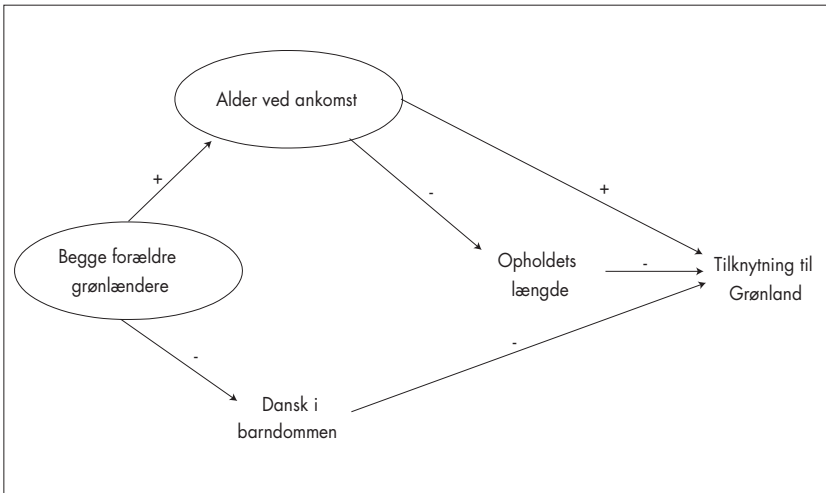
været talt grønlandsk i barndomshjemmet, og hvis man først er kommet til Danmark som voksen. Og så aftager tilknytningen til Grønland med længden af den tid, man har boet i Danmark. Derimod er der hverken sammenhæng med uddannelsen eller med at modtage offentlig hjælp.

Af den multivariate analyse (bilag 3.11), hvis hovedresultater er vist i figur 9.2, fremgår det, at det er forældrenes nationalitet og alderen ved ankomsten til Danmark, der har størst betydning. Også sproget i barndomshjemmet og opholdstidens længde har en selvstændig effekt, men ikke de øvrige faktorer. Sat på en kort formel er resultatet, at jo større objektiv tilknytning man har haft til Grønland, jo større er også den subjektive tilknytning. Erfaringer og identitet synes at følges ad.

Endelig er forklaringsfaktorernes sammenhæng med tilknytningen til Danmark vist i bilag 2.7, og hovedresultaterne fra den multivariate analyse er vist i figur 9.3 (jf. bilag 3.12). I dette tilfælde er den helt afgørende faktor, hvor lang tid, man har boet i Danmark: Jo længere tids ophold, jo større tilknytning til Danmark. Også denne gang spiller forældrenes nationalitet og alderen ved ankomsten til Danmark en rolle, men deres effekt er indirekte og går ligesom betydningen af alder igennem længden af opholdet. Derudover føler de grønlandere, der er dansk gift også en stærkere tilknytning til Danmark, end dem, der ikke er. Hvor tilknytningen til Grønland primært er bestemt af omfanget af de grønlandske erfaringer, er tilknytningen til Danmark bestemt af omfanget af de danske erfaringer.

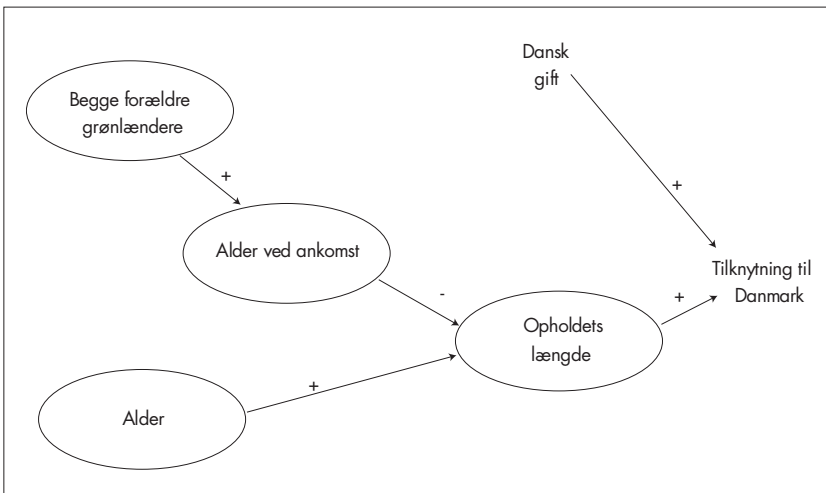
FIGUR 9.2.

Forklaringsmodel: Tilknytningen til Grønland

FIGUR 9.3.

Forklaringsmodel: Tilknytningen til Danmark

DEN DOBBELTE IDENTITET

Der er antropologer, der skildrer livet i Grønland som præget af en splittelses diskurs (Sørensen, 1994). Det hævdes, at de fleste forhold tænkes ind i grænsedragningen mellem dansk og grønlandsk. Det er altid et spørgsmål om „enten eller“: Enten grønlandsk eller dansk.

Sådan tolkes verdenen ikke af de fleste af de grønlændere, der bor i Danmark. For dem er det oftest et spørgsmål om „både og“. Man er grønlænder, der lever i Danmark, og man føler tilknytning til både Grønland og Danmark. Man regner med at blive boende i Danmark, men har stadigvæk kontakt til familie og venner i Grønland. Man kan godt indimellem savne Grønland, sproget og naturen, men man er gennemgående forholdsvis tilfreds med at bo i Danmark. Mange har en stærk følelse af at høre hjemme begge steder, f.eks. som det kommer til udtryk i en udtalelse fra en ældre grønlandsk kvinde:

Jeg har en dobbelt identitet. Jeg føler mig meget som grønlænder, og det vil jeg blive ved med resten af livet. Men jeg føler mig også som dansker. Det vil jeg også blive ved med resten af livet (Sylvest & Kabel, 2000: 38).

Denne dobbeltidentitet som både grønlænder og dansker og følelsen af en stærk tilknytning til både Danmark og Grønland, er karakteristisk for mange af de grønlændere, der har boet lang tid i Danmark.

Ikke alle de undersøgte grønlændere har dog del i denne dobbeltidentitet. Der findes grupper, hvis tilknytning til Grønland er forholdsvis svag. Det gælder for det første de grønlændere, der er vokset op i blandede familier, hvor oftest faderen har været dansker, og som har tilbragt det meste af deres opvækst i Danmark. Nogle vil sætte spørgsmålstegn ved, om de overhovedet er grønlændere. Var der i forbindelse med denne undersøgelse blevet anvendt en mere subjektiv definition af, hvad det vil sige at være grønlænder (jf. Janussen, 1970), ville denne gruppe slet ikke være indgået i undersøgelsen. Omvendt er der også grønlændere i Danmark, som har en forholdsvis svag tilknytning til Danmark. Det gælder først og fremmest de grønlændere, der er vokset op i rent grønlandske familier, og som kun har opholdt sig forholdsvis kort tid i Danmark. Men de fleste grønlændere i Danmark ser ud til at leve udmærket med en dobbeltidentitet.

Det betyder imidlertid ikke, at det er eller altid har været uden problemer at leve som grønlænder i Danmark. Omkring en fjerdedel af de interviewede grønlændere er kritiske over for det danske samfunds racisme og fremmedhad eller over for andre sider af den danske mentalitet. Og en næsten til-

svarende andel fortæller om, at de selv har været udsat for diskrimination eller forskelsbehandling, der skyldes, at de er grønlændere. Omkring en fjerdedel af de interviewede grønlændere nævner, at den forskellige kultur eller mentalitet kan skabe problemer i et blandet ægteskab, og en del andre peger på, at sproget kan være et problem. Og en tilsvarende stor andel fortæller, at de selv har haft ægteskabelige problemer af denne art. Endelig er der også en mindre del af grønlænderne, der giver udtryk for, at de ikke befinder sig godt i Danmark.

Nogle oplever i tilgift det problem, at de ikke længere bliver betragtet som rigtige grønlændere, når de er tilbage i Grønland. De er blevet for meget danske. Stærkest opleves det af de grønlændere, der ikke længere taler et flydende og nuanceret grønlandsk (Lund & Nathanielsen, 2001; Chemnitz, 2001). Det er interessant, at samer, der lever i Oslo, fortæller om den samme oplevelse (Ulfrstad, 1989). Følelsen er formuleret således af en ældre grønlandsk kvinde:

Jeg er ikke i tvivl om, at min uddannelse, mit arbejde og mit danske sprog har betydet meget for min integration i Danmark. Selv om jeg er grønlænder i mit hjerte, så er jeg også på mange måder blevet dansk. Det har jeg det godt med. Men det betyder også, at jeg bliver betragtet som anderledes i Grønland. Jeg er blevet for meget dansker (Posborg, 2000: 84).

De variationer, man finder blandt grønlænderne vedrørende identiteten og tilfredsheden med livet i Danmark, synes bestemt først og fremmest af to faktorer. For det første har det på en række områder betydning, hvor grønlandsk opvæksten har været. Er man vokset op i Danmark eller Grønland, har begge forældre været grønlændere, og er der kun blevet talt grønlandsk i hjemmet? For det andet har det på en række områder også betydning, hvilke erfaringer og ressourcer, man har opnået gennem livet i Danmark: Uddannelsen, ægteskabet, om man er afhængig af offentlig hjælp, hvor lang tid, man har boet i Danmark, og om man oplever at være udsat for diskrimination.

Men for det tredje synes der at optræde en række kulturelle eller ideologiske forskelle, der har sammenhæng med, om man er vokset op i et Grønland, der blev styret fra København, eller man er vokset op i et Grønland, der er præget af en national mobilisering. Den koloniale arv viser sig gennem den tavshed, som præger nogle af både de velfungerende og de ikke så velfungerende grønlændere i Danmark, og som er mest udbredt i den ældre generation og blandt dem, der har fået den mest „grønlandske“ opvækst. Og skellet mellem de grønlændere, der endnu er præget af kolonitiden, og dem, der er præget af den nationale mobilisering, kommer i undersøgelsen til

udtryk gennem den betydning som alderen, opholdets varighed og den oplevede diskrimination har for identiteten, men også gennem effekten af uddannelse og en grønlandsk opvækst.

Der findes forskellige grupper af grønlændere i Danmark, og de adskiller sig fra hinanden blandt andet ved deres nationale identitet. I tabel 9.7 sondres der mellem de integrerede, de delvist integrerede, de marginaliserede, de nytilkomne og de danske. Derudover findes der nogen, der hverken passer i den ene eller den anden gruppe. Gruppen „de danske“ omfatter alle de grønlændere, der har fået det mest af deres opvækst i Danmark, og som er opvokset i blandede familier med en dansk far eller mor. Deres opvækst har i hovedsagen været dansk. „De nytilkomne“ omfatter alle de grønlændere, der kun har boet forholdsvis få år i Danmark, og som har levet det meste af deres liv i Grønland. De er således alle sammen inden for forholdsvis få år kommet til Danmark fra et Grønland, der er præget af modsætningen mellem det grønlandske og det danske. De sidste tre grupper har alle fået en grønlandsk opvækst, men de har boet i Danmark i forholdsvis lang tid. „De integrerede“ er dem, der både har en dansk ægtefælle eller samlever, og som forsørger sig selv. „De delvist integrerede“ er også gift eller samlevende med en dansker, men er afhængige af offentlige ydelser. „De marginaliserede“ er dem, der hverken er gift eller samlevende med en dansker eller er i stand til økonomisk at forsørge sig selv. Disse fem grupper har en meget forskellig identitet.

„De integrerede“ er de mest tilfredse, men ikke de mest tavse. De føler en stærk tilknytning til både Danmark og Grønland, og deres identitet beskriver de ofte selv som „lige meget dansker og grønlænder“. De vil helst bo i Danmark, og de er forholdsvis aktive i de grønlandske organisationer. „De delvist integrerede“ minder meget om de integrerede, men de er mere tavse og mindre tilfredse. Det er den mest tavse gruppe af de fem viste. De er forholdsvis tilfredse med livet i Danmark, men mindre tilfredse end de integrerede. Der er også lidt færre, der føler en stærk tilknytning til Grønland og lidt færre, der føler en stærk tilknytning til Danmark. De fleste føler sig også som både danskere og grønlændere.

„De marginaliserede“ er nok den gruppe, der har de fleste tegn på identitetsproblemer. Forholdsvis ofte karakteriserer de sig selv som en ubestemt blanding af dansk og grønlandsk, forholdsvis mange føler kun en svag tilknytning til Grønland, og de har en svagere tilknytning til Danmark end både de integrerede og de delvist integrerede. De har forholdsvis ofte selv oplevet diskrimination i det danske samfund, de kritiserer Danmark for

TABEL 9.7.

National identitet m.m. opdelt efter typer af grønlandere i Danmark. Pct.

	DE INTE- GREDE	DE DELVIST INTEGREREDE	DE MARGI- NALISEREDE	DE NYTIL- KOMNE	DE DANSKE
Føler sig mest som dansker	27	26	26	10	75
Lige meget som dansker og grønlander	52	57	19	34	14
En uklar blanding af de to	4	7	30	6	7
Føler sig mest som grønlander	16	10	23	48	4
Ingen af delene/ved ikke	1	0	2	2	1
Talte mest grønlandsk hjemme	74	78	63	64	5
Talte begge dele	19	7	26	20	25
Talte mest dansk hjemme	7	15	11	16	70
Meget stærk tilknytning til Grønland	52	39	44	63	12
Ret stærk tilknytning	17	41	14	23	31
Mindre stærk eller slet ingen	31	20	42	14	57
Meget stærk tilknytning til Danmark	76	69	60	31	75
Ret stærk tilknytning	21	26	31	38	20
Mindre stærk eller slet ikke	3	5	9	31	5
Befinder sig godt i Danmark	90	74	57	44	75
Nævner kulturelle forskelle som problem i blandede ægteskaber	24	26	43	16	23
Vil helst bo i Danmark	82	81	67	43	81
Har ofte eller af og til overvejet at rejse til Grønland	14	14	44	53	35
Har ofte eller af og til hjemve	23	29	52	43	19
Svarvillighed: 1 "ved ikke" ud af 3 spm. ³⁵		52	38	59	26
Intet at beklage sig over i Danmark	40	64	49	41	36
Andre beklagelser	38	24	17	34	35
Beklagelse over racisme	22	12	34	25	29
Har slet ikke oplevet diskrimination	78	62	62	54	73
Har oplevet nogen diskrimination	14	26	9	17	14
Har oplevet megen diskrimination	8	12	30	29	13
Slet ikke deltaget i grønlandske aktivi.	33	41	36	35	85
Deltaget på et enkelt område	21	12	13	30	8
Deltaget på flere områder	46	47	51	35	7
N	77	42	47	128	155

fremmedhad og racisme, og de er mindre tilfredse end de fleste andre med tilværelsen i Danmark. De lider ofte af hjemve og har ofte tænkt på at rejse tilbage til Grønland. Men det er altså ikke blevet til noget. Størrelsen af denne gruppe er formodentlig undervurderet i den foreliggende undersøgelse. Det er netop denne gruppe af marginaliserede grønlændere, som det er vanskeligt at få til at deltage i en interviewundersøgelse.

“De nytilkomne“, der kun har levet kort tid i Danmark, og som er forholdsvis unge, har gennemgående en meget stærk tilknytning til Grønland og en væsentlig svagere tilknytning til Danmark. Der er forholdsvis mange, der ikke taler særligt godt dansk, og mange opfatter sig også først og fremmest som grønlændere. Det er i denne gruppe, at man finder dem, der er mest utilfredse med tilværelsen i Danmark. Mange fortæller, at de har været udsat for diskrimination, og mange kritiserer det danske samfund for fremmedhad og racisme. De lider ofte af hjemve, de har ofte overvejet at vende tilbage til Grønland, og mange gør det nok også en dag.

Omkring en tredjedel af denne gruppe er uddannelsessøgende, lærlinge eller studerende. De studerende er dem, der er mest kritiske over for Danmark, og det er dem, der befinder sig dårligst ved at bo i Danmark, og som føler sig mindst tilknyttet til Danmark. Det er i denne gruppe, man møder den stærkeste grænsedragning mellem dansk og grønlandsk.

Også den gruppe, der er betegnet som „de danske“, er forholdsvis unge, men de har til gengæld levet det meste af deres liv i Danmark. De har en meget stærk tilknytning til Danmark, og selv opfatter de sig først og fremmest som danskere. Til gengæld er det de færreste, der føler en stærk tilknytning til Grønland, og de deltager sjældent i de særlige grønlandske aktiviteter. Samtidig er det den mindst tavse gruppe: De giver gerne udtryk for deres politiske holdninger, de har let ved at formulere kritik af det danske samfund, men samtidig er de i og for sig forholdsvis tilfredse med at bo i Danmark. Dog er der overraskende mange, der fortæller, at de ind imellem har overvejet at rejse tilbage til Grønland. Så helt uden identitetsproblemer klarer de det ikke. Alligevel må man nok forvente, at denne gruppe lidt efter lidt vil blive assimileret af det danske samfund.

Man kan ikke i denne undersøgelse finde tegn på, at de grønlændere, der lever i Danmark, skulle lide af stærke identitetsproblemer. Tværtimod, synes de at have en stærk og afklaret identitet, uanset om den har det ene eller det andet indhold. Mens mange grønlændere har været tilbageholdende med at udtale sig om politiske spørgsmål, med at forholde sig til de offentlige myndigheder og med at formulere kritik af det danske samfund, har alle givet et

klart svar på spørgsmålene om deres identitet. En stor del af grønlænderne har en form for dobbeltidentitet, som formuleret af den ældre grønlandske kvinde, og de fleste andre føler en stærk tilknytning til enten Grønland eller Danmark. Der er meget få, der ikke føler sig nært knyttet til enten den ene eller den anden af de to nationer.

At opleve en dobbeltidentitet som den netop beskrevne skaber ikke nødvendigvis identitetsproblemer – i hvert tilfælde ikke, hvis man lever i Danmark. Som Thomas Hylland Eriksen understreger, betyder en sådan mere fleksibel eller flertydig identitet ikke, at man er uden rødder eller uden kultur. Der er ikke noget indbygget problematisk i at leve med et ben i to kulturer (Eriksen, 1993: 66, 138). Det indebærer ikke nødvendigvis, at man må være splittet mellem det danske og det grønlandske. Mange grønlændere i Danmark vedkender sig da også med glæde både den danske og den grønlandske side af deres liv. Så hvis det er rigtigt, at mange af de grønlændere, der i dag lever i Grønland har identitetsproblemer, gælder det i mindre grad de grønlændere, der bor i Danmark. Det skyldes måske, at der ikke i Danmark foregår den samme stærke grænsedragning mellem dansk og grønlandsk, som der i dag foregår i Grønland (jf. Eriksen, 1993: 138).

FORSKELLIGHEDEN

Når grønlændere omtales i danske medier, handler det næsten altid om de grønlændere, der ikke har kunnet klare tilværelsen i Danmark. Det handler om de hjemløse og fordrukne grønlændere, som ind imellem har præget gadebilledet i de store byer. Men disse udgør et lille mindretal af de omkring 7.000 grønlændere, der i dag bor i Danmark.

Det hovedindtryk, der står tilbage efter denne bogs mange analyser, er, at der er mange forskellige slags grønlændere i Danmark. De fleste grønlændere er socialt og familiemæssigt godt integreret i det danske samfund. De har ægtefælle, børn og mange venner i Danmark. Og mange har et godt job, så de økonomisk kan forsørge sig selv. Men der er også nogle grønlændere, der er socialt marginaliserede, og der er forholdsvis mange, der er afhængige af økonomisk hjælp fra det offentlige. Nogle grønlændere besidder mange sociale og politiske ressourcer og er politisk aktive. Men der er også en del, der holder sig borte fra enhver form for politisk aktivitet, og som synes præget af en afmagts tavshed. Omkring halvdelen af de grønlændere, der lever i Danmark har en form for dobbeltidentitet, hvor de oplever sig som både grønlændere og danskere, mens omkring en tredjedel opfatter sig primært som danskere, og omkring en femtedel opfatter sig primært som grønlændere. Mange, men ikke alle, har kontakt til De Grønlandske Huse og de grønlandske foreninger. De fleste giver udtryk for, at de befinder sig godt i Danmark, men der er også nogen, der befinder sig dårligt, og føler sig diskrimineret. Om mange kan man konkludere, at de har opnået et fuldt medborgerskab, mens andre ikke har.

Det er ikke tilfældigt, hvem der befinder sig godt, har familie og arbejde og lever harmonisk med en dobbeltidentitet som grønlænder og dansker. Det er ikke tilfældigt, hvem der har fået del i det fulde medborgerskab. Analyserne på de foregående sider har vist, at der er nogle faktorer, som igen og igen øver indflydelse på, hvordan grønlændernes liv har formet sig. På de næste sider, vil vi se på disse forklaringsfaktorer en ad gangen. Spørgsmålet

er altså, hvilken betydning faktorer som forældrenes nationalitet, sprogbeherskelsen, opholdet i Danmark, ægteskabet, uddannelsen, modtagelsen af offentlig hjælp og generationstilknytningen har for grønlændernes medborgerskab i Danmark.

FORÆLDRENE S NATIONALITET

Forældrenes nationalitet er uden sammenligning den faktor, der har størst betydning for grønlændernes tilværelse i Danmark. De grønlændere, der er vokset op i familier, hvor den ene af forældrene – som oftest faderen – har været dansk, har i en række henseender klaret sig bedre i Danmark end dem, hvor begge forældre er grønlændere. De har oftere fået del i det fulde medborgerskab i det danske samfund.

De grønlændere, der er opvokset i familier, hvor en af forældrene er dansker, har som oftest haft flere sproglige og uddannelsesmæssige ressourcer til at klare sig i det danske samfund. De har derfor også fået flere psykiske ressourcer af den slags, som er en forudsætning for at kunne øve indflydelse på de politiske beslutninger. Grønlændere, der er vokset op i dansk-grønlandske familier, er således mere politisk aktive end andre, de har oftere søgt indflydelse på deres arbejdsplads, og de stiller flere krav til det danske samfund.

Men dertil kommer, at der er forskel på den nationale identitet i de to grupper. Grønlændere, der kommer fra rent grønlandske familier, føler en større tilknytning til Grønland og kommer oftere i de grønlandske organisationer end dem, der er vokset op i en dansk/grønlandsk familie. Omvendt føler de grønlændere, der er vokset op med f.eks. en dansk far en større tilknytning til Danmark, og de føler sig bedre tilpas i Danmark end dem, der er vokset op i rent grønlandske familier. Men ingen af grupperne synes at have store identitetsproblemer.

Der har været skrevet om (jf. Berliner & Hommelgaard, 1987), at specielt grønlændere, der var vokset op i blandede familier, skulle have store sociale og følelsesmæssige problemer. Nu er en surveyundersøgelse som den foreliggende måske ikke den bedste til at sige noget om folks følelsesmæssige problemer, men hvis vi kigger på de mere „objektive“ indikatorer som uddannelse og arbejde og på de interviewedes egne udsagn om deres tilværelse i Danmark, er der intet, der tyder på, at børnene fra de blandede familier har særligt store problemer – heller ikke særligt store identitetsproblemer. Snarere tværtimod. Men det drejer sig så selvfølgelig også om mennesker,

der i dag lever i Danmark, og som ofte har levet her en meget stor del af deres liv. Det betyder ikke, at der ikke er nogen af disse grønlandere, der har identitetsmæssige problemer. En undersøgelse af sprogbeherskelsen blandt grønlandske studerende har således vist, at studerende fra blandede familier sjældent taler grønlandsk på modersmålsniveau, og at de ofte oplever dette som et problem (Lund & Nathanielsen, 2001).

Det er i denne forbindelse også interessant, at i de tilfælde hvor vi har kunnet vise resultater for både personer med to grønlandske forældre, to danske forældre og for personer fra blandede familier, optræder de største variationer inden for den blandede gruppe. Det gælder f.eks., når vi undersøger svarvilligheden (jf. tabel 5.6), og deltagelsen i politiske aktiviteter (jf. tabel 6.5) og kombinerer forældrenes nationalitet med uddannelsesniveaue. Helt generelt optræder der ofte større variationer blandt de grønlandere, der har forældre med forskellig nationalitet end blandt dem, der har to grønlandske forældre. Forklaringen er formodentlig, at der har været større variation i de almindelige livsvilkår for denne gruppe end for dem, der har haft en rent grønlandsk opvækst. Man kan måske også forvente, at denne gruppe generelt har haft større forventninger til et liv i Danmark, og derfor også har risikeret større skuffelser. Begge dele har formodentlig givet en større variation med hensyn til de psykologiske egenskaber.

Når konklusionen her er, at forældrenes nationalitet har betydning for, hvordan livet er forløbet i Danmark, betyder det ikke, at etniciteten i hverken en biologisk forstand eller en kulturel forstand spiller en afgørende rolle. De multivariate analyser har vist, at langt den største del af de effekter, der kan tilskrives forældrenes nationalitet, er indirekte, hvilket vil sige, at forældrenes nationalitet har haft betydning for de sproglige, uddannelsesmæssige og beskæftigelsesmæssige ressourcer, som så igen har haft betydning for f.eks. den politiske aktivitet. Om en del af disse mellemkommende ressourcer gælder det dog, at de har både en kulturel komponent og en mere redskabsmæssig eller færdighedsmæssig komponent. Man kan derfor heller ikke konkludere, at de kulturelle forskelle ingen rolle spiller.

I tilgift er der enkelte analyser, hvorfra det er blevet konkluderet, at etniciteten forstået som kultur spiller en selvstændig rolle. Det gælder f.eks. den afmagts tavshed, der er blevet påvist en række gange, og det gælder også den hermed sammenhængende lave politiske aktivitet. Forældrenes nationalitet synes også at have en selvstændig uformidlet effekt på sandsynligheden for at være økonomisk selvforsørgende og uafhængig af økonomisk hjælp fra det offentlige.

Den primære effekt af forældrenes nationalitet synes imidlertid at være, at de to grupper har haft forskellige ressourcer og et forskelligt erfaringsgrundlag i mødet med det danske samfund. I en vis forstand kan konklusion formuleres som en næsten selvindlysende påstand om, at de grønlandere, der har haft en danskpræget opvækst, også har haft lettere ved at klare sig i Danmark end dem, der har haft en mere grønlandskpræget opvækst.

S P R O G E T

Nært forbundet med spørgsmålet om forældrenes nationalitet er spørgsmålet om beherskelsen af det danske sprog. Igen gælder det, at de grønlandere, der har haft en danskpræget opvækst f.eks. ved, at der (også) er blevet talt dansk i barndomshjemmet, har haft lettere ved at klare sig i det danske samfund. De har i dag en bedre beherskelse af dansk end andre grønlandere, og de er mere politisk aktive. Til gengæld føler de en svagere tilknytning til Grønland. En del af de sammenhænge, der umiddelbart fremkommer, når man deler op efter barndomssproget, viser sig dog at være skinsammenhænge, som forsvinder, når man kontrollerer for forældrenes nationalitet.

Det forholder sig nemlig således, at det er de grønlandere, der er vokset op i dansk-grønlandske familier, der har talt dansk som børn, og som også i dag taler bedst dansk. Men dette er ikke hele sandheden. At have lært dansk tidligt i livet ser ud til at have betydning for, hvordan man klarer sig i Danmark, uanset forældrenes nationalitet. Først og fremmest har det en væsentlig betydning for, hvilken uddannelse man opnår. At det forholder sig således, er ikke overraskende, idet det svarer til, hvad man ved om indvandrergrupperes integration på arbejdsmarkedet i andre lande (Chiswick & Miller, 1995).

Der er også klare sammenhænge mellem den aktuelle sprogbeherskelse, og hvordan man klarer sig på arbejdsmarkedet og som politisk aktør, men det synes primært at være afledt af forældrenes nationalitet og barndomssproget og uddannelsen. Der optræder dog en selvstændig effekt på oplevet diskrimination.

Under alle omstændigheder viser det sig imidlertid, at de grønlandere, der i dag taler dårligt dansk, også klarer sig dårligt i Danmark. Udtalelser fra socialarbejdere tyder på, at en meget stor del af de grønlandere, som det er gået rigtigt skidt for i Danmark, har en meget dårlig beherskelse af dansk. De har derfor vanskeligt ved at klare sig på arbejdsmarkedet, og de har vanskeligt ved at give udtryk for deres behov i mødet med det sociale system. Mange

har også efterhånden glemt noget af deres grønlandske sprog, så de bliver dobbelt halvsprogede (*Aktuelt*, 20. juni 2000; Olsen & Bruun, 2000).

En konsekvens af, at grønlændere er danske statsborgere, men alligevel ikke sjældent er fremmede over for dansk sprog og levevis, er, at de ofte har de samme problemer med at finde sig til rette i det danske samfund som indvandrere og flygtninge. Men da de er danske statsborgere, mødes de ikke af de samme integrationstilbud som flygtninge og har derfor vanskeligt ved at tilegne sig de manglende ressourcer. Mange grønlændere har ikke fået en danskpræget opvækst, og de har derfor brug for en særlig støtte for at kunne klare sig i Danmark.

Der indgår ikke i undersøgelsen så mange yngre grønlændere, som kommer fra rent grønlandske familier, og resultaterne vedrørende disse er derfor ikke statistisk sikker. Men det er alligevel påfaldende (jf. tabel 10.1), at en stor del af disse yngre grønlændere fortæller, at de i dag har problemer med det danske sprog, eller at de har haft det tidligere. Den stærkeste sprogkompetence finder man tilsyneladende blandt grønlændere i 40 års alderen, og det er den samme gruppe, som oftest er økonomisk selvforsørgende.

OPHOLD OG ÆGTESKAB I DANMARK

Af stor betydning for grønlændernes adfærd og identitet er det endvidere, hvor gamle de var, da de kom til Danmark. Grønlændere, der er kommet til Danmark i en ung alder, er mere politisk aktive end andre, og de har en større svarvillighed i forbindelse med politiske spørgsmål. De befinder sig også bedre i Danmark, føler sig sjældnere diskrimineret, og de føler en stærkere tilknytning til Danmark og en svagere til Grønland. Dette kan ses som en tredje version af den tidligere formulerede iagttagelse, at grønlænderne klarer sig bedre i Danmark, hvis de har haft en danskpræget opvækst, og at en danskpræget opvækst giver en mere dansk og en mindre grønlandsk identitet.

Men derudover viser det sig, at det også spiller en rolle, hvor lang tid den enkelte har boet i Danmark. Jo længere tid opholdet har varet, jo højere er valgdeltagelsen, og jo mere villige er grønlænderne til at udtale sig om dansk politik. Det gælder også, at jo længere opholdet har varet, jo stærkere er tilknytningen til Danmark, og jo større er tilfredsheden med livet i Danmark. Opholdets varighed har altså en selvstændig betydning, men slet ikke den samme betydning som en danskpræget opvækst. Man kan vel konkludere, at jo længere tid grønlænderne har levet i Danmark, desto mere har de

vænnet sig til klimaet, samfundssystemet og menneskene, og desto mere føler de sig hjemme.

Beslægtet hermed er betydningen af at være dansk gift. De dansk gifte grønlændere befinder sig gennemgående bedre i Danmark end andre, de er sjældnere afhængige af offentlig hjælp, de føler sig sjældnere diskrimineret, de har mere tillid til de offentlige myndigheder, og de har en højere valgdeltagelse.

I modsætning til de indvandrer- og flygtningegrupper, der lever i Danmark i dag, er langt den største del af grønlænderne dansk gift. Hvis de ikke selv er opvokset i et blandet ægteskab mellem en dansker og en grønlænder, vil deres børn være det.

Vi har ovenfor set, at en danskpræget opvækst giver en bedre og lettere integration i det danske samfund, både socialt og politisk. Dette må på samme måde gælde for den næste generation af børn, der for de flestes vedkommende vil have levet hele deres liv i Danmark. Man må forvente, at de fleste vil blive nogenlunde problemfrit integrerede i det danske samfund. Undersøgelsen har imidlertid også vist, at jo mere danskpræget opvæksten har været, jo mere er den grønlandske identitet svækket. Man kan således yderligere forvente, at der for de flestes vedkommende ikke blot sker en hurtig integration i det danske samfund, men nok også en forholdsvis omfattende kulturel assimilation.

UDDANNELSE OG ØKONOMISK HJÆLP FRA DET OFFENTLIGE

Efter forældrenes nationalitet er det uddannelsen, der har den største betydning for grønlændernes medborgerskab i Danmark. Uddannelsen har en stor selvstændig og også direkte betydning for ressourcer som god sprogbeherskelse, tillid til andre mennesker og en høj svarvillighed. Uddannelsen her derudover en betydelig effekt på deltagelsen i politiske aktiviteter og på deltagelsen i det lille demokrati i forhold til skole og arbejdsplads. De højtuddannede har også mere tillid til de offentlige myndigheder. Om man får en kortere eller længere uddannelse har sammenhæng med forældrenes nationalitet og med sproget i barndomshjemmet, men uddannelsen har også en stor selvstændig betydning, og er således en faktor, der kan bryde den kulturelle arv.

Det er også interessant at bemærke de forhold, der ikke påvirkes af uddannelsesniveaet. Således er grønlændernes nationale identitet stort set upåvir-

ket af uddannelsen, og det samme gælder oplevelsen af diskrimination. Man kan måske formulere det på den måde, at grænsedragningen mellem dansk og grønlandsk ikke påvirkes af uddannelsen, men det gør til gengæld de kulturelle forskelle mellem grupperne.

Ligesom uddannelsesniveaue har en selvstændig betydning, har beskæftigelsessituationen det også. Til trods for, at den foreliggende undersøgelse næppe er nået ud til de allersvageste af de grønlandere, der lever i Danmark, er det en meget stor del af de undersøgte, der er afhængige af offentlig hjælp. Hvis vi kun ser på de grønlandere, der er i den arbejdsdygtige alder, viser det sig, at omkring halvdelen af de undersøgte modtager en eller anden form for offentlig hjælp. Heraf modtager omkring 10 pct. uddannelsesstøtte fra enten Grønland eller Danmark, men der er derudover 12 pct., der modtager førtidspension, 18 pct. der modtager kontanthjælp, og 11 pct. der modtager arbejdsløshedsunderstøttelse. Alt i alt tyder det på, at mange grønlandere har vanskeligt ved at klare sig på det danske arbejdsmarked.

Men modtagelsen af offentlig hjælp har også sammenhæng med mange andre sider af grønlandernes liv i Danmark. De grønlandere, der modtager offentlig hjælp, føler sig betydeligt oftere diskrimineret, og de befinder sig i det hele taget dårligere i Danmark end dem, der ikke er afhængige af offentlig hjælp. Allerdårligst befinder de grønlandere sig, der hverken er dansk gift eller i stand til at forsørge sig selv økonomisk. Man kan sige, at de i dobbelt forstand er marginaliserede fra det danske samfund. Og de oplever meget tydeligt denne marginalisering.

At være afhængig af offentlig hjælp hænger naturligvis sammen med at mangle de sproglige og andre ressourcer, som skal til for at klare sig i det danske samfund, og som først og fremmest følger med en danskpræget opvækst. Når de grønlandere, der er vokset op i blandede familier, ser ud til også følelsesmæssigt at klare sig bedre end dem, der kommer fra rent grønlandske familier, har det blandt andet sammenhæng med, at den danskprægede opvækst giver bedre muligheder for økonomisk at forsørge sig selv og dermed også giver en stærkere identitet.

GENERATIONERNE

Som man kan forvente, er der meget store generationsforskelle blandt grønlandere i Danmark. Som det allerede er vist i tabel 3.6, gælder det for den ældste generation, at de ofte først er kommet til Danmark som voksne, at næsten alle er vokset op i rent grønlandske hjem, og at de gennemgående

kun har fået en kort skoleuddannelse. Om den yngste generation gælder det til gengæld, at langt de fleste er kommet til Danmark i deres barndom eller tidlige ungdom, at langt de fleste er opvokset i blandede ægteskaber, har talt dansk hjemme og er forholdsvis veluddannede.

Disse forskelle mellem generationerne kan i imidlertid i betydeligt omfang føres tilbage til forældrenes nationalitet. For at få et klarere indtryk af forskellene mellem generationerne, kan man derfor nøjes med at kigge på de grønlandere, der uanset alder kommer fra rent grønlandske hjem. I hvilket omfang er der forskelle inden for denne gruppe?

Som det fremgår af tabel 10.1, er der blandt de yngste relativt mange, der har talt dansk i deres opvækst, men de resterende tilkendegiver, at de enten stadigvæk eller tidligere har haft problemer med dansk. Trods det, at de 30-49 årige sjældent har talt dansk i deres barndomshjem, er det her man i dag finder de færreste danskproblemer, og det er også denne gruppe, der er den mest selvforsørgende. I den ældste generation er der meget få, der mener, at de i dag har problemer med dansk, men mange, der fortæller, at de tidligere har haft det. Og så er der nok også nogen af dem, der har glemt de sprogproblemer, der ligger meget langt tilbage.

Alle generationer af de grønlandere, der kommer fra rent grønlandske familier, føler en stærk tilknytning til Grønland, også selvom de ældste har boet meget længe i Danmark. Tilknytningen til Grønland ser således ikke ud til at svækkes med tiden. Til gengæld er der meget stærke generationsforskelle, hvad angår tilknytningen til Danmark. De yngste føler en væsentlig mindre tilknytning til Danmark end de ældste, og de føler sig også væsentligt mindre tilfredse med tilværelsen i Danmark. De yngste giver ofte udtryk for, at de føler sig mest som grønlandere, mens de ældre ofte giver udtryk for, at de føler sig som både grønlandere og danskere. Nu kunne man mene, at dette var en følge af, at de ældre grønlandere har levet længere tid i Danmark. Det er det da også en del af historien, men ikke hele historien.

Uanset om man kontrollerer for, hvor lang tid den enkelte har boet i Danmark, giver de ældre generationer udtryk for større tilknytning til Danmark og for større tilfredshed med deres liv i Danmark end de yngre. Parallelt hermed beklager de yngre sig oftere end de ældre over, at de bliver udsat for diskrimination. Der er ingen tvivl om, at der findes ægte generationsforskelle mellem unge og ældre grønlandere i Danmark, hvor de yngre er langt mere kritisk indstillede.

Den bedste tolkning af denne forskel er, at den unge og den ældre generation har forskellige erfaringer fra Grønland, specielt vedrørende relationen

TABEL 10.1.

Generationsforskelle mellem grønlandere i Danmark, der kommer fra familier, hvor begge forældre er grønlandere.¹ Pct. med følgende egenskaber

	18-29 ÅR	30-49 ÅR	50 ÅR ELLER ÆLDRE
Talt mest grønlandsk hjemme	(68)	81	86
Sprogproblemer i dag	(42)	11	5
Sprogproblemer i dag eller tidligere	(69)	51	59
UDDANNELSE: Ingen prøve eller eksamen	(23)	38	79
9-10 kl. prøve	(58)	55	18
Studentereksamen eller HF	(19)	7	3
Modtager offentlig hjælp ²	(68)	51	62
Er ikke erhvervsmæssigt beskæftiget ²	(79)	48	70
Lav svarvillighed	(61)	47	54
Meget eller ret stor tilknytning til Grønland	(77)	76	76
Føler sig mest som grønlander	(62)	33	22
Vil helst bo i Grønland	(39)	16	6
Deltaget i særlige grønlandske aktiviteter	(61)	60	75
Meget eller ret stor tilknytning til DK	(52)	82	96
Meget godt eller godt tilfreds med livet i DK	(65)	91	99
Ingen oplevet diskrimination	(46)	59	77
Nogen oplevet diskrimination	(12)	19	12
Megen oplevet diskrimination	(42)	22	11
Deltaget i politiske aktiviteter	(27)	37	17
Deltaget i kommunalvalg	(27)	67	82
N	26	152	101

1. Der er set bort fra nogle få personer, der til trods for, at de har to grønlandske forældre, er kommet til Danmark, endnu inden de er begyndt i skole, og har haft hele deres opvækst i Danmark. Det gælder eksempelvis et mindre antal adopterede børn.
 2. Kun beregnet for dem, der ikke modtager folkepension, efterløn, SU eller Uddannelsesydelse fra Grønland.
- () Procentberegningen er foretaget på grupper, der er mindre end 30 personer.

mellem danskere og grønlandere. Den ældre generation er vokset op i et Grønland, der stadigvæk var præget af kolonihærdømmet og af danskernes magtfuldkommenhed, mens den yngre generation er vokset op i et Grønland præget af en national mobilisering, der i ganske betydeligt omfang er en mobilisering imod det danske. Både i Danmark og Grønland adskiller de ældre og de yngre generationer sig fra hinanden ved, at de ældre tier, og de yngre protesterer. Dette er formuleret meget klart af det unge grønlandske folketingsmedlem fra Siumut, Ellen Kristensen i et interview med *Politiken* (21. maj 2000):

Siden kolonitiden havde grønlænderne vænnet sig til at stole blindt på danskerne og præsterne. Det var jo dannede mennesker, som nok vidste, hvad der var bedst ... Ældre grønlandere er stadigvæk ydmyge over for autoriteter. Men de unge sluger ikke alting rå!

Disse forskelle mellem generationerne er i og for sig den bedste dokumentation af, at der ikke er nogen determinisme forbundet med det etniske eller nationale tilhørsforhold. Der er mange forskellige måder at være grønlandere på i Danmark.

ETNICITETEN SOM BEGRÆNSNING ELLER SOM HANDLEMULIGHED?

Dette kapitel har igen og igen berørt spørgsmålet om etnicitetens betydning, og dermed har vi også strejft en række af de klassiske debatter i etnicitetslitteraturen: Handler etnicitet om grænsedragning eller om kulturel egenart? Er den kulturelle egenart stabil eller genstand for forandring? Er det enkelte menneskes etniske tilhørsforhold objektivt givet eller genstand for subjektive valg? Og må etniciteten opfattes som en begrænsning for det enkelte menneskes handlinger, eller åbner etniciteten tværtimod for yderligere handlemuligheder (jf. Gaasholt, 1992; Eriksen, 1993: 54ff).

Diskussionen om grænsedragning versus kulturelt indhold, vil ikke blive gentaget her. Derimod kan vi afslutningsvis vende spørgsmålet om etnicitet som begrænsning eller handlemulighed. I analysen af grønlænderne i Danmark er der fundet eksempler på begge dele. Tavsheden og passiviteten, der synes at være udtryk for en kulturel egenart, må således tolkes som en begrænsning i forhold til grønlændernes opnåelse af et fuldt medborgerskab i det danske samfund.

I andre henseende må etniciteten imidlertid tolkes som en handlemulig-

hed. For det første har grønlænderne i Danmark haft muligheder for at vælge deres etniske identitet. Nogle har valgt at se sig selv som danskere, andre har valgt at se sig selv som grønlændere, og omkring halvdelen har valgt at se sig selv som både danskere og grønlændere. Om specielt den sidste gruppe gælder det, at de dermed har fået mulighed for at udnytte både det repertoire af adfærdsformer, der står til rådighed i det grønlandske, og de, der står til rådighed i det danske.

For det andet fremgår det af de generationsforskelle, der er påvist ovenfor, at forskellige generationer har valgt at give deres etnicitet et forskelligt indhold. I de unge generationer i Grønland er der sket en national mobilisering, hvor etniciteten eller nationaliteten er blevet et redskab i en politisk kamp. Både styrken af grænsedragningen og det indhold, der sættes grænser om, er således et resultat af strategiske valg.

GRØNLÆNDERE I DANMARK 2001

Det har været to røde tråde i denne bog. Den ene har været spørgsmålet om grønlændernes medborgerskab: I hvilket omfang har de grønlændere, der bor i Danmark, på lige fod med andre danske statsborgere del i medborgerskabet i Danmark? Indgår de som fuldgyldige medlemmer af det politiske fællesskab i Danmark? Den anden røde tråd har været beskrivelsen af grønlænderne som en etnisk og national minoritet i Danmark: I hvilket omfang er grønlænderne socialt og økonomisk integreret i det danske samfund, hvordan foregår grænsedragningen mellem det danske og det grønlandske, og i hvilket omfang har grønlænderne muligheder for at værne om deres kulturelle egenart? Hvad kan man nu som afslutning på de mange empiriske analyser sige om disse to hovedspørgsmål?

GRØNLÆNDERNES MEDBORGERSKAB

Når grønlændernes medborgerskab er blevet diskuteret i denne bog, har det handlet om ressourcer, om deltagelse og om identitet. Der har ikke været skrevet meget om rettigheder. Grønlændere er danske statsborgere og har som sådanne præcis de samme civile, politiske og sociale rettigheder som andre danske statsborgere. Grønlænderne er ikke anerkendt som et nationalt mindretal i Danmark, og de har derfor ikke nogen særlige rettigheder, på grundlag af rammekonventionen vedrørende nationale mindretal. Det spørgsmål, der har været stillet i denne bog, er derfor, om grønlændernes ressourcer, deltagelse og identitet er af en sådan art, at man kan konkludere, at de har del i det fulde medborgerskab i Danmark på lige fod med andre danske statsborgere.

Hvis vi starter med de uddannelsesmæssige og beskæftigelsesmæssige ressourcer, har konklusionen været, at grønlænderne gennemsnitligt besidder færre ressourcer end danskerne. Der er en stor andel af de grønlændere, der bor i Danmark, der kun har gået få år i skole, og det er kun lige ved halvde-

len, der har gennemført en erhvervsuddannelse. Derudover findes der en del grønlændere, der har større eller mindre problemer med at klare sig på dansk. Det har også vist sig, at en meget stor del af grønlænderne er afhængige af økonomisk hjælp fra det offentlige i form af førtidspension, kontanthjælp eller arbejdsløshedsunderstøttelse, og at grønlændernes arbejdsmarkedstilknytning dermed er svagere end danskernes. Og så må man endda formode, at vi ikke med denne undersøgelse har været i stand til at komme i kontakt med de socialt set allersvageste af de grønlændere, der bor i Danmark.

Mange grønlændere har også nogle forholdsvis svage politiske og sociale ressourcer, hvilket gør det vanskeligt for dem at skulle deltage på lige fod i det danske samfund. Mange grønlændere mangler således den tillid til andre mennesker, som ifølge Putnam er nødvendig for at deltage i den demokratiske proces, og det gælder oftere de grønlændere, der er vokset op i rent grønlandske familier, end dem, der er vokset op i blandede familier. Mange grønlændere giver udtryk for, at de ikke interesserer sig for dansk politik, men først og fremmest er der mange, der er præget af det, der i denne bog er blevet kaldt en „afmagtens tavshed“, hvor man viger tilbage for at tage stilling til politiske stridsspørgsmål, og hvor man afviser at formulere sig kritisk i forhold til samfundsforholdene i Danmark. En sådan afmagtens tavshed gør det vanskeligt at deltage på lige fod i både det lille og det store demokrati i Danmark.

På denne baggrund er det bemærkelsesværdigt, at man kan konkludere, at grønlændernes deltagelse i det lille demokrati, dvs. i de sammenhænge hvor der tages beslutninger om forholdene i deres egen dagligdag, på arbejdspladsen, i sundhedssystemet, i det sociale system og i forhold til børnenes skole, ikke adskiller sig meget fra andre danske borgere. Hvis man ser på omfanget af de succesrige forsøg på at påvirke beslutningerne, er der faktisk slet ingen forskel mellem grønlændere og danskere. Grønlænderne ser ud til at indgå som ligeberettigede partnere i de nære fællesskaber, som omkranser deres egen daglige tilværelse. Dette er et af de mest opløftende resultater af den foreliggende undersøgelse.

Til gengæld deltager grønlænderne i betydeligt mindre omfang i de aktiviteter, der knytter sig til det store demokrati. Deres valgdeltagelse er en del lavere end andre danske statsborgeres, og de deltager kun i forholdsvis begrænset omfang i såvel kollektive græsrodsaktiviteter som mere individuelle forsøg på at påvirke beslutningstagerne. Og grønlænderne er endnu sjældnere end andre danske borgere medlemmer af et politisk parti. Grøn-

lænderne i Danmark forsøger stort set ikke at formulere krav til det danske politiske system, hverken individuelt eller kollektivt, og hverken på vegne af grønlænderne eller på vegne af andre grupper. Specielt i forhold til det store demokrati fremstår grønlænderne som tilfredse og tavse.

Hvad angår medborgeridentiteten må de to afgørende spørgsmål være, om grønlænderne oplever sig som en del af det danske fællesskab, og om de oplever at blive behandlet som sådan af det danske samfund. De fleste grønlændere er godt tilfredse med at bo i Danmark, og de fleste føler en stærk tilknytning til Danmark. Hos mange er der tale om en form for dobbeltidentitet, hvor de opfatter sig som både danskere og grønlændere. Det er en meget lille del af grønlænderne i Danmark, der ikke selv oplever sig som en del af det danske fællesskab, og de få, der ikke gør det, har gennemgående kun boet i Danmark i forholdsvis kort tid.

Som grønlænder i Danmark er der gode muligheder for at vedligeholde den grønlandske identitet og kultur gennem deltagelse i de særlige grønlandske aktiviteter, der er koncentreret om De Grønlandske Huse, de grønlandske foreninger og de grønlandske gudstjenester. En stor del af grønlænderne deltager i disse aktiviteter, og mange har et udbygget netværk af grønlandske venner. Glæden ved det grønlandske synes da også usvækket, selv efter 30-40 år i Danmark og selv efter en omfattende integration i det danske samfund. Efter mange års ophold føler de fleste sig som både grønlænder og dansker.

På denne baggrund kan man også blive forskrækket over at opdage, at en forholdsvis stor del af grønlænderne kan fortælle om, at de mere eller mindre ofte har været udsat for at blive behandlet dårligt i Danmark, netop fordi de var grønlændere. De er altså blevet diskrimineret. Den største trussel mod grønlændernes fulde medborgerskab i Danmark er måske, at den danske befolkning ikke opfatter dem som fuldgyldige medlemmer af det danske fællesskab.

Hvis kvaliteten af grønlændernes medborgerskab skal måles på den fulde inddragelse i det danske samfund, må man konkludere, at denne målsætning ikke er opnået. Grønlænderne er uden for fællesskabet i et større omfang end den gennemsnitlige danske borger. Det gælder dog først og fremmest det, som her er blevet kaldt det store demokrati, mens inddragelsen i det lille demokrati er langt mere omfattende og ligeværdig.

EN NATIONAL MINORITET

Alle grønlandere er danske statsborgere, men grønlænderne udgør alligevel deres egen nation. Grønlænderne i Danmark er derfor en national minoritet, men det er en minoritet, der gennem ægteskaber er meget velintegreret i det danske samfund. Når man som i denne undersøgelse har defineret grønlænderne som alle, der er født i Grønland, og hvor den ene eller begge forældre er født i Grønland, viser det sig, at 45 pct. har en far eller mor, der er dansker, og 60 pct. er gift eller samlevende med en dansker. Til sammenligning er kun 5 pct. gift eller samlevende med en grønlander. Kun 20 pct. af grønlænderne i Danmark har ikke enten en dansk forælder eller en dansk ægtefælle. Hermed adskiller grønlænderne sig fundamentalt fra andre etniske minoriteter i Danmark, der som oftest har valgt en partner fra deres egen etniske gruppe.

Det er også karakteristisk for grønlænderne, at de bor spredt ud over hele landet. Der er en vis koncentration af grønlandere i de store byer, men ikke megen. I modsætning til indvandrere og flygtninge er grønlandere kun i yderst begrænset omfang samlet i særlige boligkvarterer. Den familiemæssige integration har således også skabt en boligmæssig integration.

En meget stor del af grønlænderne opfatter sig enten som danske eller har en dobbeltidentitet som både dansk og grønlandsk. Det er således ikke en særlig stor del af de grønlandere, der bor i Danmark, der insisterer på en grønlandsk identitet, der opfattes som en modsætning til den danske. Den stærke grænsedragning mellem dansk og grønlandsk, som man kender fra Grønland, eksisterer ikke i samme omfang i Danmark. Nedslag af den stærke grænsedragning møder man først og fremmest hos de forholdsvis unge grønlandere, der først er kommet til Danmark som voksne, som kun har boet få år i Danmark, og som har planer om igen at vende tilbage til Grønland. Det ser endvidere ud til, at de grønlandere, der bor i Danmark, har langt færre identitetsproblemer end andre etniske minoriteter i Danmark.

Samtidig er der i Danmark siden 1960'erne blevet opbygget et netværk af Grønlandske Huse og grønlandske foreninger, der medvirker til at opretholde kontakten mellem de grønlandere, der stadig føler en betydelig samhørighed med Grønland. De fleste grønlandere føler da også en stærk tilknytning til Grønland, og de har stadigvæk gode og hyppige relationer til Grønland.

Alt dette betyder dog ikke, at der ikke knytter sig problemer til grønlandernes liv i Danmark. Det er blevet vist, at en del grønlandere mangler de nødvendige ressourcer til at øve indflydelse i det danske samfund, og en del udnytter ikke de politiske og civile rettigheder, der følger af deres danske

statsborgerskab. De er ikke inddraget på lige fod i medborgerskabet. Dette synes dog i nogen grad at være et generationsproblem.

De største problemer er imidlertid af social art. Der findes en mindre gruppe af grønlændere, der befinder sig allernederst på bunden af det danske samfund. Det drejer sig om hjemløse mænd og kvinder, der blandt andet frekventerer værtshusmiljøerne i det indre København. Disse grønlændere taler ofte et utilstrækkeligt dansk og har også i øvrigt kun få af de ressourcer, der er nødvendige for at klare sig på det danske arbejdsmarked. De mangler på samme måde ressourcer til at begå sig i det sociale system. Mange dør i en tidlig alder på grund af misbrug.

Det er også fremgået, at mange af de grønlændere, der er kommet til Danmark inden for de seneste år, har problemer med utilstrækkelige dansk kundskaber. Og dette vil antagelig vise sig at blive et stigende problem, fordi man i Grønland i dag lærer mindre dansk, end man gjorde tidligere. Alligevel får grønlændere, der kommer til Danmark, ikke de samme tilbud, som indvandrere og flygtninge får ifølge integrationsloven. Fordi de er danske statsborgere, får de lov at klare sig selv.

Også de sidstnævnte problemer har en sammenhæng med, at grønlænderne er en national minoritet i Danmark. Men disse problemer vil næppe blive løst ved, at grønlændere i Danmark får en formel beskyttelse på grundlag af rammekonventionen om nationale mindretal. Her er brug for en helt anderledes målrettet indsats fra det danske samfunds side, en indsats som må følge af det særlige ansvar for grønlænderne, som udspringer af Danmarks historiske rolle i Grønland. Ved at definere problemet som et spørgsmål om grønlændernes rettigheder som et nationalt mindretal, risikerer man at fjerne fokus fra de virkelige problemer.

SAMER I OSLO

Grønlændere i Danmark er i mange henseender en enestående befolkningsgruppe. Det er vanskeligt at finde andre helt sammenlignelige grupper. Umiddelbart må man dog forvente, at der er klare ligheder mellem grønlændernes situation i Danmark og samernes situation i de andre nordiske lande. Både grønlændere og samer regnes som „oprindelige folk“ eller „indfødte folk“, og deres traditionelle levevis har været tilpasset et arktisk klima. Heller ikke samerne har deres egen stat, men udgør ligesom grønlænderne forholdsvis små mindretal i de stater, hvor de har statsborgerskab. Og også en del samer er flyttet sydpå, f.eks. til Oslo eller Stockholm.

Der findes ikke megen viden om samernes liv uden for Sameland. Det har dog været muligt at fremskaffe nogen litteratur om de samer, der bor i Oslo (Ulfrstad, 1989; Pareli, 1998; 2001), der kan bruges til en sammenligning med grønlænderne i Danmark. En sådan sammenligning kan give os en bedre forståelse af det særegne og det almene ved grønlændernes liv i Danmark.

Som med grønlænderne i Danmark findes der heller ikke nogen pålidelig opgørelse over antallet af samer i Norge, men almindeligvis mener man, at der findes 30-40.000 i hele Norge, og at omkring 5.000 af disse bor i Oslo. Til sammenligning bor der nok ikke mere end 1.200 grønlændere i København. Det siges, at Oslo er den kommune i Norge, hvor der i dag bor flest samer.

Uanset at både grønlændere og samer regnes som „oprindelige folk“, viser det sig ved nærmere eftersyn, at deres situation er meget forskellig. For det første adskiller grønlænderne sig ved deres udseende fra danskere, mens der ingen større forskelle er mellem samer og nordmænd. En fuldstændig assimilation er derfor lettere for samer end for grønlændere. Dog adskiller grønlænderne sig ikke mere fra danskerne, end at børnene fra de blandede ægteskaber ligner alle andre indbyggere i Danmark.

For det andet har samerne ikke deres eget klart afgrænsede landområde, som grønlænderne har. Kun i to mindre kommuner i Finnmarken udgør samerne en majoritet, mens de udgør en minoritet i resten af Sameland. Grønlænderne derimod udgør en dominerende majoritet i hele Grønland. Samerne har således en helt anderledes fundamental minoritetsstatus i Norge end grønlænderne i det danske rigsfællesskab. Og det samme gælder for samerne i Sverige og Finland. Et eventuelt krav om national selvstændighed er derfor også langt mindre realistisk for samer end for grønlændere.

For det tredje har samerne i flere århundreder været udsat for en massiv fornorskningsproces med norsk som det obligatoriske skolesprog. Alle samer taler derfor et ubesværet norsk. Samerne har således ikke haft de samme sproglige barrierer at overvinde i Oslo, som mange grønlændere har haft i Danmark. Tilsammen betyder disse forhold, at de fleste samer har kunnet vælge at frasige sig deres samiske identitet og i stedet opfatte sig som nordmænd med familiemæssige bånd til Nordnorge. Den samme valgmulighed har kun de færreste grønlændere i Danmark haft. Men det har så til gengæld deres børn.

Det stærke fornorskningspres har endvidere betydet, at det særligt samiske længe har været næsten skjult – også blandt samer mange steder i Nordnorge. Det særligt samiske har været nedvurderet som mindreværdigt, og derfor også gemt af vejen. Harald Eidheim har i flere studier af samerne i Nordnor-

ge omkring 1960 beskrevet den samiske identitet som et socialt stigma (Eidheim, 1969). De fleste samer har derfor forsøgt at fremtræde som almindelige norske borgere uden særlige kendetegn eller vaner. For mange samer har en flytning til Oslo betydet en mulighed for at frigøre sig fra dette stigma. De fleste samer i Oslo er da også forholdsvis assimilerede (Ulfrstad, 1989; Pareli, 2001).

Næsten samtidig med den nationale mobilisering i Grønland skete der en stærk mobilisering af samer i Norge. Anledningen var en beslutning om at opføre et vandkraftværk ved Altaelven i Finnmarken. I 1979–81 foregik der voldsomme miljødemonstrationer, og der blev også sat fokus på samernes rettigheder i Nordnorge. Som en udløber af Alta-striden blev der i 1989 oprettet et Sameting i Norge. Hermed er det sociale stigma i nogen grad blevet fjernet.

Ikke desto mindre er det fortsat sådan, at det samiske forbliver næsten usynligt, i hvert fald blandt samer i Oslo. De fleste samer er norsk gift, de omgås mest ikke-samer, og deres børn kan ikke tale samisk. Og de færreste samer regner med at flytte tilbage til, hvor de kom fra. Herved ligner de grønlænderne i Danmark. Men det ser ud til, at organiseringen af samerne og netværkene mellem samerne er svagere i Oslo, end den er blandt grønlændere i Danmark, til trods for at befolkningsgrundlaget i Oslo er betydeligt bedre. De 7.000 grønlændere i Danmark bor spredt ud over hele landet, mens man regner med, at der er 5.000 samer i Oslo. De samiske foreninger i Oslo samler kun mellem 200 og 300 medlemmer (Pareli, 2001). Til sammenligning er det omkring en tredjedel af grønlænderne, der kommer i de grønlandske foreninger, og omkring halvdelen, der mere eller mindre regelmæssigt kommer i De Grønlandske Huse.

Det ser også ud til, at de samer, der lever i Oslo, sjældnere end grønlænderne i Danmark har bevaret en samisk identitet. Det er lidt vanskeligt at foretage en præcis sammenligning, fordi oplysningerne om samerne i Oslo er indsamlet blandt de samer, der direkte eller indirekte har tilknytning til de samiske foreninger, mens oplysningerne om grønlænderne bygger på en repræsentativ stikprøve. Men hovedindtrykket er, at for de fleste samer er den norske identitet i dag den dominerende, mens den samiske identitet i større eller mindre omfang holdes ved lige gennem samisk brugskunst i hjemmet og kontakten til familie og venner i hjembyen. Det er et lille mindretal, der har en stærk samisk identitet (Ulfrstad, 1989; Pareli, 1998; 2001). Det karakteristiske for grønlændere i Danmark er derimod en stærkt oplevet dobbeltidentitet som både grønlænder og dansker.

Grønlænderne i Grønland har ikke været genstand for en lige så systematisk fordanskningsproces, som den fornorskningsproces, som samerne i Sameland har gennemgået. Til gengæld har de været underlagt et gammeldags kolonistyre. I begge tilfælde har den etniske identitet været stigmatiseret. Men hvor de fleste samer har valgt „exit“-muligheden (jf. Hirschmann, 1970) og har ombyttet deres samiske identitet med en norsk identitet, har grønslænderne i Grønland valgt „voice“-muligheden gennem en stærk national mobilisering. Grønlænderne udgør i dag en meget stolt nation. Det har også haft betydning for grønslænderne i Danmark, for hvem den grønslandske identitet er meget levende og på ingen måde skjult.

EN OVERSET MINORITET

Når der i denne bogs titel tales om, at grønslænderne udgør en overset minoritet i Danmark, indebærer det ikke, som det fortællés om samerne, at de skjuler deres etniske identitet, fordi de ikke vil være den bekendt. Det betyder blot, at spørgsmålet om grønslænderne ikke optræder i den offentlige debat og ikke er på den politiske dagsorden i Danmark. Og så betyder det også, at man ikke hører grønslænderne selv i den offentlige debat i Danmark.

Men de fleste grønslændere i Danmark er stolte af at være grønslændere, de har venner blandt andre grønslændere, og mange deltager i de særlige aktiviteter for grønslændere. Som grønslænder i Danmark defineres identiteten ikke i sin modsætning til det danske, men som omfattende på samme tid det danske og det grønslandske.

På lang sigt må man imidlertid nok forvente en udvikling, der minder om samernes i Oslo. Alt tyder på, at der sker en forholdsvis hurtig kulturel assimilation af de børn fra blandede ægteskaber, der vokser op i Danmark. Samtidig kommer der færre og færre nye grønslændere til Danmark. Hvis udviklingen fortsætter, som den ser ud til i øjeblikket, må man nok se i øjnene, at den grønslandske minoritet i Danmark ikke blot vil være overset, men gradvis vil forsvinde.

OM UNDERSØGELSEN

Det foreliggende bog bygger i hovedsagen på en interviewundersøgelse, der blev gennemført i foråret 2001, og som omfatter 552 grønlændere med bopæl i Danmark. Undersøgelsen omfatter således omkring 9 pct. af de voksne grønlændere, der er født i Grønland, men i dag lever i Danmark. Som grønlændere regnes i denne sammenhæng personer, hvis far eller mor eller begge forældre også er født i Grønland. Gruppen omfatter således grønlandske børn, der er blevet adopteret af danske forældre, men ikke børn født i Danmark af grønlandske forældre.

STIKPRØVE OG FRAFALD

Et af problemerne i forbindelse med denne undersøgelse har været, at det har været vanskeligt at identificere grønlænderne i Danmark. De offentlige registre indeholder kun oplysninger om fødested og ikke om etnicitet. Det viste sig imidlertid, at mere end en tredjedel af de personer i Danmark, der var født i Grønland, var født af danske forældre, der havde været udsendt eller tilkaldt til Grønland på det tidspunkt, da vedkommende blev født. Og det var flere, end vi havde forventet.

I første omgang blev der udtaget en stikprøve på 879 personer, der var født i Grønland, men levede i Danmark. På grund af det store antal med danske forældre, blev det imidlertid nødvendigt midtvejs i forløbet at udtrække en yderligere stikprøve på 625 personer. Den oprindelige stikprøve kom således til at bestå af 1502 personer. Så snart kontakten til interviewpersonen var blevet etableret, blev der spurgt om forældrenes nationalitet. Viste det sig derefter, at hverken faderen eller moderen var grønlændere, blev interviewet afbrudt. Alle interviewede har således mindst en grønlandsk forælder.

Undersøgelsen blev som hovedregel gennemført over telefonen af dansk-sprogede interviewere. Da det imidlertid viste sig, at omkring 20 pct. af den

oprindelige stikprøve ikke havde telefon, blev der til disse udsendt et spørgeskema med posten.

For at få en realistisk vurdering af frafaldet, har vi fået Danmarks Statistik og Grønlands Statistik til at kontrollere personnumrene for dem, som vi ikke har fået kontakt med, for at vi kunne reducere stikprøven til den del, der virkelig var grønlandere. Af den oprindelige stikprøve på 1502 personer blev det om 519 personer konstateret, at de hverken havde en grønlandsk far eller mor (bilagstabel 1.1.). De blev derfor fjernet fra stikprøven. Desværre var der 155 personer, hvis forældre det ikke har været muligt at identificere. Forklaringen herpå har primært været, at begge forældre var døde for så mange år siden, at det ikke var muligt at efterspore dem i de statistiske registre. De fleste af disse personer har antagelig grønlandske forældre, fordi de er født i en periode, da der ikke var så mange udsendte danskere i Grønland. De er derfor alle blevet regnet som grønlandere. Af den reducerede stikprøve var der 121 personer som ikke havde telefon, og som ikke har fået udsendt et spørgeskema med posten. Også disse er blevet fratrukket stikprøven, hvilket giver os en faktisk stikprøve på 862 personer. Af disse er 552 personer blevet interviewet, hvilket giver en svarprocent på 64 pct. Den faktiske svarprocent er nok noget højere, afhængigt af hvor mange etniske danskere der er tilbage i vores slutpopulation. Svarprocenten afviger ikke meget fra, hvad der i dag er almindeligt i interviewundersøgelser.

Det viser sig videre, at frafaldet har været betydeligt større blandt de grønlandere, der ikke havde telefon end blandt dem, der havde telefon. Blandt

BILAG 1.1.

Beregning af gennemførselsprocenten

Oprindeligt udtrukne stikprøver	1502 personer
Heraf ikke grønlandere	519 personer
Heraf ikke telefon og ikke tilsendt spørgeskema	121 personer
Den faktiske stikprøve	862 personer
Gennemførte interview	552 personer
<hr/>	
Gennemførte interview i procent af den faktiske stikprøve	64 pct.
Gennemførselsprocenten blandt personer med telefon	70 pct.
Gennemførselspct. blandt personer, der har modtaget spørgesk. med posten	40 pct.

grønlandere med telefon er svarprocenten beregnet til 70 pct. Til gengæld har vi kun modtaget skemaer fra 40 pct. af de grønlandere, der ikke havde telefon. Dette skyldes blandt andet, at der ikke har været ofret så mange ressourcer på at få disse spørgeskemaer i hus, som man kunne have ønsket. Men det skyldes nok også, at en del af de dårligst fungerende grønlandere er at finde i denne gruppe.

Derudover har det vist sig, at svarprocenten blandt kvinder har været noget større end svarprocenten blandt mænd, og at svarprocenten blandt de yngste generationer har været noget større end blandt de ældre generationer.

Det samlede frafald fordeler sig på den måde, at 9 pct. af stikprøven har nægtet at deltage i undersøgelsen, 3 pct. har været syge, 10 pct. er ikke truffet hjemme, 10 pct. har ikke returneret spørgeskemaerne og 2 pct. er flyttet med ukendt adresse. Heller ikke disse andele adskiller sig afgørende fra, hvad man opnår ved andre undersøgelser.

Man må imidlertid spørge, om frafaldet har betydet, at vi kun har fået fat i de mere velfungerende grønlandere og ikke i de svageste. Naturligvis kan man ikke i en undersøgelse, der primært foretages over telefonen med et standardiseret spørgeskema, få interviewet de allersvageste grupper i det danske samfund, f.eks. de hjemløse. Det får man heller ikke i andre interviewundersøgelser. Problemet er imidlertid, at en forholdsvis stor del af grønlanderne tilhører denne gruppe. Der er også forskellige tegn på, at problemet er større i denne undersøgelse end i undersøgelser af den samlede danske befolkning. Der er således nogle, der har afvist at blive interviewet på grund af sprogproblemer. Og der er et i forhold til andre undersøgelser et forholdsvis stort antal, der er flyttet med ukendt adresse, som ikke har kunnet træffes, eller som undskylder sig med sygdom. Der er også uforholdsmæssigt mange, der ikke har haft telefon. Til gengæld er nægterandelen ikke specielt høj.

Naturligvis har vi ikke med den anvendte dataindsamlingsmetode fået fat i de hjemløse eller andre socialt svage grønlandere. Der er således næppe nogen tvivl om, at grønlandernes sociale problemer i Danmark bliver undervurderet i denne undersøgelse. På den anden side omfatter undersøgelsen et forholdsvis stort antal personer, som får førtidspension, eller som lever af kontanthjælp. Der er således en pæn repræsentation af grønlandere med mulige økonomiske og sociale problemer. Det er ikke kun blevet en undersøgelse af de velfungerende grønlandere uden nævneværdige problemer. Men de allersvageste har vi ikke fået fat i.

DE MULTIVARIATE ANALYSER

Alle bogens multivariate analyser er gennemført efter det samme princip, idet der hver gang er blevet beregnet på en flerhed af modeller, hvori der inddrages stadig flere forklaringsfaktorer, afhængigt af hvor i kausalkæden den afhængige variabel er placeret. Den første model består hver gang kun af køn, alder og forældrenes nationalitet. I den næste model inddrages sproget i barndomshjemmet og alderen ved ankomsten til Danmark. I den tredje model inddrages længden af opholdet i Danmark, uddannelsen og om man er gift med en dansker, og i den fjerde model inddrages danskkundskaberne på undersøgelsestidspunktet og modtagelsen af offentlig hjælp. I den femte model inddrages tillid til andre mennesker og i den sjette model inddrages tilknytningen til Grønland, oplevet diskrimination, svarvilligheden, og om det er let eller svært at følge med i politik. For at undgå alle misforståelser ved tolkning af tabeller og figurer er høje og lave værdier på de enkelte variabler vist i bilagstabel 1.2.

BILAG 1.2.

Variabelværdier

	LAV VÆRDI	HØJ VÆRDI
Køn	Mænd	Kvinder
Alder	18-29 år	60+ år
Begge forældre grønlandere	En forælder dansker	Begge forældre grønlandere
Dansk i barndomshjemmet	Kun grønlandsk	Kun dansk
Alder ved ankomsten til DK	0-6 år	30 år eller ældre
Opholdets længde	0-2 år	41 år og længere
Uddannelse	Kort uddannelse	Lang uddannelse
Gift med en dansker	Nej	Ja
Gode danskkundskaber	Har probl. med dansk i dag	Aldrig haft probl. med dansk
Offentlig forsøgelse	Nej	Ja
Tillid til andre mennesker	Lav	Høj
Tilknytning til Grønland	Svag	Stærk
Følge med i politik	Svært	Let
Oplevet diskrimination	Ingen	Megen
Svarvilligheden	Lav	Høj
Deltagelse i grønlandske akti.	Ingen deltagelse	Deltagelse i 4 aktiviteter
Deltagelse i politiske aktivit.	Ingen deltagelse	Deltagelse i 8 aktiviteter

De multivariate analyser er gennemført enten som lineær eller som logistisk regressionsanalyse. Hvis den afhængige variabel kun har haft to kategorier, er der blevet anvendt logistisk regression. Har den afhængige variabel haft tre kategorier, er denne først blevet dikotomiseret, hvorefter der er foretaget logistisk regression. Har den afhængige variabel haft fire kategorier eller flere, er der blevet anvendt lineær regression. På grund af de forskellige analysemetoder, kan det ikke lade sig gøre at sammenligne koefficienter på tværs af tabellerne.

Der er ikke foretaget en egentlig stianalyse, men analyseresultaterne bliver tolket i overensstemmelse med stianalysens logik. Om forklaringsfaktorerne har en selvstændig effekt vurderes på grundlag af den beregnede signifikans i den første model, hvor den pågældende faktor inddrages. Uanset om koefficienterne efterfølgende mindskes ved kontrol for mellemkommende variable, har variabelen nemlig en selvstændig effekt svarende til den effekt, der fremgår af denne „første“ koefficient. Om effekterne er direkte eller indirekte er vurderet på grundlag af ændringerne i koefficienterne, efterhånden som man bevæger sig fra model 1 til de senere modeller. Effekternes styrke er vurderet på grundlag af signifikansberegningerne, som de er angivet i bilagstabellerne.

I de tegnede figurer indgår kun de forklaringsfaktorer, der har en selvstændig effekt, der er signifikant på mindst 0,05 niveauet. Der er tegnet en ring rundt om de faktorer, hvis (direkte og indirekte) sammenhænge med den afhængige variabel er signifikant på mindst 0,001 niveauet.

BILAG 2

BILAG 2.1.

Problemer med dansk, opdelt efter demografiske, sociale og psykologiske egenskaber. Pct.

	INGEN PROBL.	TIDLIGERE PROBL.	NUVÆR. PROBL.	I ALT	N
Alle	64	30	6	100	548
Mænd	75	19	6	100	139
Kvinder	61	33	7	100	409
18-29 år	77	13	10	100	118
30-39 år	67	26	7	100	179
40-49 år	65	31	4	100	134
50-59 år	46	50	4	100	66
60+ år	47	49	4	100	51
En af forældrene er grønlander	85	14	1	100	249
Begge forældrene er grønlandere	47	42	11	100	299
Talte mest grønlandsk hjemme	44	44	12	100	260
Talte begge dele	72	26	2	100	113
Talte mest dansk hjemme	89	9	2	100	171
ALDER VED ANKOMSTEN TIL DANMARK:					
0-6 år	87	12	1	100	118
7-12 år	76	24	0	100	75
13-17 år	69	26	5	100	84
18-29 år	50	41	9	100	177
30 år eller ældre	47	37	16	100	91
TID I DANMARK: 0-2 år					
3-6 år	56	22	22	100	46
7-10 år	63	24	13	100	55
11-20 år	70	29	1	100	109
21-30 år	66	33	1	100	143
31-40 år	67	31	3	100	117
41 år eller længere	67	33	0	100	40
UDDANNELSE: Meget kort					
Kort	43	46	11	100	170
Middel	65	27	8	100	124
Lang	76	21	3	100	210
Lang	86	11	2	100	44
Gift eller samlevende med dansker	62	31	7	100	324
Skilt fra dansker	63	37	0	100	75
Enlig	76	16	8	100	79
Gift eller samlevende med grønlander	(52)	(26)	(22)	100	27

() Procentberegningen er foretaget på grundlag af en gruppe på mindre end 30 personer.

BILAG 2.2.

Tillid til andre mennesker, opdelt efter demografiske og sociale egenskaber. Pct.

	STOLE PÅ DE FLESTE	DET AF- HÆNGER AF...	IKKE VÆ- RE FOR FORSIGTIG	VED IKKE	I ALT	N
Alle	43	30	23	4	100	552
Mænd	41	35	19	5	100	140
Kvinder	43	29	24	4	100	412
18-29 år	48	31	17	4	100	118
30-39 år	41	32	23	4	100	180
40-49 år	49	27	19	5	100	136
50-59 år	35	35	27	3	100	66
60+ år	31	23	38	8	100	52
En af forældrene er grønlander	53	29	16	2	100	251
Begge forældrene er grønlandere	34	31	29	6	100	301
Talte mest grønlandsk hjemme	32	33	28	7	100	261
Talte begge dele	47	26	25	2	100	115
Talte mest dansk hjemme	57	29	12	2	100	171
ALDER VED ANKOMSTEN TIL DANMARK:						
0-6 år	56	39	12	2	100	119
7-12 år	45	37	16	2	100	76
13-17 år	49	27	19	5	100	89
18-29 år	37	27	32	4	100	179
30 år eller ældre	30	31	30	10	100	91
TID I DANMARK: 0-2 år	29	37	20	14	100	35
3-6 år	33	26	35	6	100	46
7-10 år	31	38	27	4	100	55
11-20 år	47	26	23	4	100	109
21-30 år	47	30	21	2	100	145
31-40 år	49	30	19	2	100	118
41 år eller længere	39	27	27	7	100	41
Aldrig haft problemer med dansk	51	28	18	3	100	352
Har tidligere haft problemer	29	33	34	5	00	161
Har problemer nu	20	37	26	17	100	35
UDDANNELSE: Meget kort						
Kort	35	35	28	2	100	124
Middel	54	28	17	1	100	212
Lang	66	25	9	0	100	44
Ingen offentlig hjælp	52	29	17	2	100	252
Offentlig hjælp minus folkep. & SU	31	32	29	8	100	213

BILAG 2.3.

Deltagelse i det lille demokrati, opdelt efter demografiske, sociale og psykologiske egenskaber.

Pct. af dem, der har været i kontakt med

	PCT.				N			
	SUND- HED	SOCIAL FORV.	SKOLE	ARB.- PLADS	SUND- HED	SOCIAL FORV.	SKOLE	ARB.- PLADS
Alle	18	24	41	61	368	161	164	262
Mænd	22	14	32	60	77	43	34	65
Kvinder	17	28	43	61	291	118	130	197
18-29 år	16	28	-	65	76	36	9	48
30-39 år	15	25	35	64	132	65	93	91
40-49 år	19	19	47	59	80	36	57	93
50-59 år	18	(28)	-	(55)	49	18	5	29
60+ år	29	-	-	-	31	7	0	7
En af forældrene grønsl.	17	22	48	70	199	65	88	114
Begge forældre grønsl.	18	23	33	49	169	108	76	148
Talte mest grønsl. hjem.	18	24	32	54	170	79	68	99
Talte begge dele	20	31	44	63	74	42	39	64
Talte mest dansk hjem.	16	18	50	69	120	38	56	97
Alder ank. DK: 0-6 år	18	19	55	66	78	32	47	74
18-29 år	17	32	37	57	120	53	43	79
30 år eller ældre	17	14	(19)	(38)	60	37	27	29
Ophold i DK: 0-10 år	14	20	14	57	86	55	37	44
11-20 år	18	27	(35)	56	77	34	29	61
21-30 år	18	29	53	60	104	41	57	77
30 år eller længere	20	23	55	69	99	31	40	80
Uddannel.: Meget kort	21	19	19	48	115	57	32	52
Kort	16	40	36	55	75	48	36	56
Middel	17	16	46	64	142	49	82	123
Lang	14	-	(71)	81	36	6	14	31
Ingen offentlig hjælp	14	20	42	65	163	30	95	215
Offentlig hjælp, dog ikke SU og folkep.	19	27	36	40	153	118	58	40
Ingen prob. med dansk	17	6	42	65	234	246	112	182
Tidligere problemer	21	10	47	48	112	114	43	69
Problemer i dag	(11)	(9)	-	-	19	15	9	9
Ved ikke: 0	19	29	48	70	216	84	102	164
Ved ikke: 1	18	19	33	48	114	54	48	79
Ved ikke: 2-3	11	(20)	(14)	(37)	38	23	14	19
Oplevet diskrimination:								
Ingen	17	20	35	59	230	85	95	194
Lidt	12	(21)	46	74	65	24	33	39
Megen	26	33	53	(55)	73	52	36	29

() Procentberegningen er foretaget på grundlag af en gruppe på mindre end 30 personer.

BILAG 2.4.

Mistillid til de offentlige myndigheder, opdelt efter demografiske, sociale og psykologiske egenskaber. Pct.

	STOR TILLID	MIDDEL	LILLE TILLID	I ALT	N
Alle	44	44	12	100	472
Mænd	42	46	12	100	125
Kvinder	45	43	12	100	347
18-29 år	44	45	11	100	105
30-39 år	43	44	13	100	158
40-49 år	42	49	10	100	115
50-59 år	52	36	13	100	56
60+ år	47	40	13	100	38
En af forældrene er grønlander	43	46	11	100	229
Begge forældrene er grønlandere	45	42	13	100	243
TID I DANMARK: 0-6 år	53	31	16	100	58
7-20 år	39	48	13	100	145
21-40 år	47	43	10	100	235
41 år eller længere	28	53	19	100	32
UDDANNELSE: Meget kort	44	38	18	100	135
Kort	42	47	12	100	103
Middel	40	50	10	100	191
Lang	67	50	2	100	43
Gift med en dansk	47	44	9	100	282
Skilt fra en dansker	31	52	17	100	68
Enlig	53	32	15	100	66
Gift med en grønlander	(50)	(35)	(15)	100	20
Aldrig haft problemer med dansk	46	44	10	100	317
Har tidl. haft problemer med dansk	42	45	13	100	124
Har problemer med dansk i dag	(39)	(36)	(25)	100	28
Ingen offentlig hjælp	45	44	11	100	293
Offentlig hjælp, dog ikke SU og folkepension	43	43	14	100	179
Social tillid: Kan stole på de fleste	48	43	9	100	208
Det afhænger af....	45	43	12	100	141
Man kan ikke være for forsigtig	36	48	16	100	108
Det er svært at følge med i politik	40	40	20	100	147
-	46	46	8	100	87
-	37	54	9	100	90
-	52	40	8	100	90
Det er let at følge med i politik	53	40	7	100	58
OPLEVET DISKRIMINATION: Ingen	48	42	10	100	314
Nogen	46	44	10	100	79
Megen	28	52	20	100	79

() Procentberegningen er foretaget på grundlag af en gruppe på mindre end 30 personer.

BILAG 2.5.

Kritik af Danmark, opdelt efter demografiske, sociale og psykologiske egenskaber. Pct.

	INTET NEGATIVT AT SIGE OM DANMARK	FORDOMME, JANTE- LOV, KRIMINALITET, MENTALITET	N
Alle	43	25	550
Mænd	37	29	140
Kvinder	45	23	412
18-29 år	37	26	118
30-39 år	44	27	179
40-49 år	43	25	135
50-59 år	44	21	66
60+ år	54	15	52
En af forældrene er grønlander	35	32	251
Begge forældrene er grønlandere	50	19	301
Talte mest grønlandsk hjemme	49	19	261
Talte begge dele	37	30	115
Talte mest dansk hjemme	38	30	171
ALDER VED ANKOMSTEN TIL DK: 0-6 år	41	30	119
7-12 år	37	26	76
13-17 år	44	23	84
18-29 år	44	26	179
30 år -	48	17	91
TID I DANMARK: 0-10 år	40	25	136
11-30 år	42	25	254
31 år eller længere	47	24	159
UDDANNELSE: Meget kort	52	12	172
Kort	46	20	124
Middel	36	35	212
Lang	36	34	44
Ingen offentlig hjælp	37	27	252
Offentl. hjælp, dog ikke SU og folkep.	51	23	213
Gift eller samboende med dansker	46	22	326
Skilt fra dansker	50	20	76
Enlig	28	42	79
Gift eller samboende med grønlander	(33)	(19)	27
SVARVILLIGHEDEN: 0 ved ikke	36	30	320
1 ved ikke	47	18	169
2-3 ved ikke	70	15	63
OPLEVET DISKRIMINATION: Ingen	48	20	366
Nogen	37	24	89
Meget	31	42	97

() Procentberegningen er foretaget på grundlag af en gruppe på mindre end 30 personer.

BILAG 2.6.

Tilknytningen til Grønland, opdelt efter demografiske, sociale og psykologiske egenskaber. Pct.

	MEGET STÆRK	RET STÆRK	KUN LIDT EL. SLET IKKE	I ALT	N
Alle	41	26	33	100	536
Mænd	36	28	36	100	137
Kvinder	42	25	33	100	399
18-29 år	34	30	36	100	116
30-39 år	36	25	39	100	173
40-49 år	43	25	32	100	133
50-59 år	49	29	22	100	63
60+ år	57	16	27	100	51
En af forældrene er grønlænder	26	30	44	100	242
Begge forældrene er grønlændere	52	22	26	100	294
Talte mest grønlandsk hjemme	58	21	21	100	255
Talte begge dele	31	31	38	100	113
Talte mest dansk hjemme	21	29	50	100	164
ALDER VED ANKOMSTEN TIL DK:					
0-6 år	8	28	64	100	113
7-12 år	21	35	44	100	75
13-17 år	42	29	29	100	84
18-29 år	59	21	20	100	174
30 år -	62	22	16	100	87
TID I DANMARK:					
0-2 år	66	26	8	100	35
3-6 år	66	16	18	100	44
7-10 år	56	30	14	100	54
11-20 år	43	24	29	100	104
21-30 år	31	29	40	100	143
31-40 år	27	27	46	100	114
41 år eller længere	36	18	46	100	39
UDDANNELSE:					
Meget kort	49	22	29	100	164
Kort	43	24	33	100	122
Middel	33	29	38	100	206
Lang	39	27	34	100	44
Ingen offentlig hjælp	37	23	40	100	247
Offentlig hjælp, dog ikke SU og folkep.41	41	30	29	100	203

BILAG 2.7.

Tilknytningen til Danmark, opdelt efter demografiske, sociale og psykologiske egenskaber. Pct.

	MEGET STÆRK	RET STÆRK	KUN LIDT EL. SLET IKKE	I ALT	N
Alle	60	27	13	100	552
Mænd	56	29	15	100	140
Kvinder	61	27	12	100	412
18-29 år	52	28	20	100	118
30-39 år	59	26	15	100	180
40-49 år	63	27	10	100	136
50-59 år	70	25	5	100	66
60+ år	60	36	4	100	52
En af forældrene er grønlander	65	25	10	100	251
Begge forældrene er grønlandere	56	29	15	100	301
Talte mest grønlandsk hjemme	53	32	15	100	261
Talte begge dele	62	27	12	100	115
Talte mest dansk hjemme	69	22	9	100	171
ALDER VED ANKOMSTEN TIL DK: 0-6 år	78	17	5	100	119
7-12 år	70	26	4	100	76
13-17 år	54	32	14	100	84
18-29 år	54	27	19	100	179
30 år -	43	39	18	100	91
TID I DANMARK: 0-2 år	18	27	55	100	35
3-6 år	36	30	34	100	46
7-10 år	38	51	11	100	55
11-20 år	54	29	17	100	109
21-40 år	74	21	5	100	263
41 år eller længere	73	27	0	100	41
UDDANNELSE: Meget kort	58	28	14	100	172
Kort	57	31	13	100	124
Middel	61	28	12	100	212
Lang	68	18	14	100	44
Ingen offentlig hjælp	63	26	11	100	252
Off. hjælp (ikke SU og folkep.)	57	28	15	100	213
Gift eller samboende med dansker	66	25	9	100	326
Skilt fra dansker	64	28	8	100	77
Enlig	49	32	19	100	79
Gift med grønlander	(19)	(39)	(42)	100	27
OPLEVET DISKRIMINATION: Ingen	63	27	10	100	366
Nogen	55	29	16	100	89
Megen	50	29	21	100	97

() Procentberegningen er foretaget på grundlag af en gruppe på mindre end 30 personer.

BILAG 3

BILAG 3.1.

Forklaringsmodeller: Modtagelse af økonomisk hjælp fra det offentlige.¹ Logistisk regression

	BIVARIATTE SAMMENH.	MODEL 1	MODEL 2	MODEL 3	MODEL 4
Køn (kvinder)	-0,25	-0,39	-0,45	-0,29	-0,31
Alder	-1,45**	-1,79**	-1,93**	-1,45*	-1,47*
Alder2	0,20**	0,22**	0,23**	0,20*	0,20*
Begge foræld. Grønlandere	0,98***	1,18***	0,92***	0,89**	0,84**
Dansk i barndomshjemmet	-0,47***		-0,29	-0,23	-0,20
Alder ved ankomsten til DK	0,20**		0,02	-0,21	-0,20
Opholdets længde	-0,21**			-0,23	-0,20
Uddannelse	-0,55***			-0,41***	-0,28**
Gift med en dansker	1,00***			-1,08***	-1,08***
Gode danskundskaber	-0,60***				-0,26
Konstant		5,54	6,06	7,28	6,69
Nagelkerke R ²		0,11	0,13	0,24	0,24
N		465	458	458	456

1. Beregningerne er kun foretaget for de grønlandere, der hverken modtager folkepension, efterløn, uddannelsesydelse fra Grønland eller SU.

* signifikant på 0,05 niveau.

** signifikant på 0,01 niveau.

*** signifikant på 0,001 niveau.

BILAG 3.2.

Forklaringsmodeller: Deltagelse i de særlige grønlandske aktiviteter. Lineær regression. Ustandardiserede regressionskoefficienter

	BIVARIATE SAMMENH.	MODEL 1	MODEL 2	MODEL 3	MODEL 4	MODEL 5	MODEL 6
Køn (kvinder)	0,13	-0,04	-0,12	-0,12	-0,14	-0,14	-0,10
Alder	0,34***	0,23***	0,17***	0,11	0,09	0,09	0,08
Begge forældre grønlandere	0,87***	0,63***	0,24	0,25	0,20	0,20	0,24
Dansk i barndomshjemmet	-0,48***		-0,05	-0,06	-0,03	-0,03	0,05
Alder ved ankomsten til DK	0,37***		0,26***	0,31***	0,32***	0,32***	0,23***
Opholdets længde	-0,03			0,06	0,09	0,08	0,11
Uddannelse	-0,25***			0,00	0,02	0,00	-0,03
Gift med en dansker	0,10			-0,07	-0,09	-0,08	-0,08
Gode danskundskaber	-0,51***				-0,24**	0,25**	0,25**
Offentlig forsørgelse	0,07				-0,08	-0,06	-0,02
Tillid til andre mennesker	-0,10					0,09	-0,06
Tilknytning til Grønland	0,57***						0,42***
Oplevet diskrimination	0,08						-0,03
Svarvilligheden	0,07						0,12
Konstant		1,14	0,27	0,10	-0,38	-0,22	0,70
R ²		0,16	0,22	0,22	0,23	0,24	0,32
N		551	543	543	543	522	512

* signifikant på 0,05 niveau.

** signifikant på 0,01 niveau.

*** signifikant på 0,001 niveau.

BILAG 3.3.

Forklaringsmodeller: Gode danskundskaber. Logistisk regression

	BIVARIATE SAMMENH.	MODEL 1	MODEL 2	MODEL 3
Køn (kvinder)	-0,66**	-0,51*	-0,34	-0,33
Alder	-0,35***	-0,07	0,03	-0,07
Begge foræld. Grønlandere	-1,83***	-1,73***	-0,83**	-0,76**
Dansk i barndomshjemmet	1,19***		0,74***	0,69***
Alder ved ankomsten til DK	-0,53***		-0,14	0,02
Opholdets længde	0,14*			0,16
Uddannelse	0,72***			0,45***
Gift med en dansker	-0,17			0,01
Konstant		-0,65	-0,84	-2,06
Nagelkerke R ²		0,22	0,28	0,31
N		541	541	541

* signifikant på 0,05 niveau.

** signifikant på 0,01 niveau.

*** signifikant på 0,001 niveau.

BILAG 3.4.Forklaringsmodeller: Tillid til andre mennesker.¹ Logistisk regression

	BIVARIATE SAMMENH.	MODEL 1	MODEL 2	MODEL 3	
Køn (kvinder)	0,05	0,14	0,22	0,27	0,28
Alder	-0,12	0,00	0,08	-0,02	-0,03
Begge foræld. grønlændere	-0,75***	-0,77***	-0,29	-0,16	0,04
Dansk i barndomshjemmet	0,50***		0,36*	0,30	0,21
Alder ved ankomsten til DK	-0,24***		-0,09	0,06	0,03
Opholdets længde	0,12*			0,16	0,11
Uddannelse	0,49***			0,40***	0,33**
Gift med en dansker	-0,19			-0,28	-0,37
Gode danskundskaber	0,81***				0,48*
Offentlig forsørgelse	-0,73***				-0,57**
Konstant		-1,61	-1,69	-2,60	-0,84
Nagelkerke R ²		0,05	0,07	0,11	0,14
N		528	520	520	517

1. Social tillid er dikotomiseret, således at "man kan stole på de fleste" er en kategori for sig, mens de to andre er slået sammen.

* signifikant på 0,05 niveau.

** signifikant på 0,01 niveau.

*** signifikant på 0,001 niveau.

BILAG 3.5.

Forklaringsmodeller: Svarvillighed. Lineær regression. Ustandardiserede regressionskoefficienter

	BIVARIATE SAMMENH.	MODEL 1	MODEL 2	MODEL 3	MODEL 4	MODEL 5
Køn (kvinder)	-0,29***	-0,24***	-0,21**	-0,23**	-0,24***	-0,24***
Alder	-0,06*	0,08	0,03	-0,09	-0,09	-0,09
Forældrenes nationalitet	-0,38***	-0,36***	-0,21*	-0,17	-0,15	-0,15
Dansk i barndomshjemmet	0,21***		0,08	0,04	0,03	0,03
Alder ved ankomst til DK	-0,12***		-0,06*	0,06	0,06	0,06
Opholdets længde	0,07***			0,12**	0,12**	0,12**
Uddannelse	0,21***			0,16***	0,14***	0,14***
Gift med en dansker	0,02			0,04	0,02	0,02
Gode danskundskaber	0,25***				0,00	0,00
Offentlig forsørgelse	-0,28***				-0,17*	-0,16*
Tillid til andre mennesker	0,12					0,02
Konstant		-0,69	-0,56	-1,11	-0,91	-0,88
R ²		0,08	0,09	0,14	0,15	0,15
N		551	543	543	543	522

* signifikant på 0,05 niveau.

** signifikant på 0,01 niveau.

*** signifikant på 0,001 niveau.

BILAG 3.6.

Forklaringsmodeller: Deltagelsen i politiske aktiviteter. Lineær regression. Ustandardiserede korrelationskoefficienter

	BIVARIATE SAMMENH.	MODEL 1	MODEL 2	MODEL 3	MODEL 4	MODEL 5	MODEL 6
Køn (kvinder)	-0,33**	-0,27*	-0,21	-0,20	0,21	-0,21	-0,11
Alder	0,71**	0,89***	0,95***	0,80***	0,81**	0,78**	0,70**
Alder2	-0,11***	-0,12***	-0,12***	-0,11***	-0,11***	-0,10**	-0,10**
Begge foræld. grønlændere	-0,57***	-0,52***	-0,19	-0,13	-0,15	-0,15	0,08
Dansk i barndomshjemmet	0,36***		0,20*	0,15	0,17*	0,16	0,24**
Alder ved ankomsten til DK	-0,21***		-0,09*	-0,05	-0,05	-0,04	-0,11
Opholdets længde	0,06			0,03	0,05	0,04	0,05
Uddannelse	0,34***			0,21***	0,22***	0,21***	0,15**
Gift med en dansker	-0,05			0,00	-0,01	0,00	0,03
Gode danskunderskaber	0,23**				-0,11	-0,13	0,13
Offentlig forsøgelse	0,18				-0,04	-0,01	-0,02
Social tillid	0,29***					0,15*	0,13*
Tilknytning til Grønland	0,07						0,25**
Følge med i politik	0,18***						0,11**
Oplevet diskrimination	0,13**						0,13**
Svarvilligheden	0,37***						0,15*
Konstant		-0,98	-0,87	-0,98	-1,228	-0,90	-0,69
R ²		0,09	0,11	0,13	0,13	0,14	0,22
N		551	543	543	543	525	512

* signifikant på 0,05 niveau.

** signifikant på 0,01 niveau.

*** signifikant på 0,001 niveau.

BILAG 3.7.

Forklaringsmodeller: Valgdeltagelsen. Logistisk regression

	BIVARIATE SAMMENH.	MODEL 1	MODEL 2	MODEL 3	MODEL 4	MODEL 5	MODEL 6
Køn (kvinder)	0,20	0,03	0,19	-0,02	-0,06	0,01	0,17
Alder	0,62***	0,72***	0,83***	0,05	0,03	-0,01	0,04
Begge forældre. grønlandere	0,16	-0,53*	0,16	0,21	0,19	0,16	0,38
Dansk i barndomshjemmet	0,01		0,24	0,18	0,23	0,19	0,27
Alder ved ankt. til DK	-0,11		-0,34***	0,32*	0,33*	0,35*	0,38*
Opholdets længde	0,62***			0,74***	0,78***	0,81***	0,78***
Uddannelse	0,04			0,22	0,24	0,26	0,19
Gift med en dansker	1,08***			0,86***	0,80***	0,76***	0,75***
Gode danskundskaber	0,06				-0,42*	-0,40	-0,43
Offentlig forsørgelse	-0,52				-0,35	-0,34	-0,24
Social tillid	0,07					-0,03	0,05
Tilknytning til Grønland	-0,20*						-0,14
Følge med i politik	0,11						0,09
Oplevet diskrimination	-0,13						0,07
Svarvilligheden	0,44***						0,50**
Konstant		-2,57	-1,62	-4,32	-4,98	-5,23	-5,63
Nagelkerke R ²		0,15	0,19	0,31	0,32	0,32	0,35
N		552	544	544	541	517	503

* signifikant på 0,05 niveau.

** signifikant på 0,01 niveau.

*** signifikant på 0,001 niveau.

BILAG 3.8.

Forklaringsmodeller: Mistillid til de offentlige myndigheder. Lineær regression. Ustandardiserede korrelationskoefficienter

	BIVARIATE SAMMENH.	MODEL 1	MODEL 2	MODEL 3	MODEL 4	MODEL 5	MODEL 6
Køn (kvinder)	-0,08	-0,07	-0,06	-0,04	-0,05	-0,04	-0,05
Alder	-0,05	0,07	-0,07	-0,16	-0,17	-0,17	-0,02
Begge foræld. grønlændere	0,10	0,18	0,28	0,25	0,21	0,22	0,24
Dansk i barndomshjemmet	0,02		0,09	0,10	0,13	0,14	0,12
Alder ved ankomsten til DK	0,00		0,00	0,06	0,07	0,07	0,03
Opholdets længde	-0,09			0,09	0,11	0,11	0,10
Uddannelse	-0,11*			-0,14*	-0,12	-0,10	-0,09
Gift med en dansker	-0,26*			0,26	-0,27*	-0,29*	-0,25*
Gode danskundskaber	-0,18*				-0,20*	-0,17	-0,11
Offentlig forsørgelse	0,07				-0,05	-0,09	-0,23
Social tillid	-0,19**					-0,18*	-0,17*
Tilknytning til Grønland	-0,03						-0,02
Følge med i politik	-0,12**						-0,10*
Oplevet diskrimination	0,19***						0,19***
Svarvilligheden	-0,02						0,02
Konstant		1,71	1,62	1,58	1,16	0,82	1,04
R ²		0,01	0,01	0,03	0,04	0,05	0,10
N		471	467	467	467	456	456

* signifikant på 0,05 niveau.

** signifikant på 0,01 niveau.

*** signifikant på 0,001 niveau.

BILAG 3.9.

Forklaringsmodeller: Oplevet diskrimination. Lineær regression. Ustandardiserede regressionskoefficienter

	BIVARIATE SAMMENH.	MODEL 1	MODEL 2	MODEL 3	MODEL 4	MODEL 5	MODEL 6
Køn (kvinder)	-0,16	-0,15	-0,21	-0,16	-0,15	-0,15	-0,12
Alder	0,37	0,32	0,29	0,40	0,26	0,27	0,27
Alder2	-0,07	-0,07*	-0,07*	-0,08*	-0,06	-0,06	-0,06
Begge foræld. grønlændere	0,08	0,27*	-0,02	-0,03	-0,17	-0,17	-0,15
Dansk i barndomshjemmet	-0,09		-0,11	-0,09	-0,04	-0,04	-0,02
Alder ved ankomsten til DK	0,08*		0,14**	0,12	0,14*	0,14	0,11
Opholdets længde	-0,15***			0,00	0,03	0,03	0,03
Uddannelse	-0,06			-0,08	0,00	0,00	-0,02
Gift med en dansker	-0,37***			-0,30**	-0,21	-0,21	-0,21
Gode danskundskaber	-0,27**				-0,21*	-0,21*	-0,21*
Offentlig forsørgelse	0,67***				0,56***	0,55***	0,56***
Tillid til andre mennesker	-0,14*					-0,05	-0,06
Tilknytning til Grønland	-0,17**						-0,13*
Svarvilligheden	0,00						0,10
Konstant		1,11	0,70	0,70	-0,42	-0,36	-2,24
R ²		0,04	0,06	0,08	0,13	0,13	0,14
N		551	543	543	543	522	512

* signifikant på 0,05 niveau.

** signifikant på 0,01 niveau.

*** signifikant på 0,001 niveau.

BILAG 3.10.

Forklaringsmodeller: At befinde sig godt i Danmark. Lineær regression. Ustandardiserede regressionskoefficienter

	BIVARIATE SAMMENH.	MODEL 1	MODEL 2	MODEL 3	MODEL 4	MODEL 5	MODEL 6
Køn (kvinder)	-0,13	0,12	0,15*	0,09	0,09	0,09	0,07
Alder	0,08**	0,11***	0,14***	-0,02	-0,02	-0,02	-0,04
Begge forældre. grønlændere	-0,08	-0,20**	-0,05	-0,04	0,02	0,02	0,00
Dansk i barndomshjemmet	0,04		-0,00	-0,01	-0,03	-0,04	-0,05
Alder ved ankomsten til DK	-0,07***		-0,12***	-0,00	-0,00	0,00	-0,03
Opholdets længde	0,14***			0,13***	0,12**	0,12**	0,11**
Uddannelse	-0,06			0,06	0,03	0,13	0,03
Gift med en dansker	0,35***			0,27***	0,24***	0,24***	0,22***
Gode danskundskaber	0,18***				0,11	0,10	0,06
Offentlig forsørgelse	-0,31***				-0,20***	-0,19**	-0,11
Tillid til andre mennesker	0,12**					0,07	0,06
Tilknytning til Grønland	-0,13***						-0,07*
Følge med i politik	0,04						0,02
Oplevet diskrimination	-0,18***						-0,12***
Svarvilligheden	0,06						0,00
Konstant		-2,34	-1,92	-2,43	-1,92	-1,80	-1,95
R ²		0,04	0,07	0,13	0,16	0,16	0,21
N		548	543	543	543	522	512

* signifikant på 0,05 niveau.

** signifikant på 0,01 niveau.

*** signifikant på 0,001 niveau.

BILAG 3.11.

Forklaringsmodeller: Tilknytning til Grønland. Lineær regression. Ustandardiserede regressionskoefficienter

	BIVARIATE SAMMENH.	MODEL 1	MODEL 2	MODEL 3	MODEL 4	MODEL 5
Køn (kvinder)	0,12	0,05	-0,07	-0,05	-0,05	-0,05
Alder	0,11***	0,02	-0,07*	0,05	0,05	0,05
Begge foræld. grønlændere	0,53***	0,50**	-0,07	-0,06	-0,06	-0,06
Dansk i barndomshjemmet	-0,39***		-0,20**	-0,20**	-0,20**	-0,21**
Alder ved ankomsten til DK	0,31***		0,28***	0,20***	0,20***	0,20***
Opholdets længde	-0,17***			-0,10*	-0,10*	-0,10*
Uddannelse	-0,11**			0,05	0,05	0,04
Gift med en dansker	0,00			-0,04	-0,04	-0,03
Gode danskundskaber	0,29***				0,00	-0,01
Offentlig forsøgelse	0,12				-0,01	0,00
Tillid til andre mennesker	-0,07					0,06
Konstant		-1,45	-2,27	-2,04	-2,04	-1,92
R ²		0,07	0,22	0,23	0,23	0,24
N		535	531	531	531	512

* signifikant på 0,05 niveau.

** signifikant på 0,01 niveau.

*** signifikant på 0,001 niveau.

BILAG 3.12.

Forklaringsmodeller: Tilknytningen Danmark. Lineær regression. Ustandardiserede regressionskoefficienter

	BIVARIATE SAMMENH.	MODEL 1	MODEL 2	MODEL 3	MODEL 4	MODEL 5	MODEL 6
Køn (kvinder)	0,09	0,08	0,15	0,10	0,10	0,10	0,09
Alder	0,08**	0,13***	0,18***	-0,02	-0,01	-0,01	-0,02
Forældrenes nationalitet	-0,15*	-0,30***	0,01	0,00	0,01	0,00	0,00
Dansk i barndomshjemmet	0,12***		0,08	0,07	0,06	0,06	0,06
Alder ved ankomsten til DK	-0,13***		-0,18***	-0,03	-0,03	-0,03	-0,02
Opholdets længde	0,19***			0,17***	0,17***	0,16***	0,17***
Uddannelse	0,03			0,00	0,00	-0,01	-0,01
Gift med en dansker	0,27***			0,19**	0,19**	0,20**	0,19**
Gode danskundskaber	0,17***				0,03	0,02	0,01
Offentlig forsørgelse	-0,09				0,04	0,05	0,07
Tillid til andre mennesker	0,12***					0,07	0,07
Oplevet diskrimination	-0,09***						-0,03
Konstant		-2,59	-2,02	-2,55	-2,52	-2,39	-2,38
R ²		0,05	0,15	0,20	0,20	0,21	0,21
N		539	534	534	534	518	518

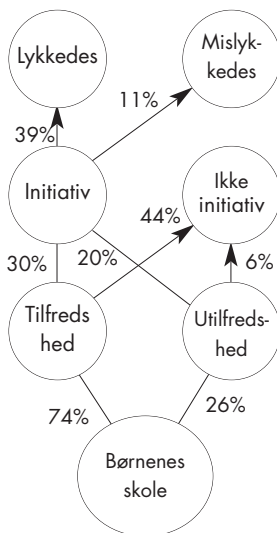
* signifikant på 0,05 niveau.

** signifikant på 0,01 niveau.

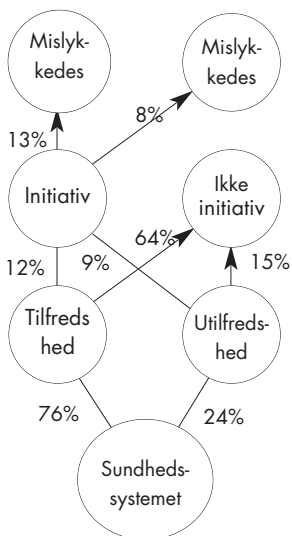
*** signifikant på 0,001 niveau.

BILAG 4

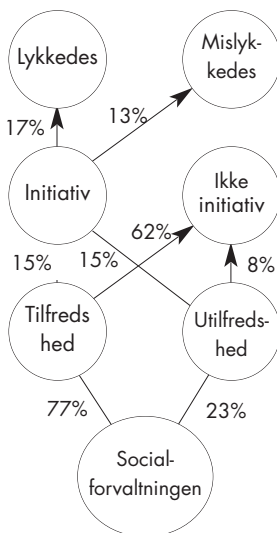
BILAG 4.1.
Magtudøvelse i forhold til børnenes skole. danskere

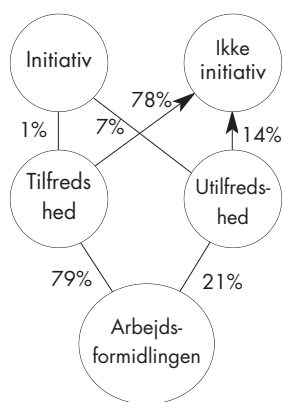
BILAG 4.2.
Magtudøvelse i forhold til sundhedssystemet. danskere

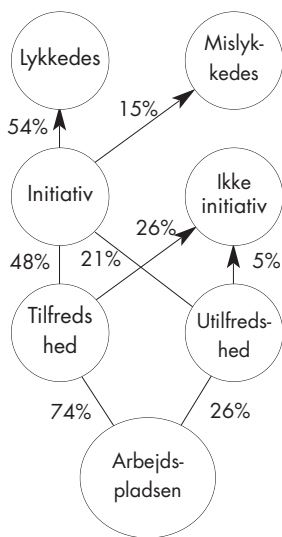
BILAG 4.3.
Magtudøvelse i forhold til socialforvaltningen. danskere

BILAG 4.4.
 Magtudøvelse i forhold til
 arbejdsformidlingen, danskere

BILAG 4.5.
 Danskernes magtudøvelse i forhold
 til arbejdspladsen, danskere

LITTERATUR

- Almond, Gabriel A. & Sidney Verba (1963). *The Civic Culture*, Princeton: Princeton University Press.
- Andersen, Johannes, et al. (1993). *Medborgerskab. Demokrati og politisk deltagelse*, Herning: Systime.
- Banton, Michael (1994). *Discrimination*, Buckingham: Open University Press.
- Barfod, Pie, Lone Nielsen & Johan Nielsen (1974). *Grønlændere i Danmark 1971-72*, København: Nyt fra Samfundsvidenskaberne.
- Barth, Frederik (1969). „Introduction“, pp. 9-38 i Frederik Barth (ed.), *Ethnic Groups and Boundaries. The Social Organization of Culture Difference*, Bergen-Oslo: Universitetsforlaget.
- Berliner, Peter & Birgitte Hommelgaard (1987). *Kulturforskelle og psykologi. Tværkulturel psykologi – muligheder og begrænsninger*, København.
- Bertelsen, A. (1945). „Grønlændere i Danmark“, *Meddelelser om Grønland*, bd. 145, nr. 2.
- Briggs, Jean L. (1968). *Utkuhikhalingmiut Eskimo Emotional Expression*, Ottawa: Northern Science Research Group, Department of Indian Affairs and Northern Development.
- Bryld, Trine (1998). *I den bedste mening. Atuakkiorfik*.
- Chemnitz, Laila (2001). *Grønlandske uddannelsessøgende på videregående uddannelse i Danmark – en interviewundersøgelse*, Speciale, København: Speciale ved Institut for Eskimologi, Københavns Universitet.
- Chiswick, Barry R. & Paul W. Miller (1995). „The Endogeneity between Language and Earnings: International Analyses“, *Journal of Labor Economics*, Vol. 13, No. 2, pp. 246-288.
- Christiansen, Henriette (1999). *Legitimitet og kulturel identitet. Et skisma mellem ideologi og praksis illustreret ved ønsket om grønlandsk selvstændighed 1998-1999*, speciale, København: Institut for Statskundskab, Københavns Universitet.
- Christiansen, Henriette (2000). „Arktisk symbolsk politik – eller hvorledes skal vi forstå den grønlandske idé om selvstændighed?“, *Politica*, 32. årg., pp. 61-70.
- Dahl, Robert A. (1989). *Democracy and its Critics*, New Haven: Yale University Press.
- Eidheim, Harald (1969). „When Ethnic Identity is a Social Stigma“, pp. 39-57 i Frederik Barth (ed.), *Ethnic Groups and Boundaries. The Social Organization of Culture Differences*, Oslo: Universitetsforlaget.
- Elklit, Jørgen, Birgit Møller, Palle Svensson & Lise Togeby (2000). *Hvem stemmer – og hvem stemmer ikke?*, Århus: Magtudredningen.
- Eriksen, Thomas Hylland (1993). *Ethnicity and Nationalism. Anthropological Perspectives*, London: Pluto Press.

- Gaasholt, Øystein (1992). „Etnisk konflikt“, *Politica*, 24. årg., pp. 357-373.
- Gaasholt, Øystein & Lise Togeby (1995). *I syv sind. Danskernes holdninger til flygtninge og indvandrere*, Århus: Forlaget Politica.
- Goul Andersen, Jørgen & Mette Tobiasen (2001). *Politisk forbrug og politiske forbrugere. Globalisering og politik i hverdagslivet*, Århus: Magtudredningen.
- Hirschmann, Albert O. (1970). *Exit, voice and loyalty*, Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Hoff, Jens (1993). „Medborgerskab, brugerrolle og magt“, pp. 76-106 i Johs. Andersen et al., *Medborgerskab – Demokrati og politiske deltagelse*, Herning: Systime.
- Ireland, Patrick (1994). *The Policy Challenge and Ethnic Diversity – Immigrant Politics in France and Switzerland*, Cambridge: Harvard University Press.
- Janussen, Jakob (1970). „Grønlændere som en national minoritet i Danmark“, *Jordens folk*, 3. årg., pp. 292-297.
- Janussen, Jakob (2002). „Demokratiets vilkår i Grønland“ i Gorm Winther (red.), *Demokrati og magt i Grønland*, (under udgivelse).
- Jensen, Ernst (2000). „Langt hjemmefra“ – grønlandske børn på skoleophold i Danmark i 1960'erne og 1970'erne, ph.d.-afhandling, Danmarks Pædagogiske Universitet.
- Lange, Anders (1995). *Indvandrere om diskriminering*, CEIFO, Stockholm: Stockholms Universitet.
- Lange, Anders (1998). *Samer om diskriminering*, CEIFO, Stockholm: Stockholms Universitet.
- Larsen, Claus (2000). „Uddannelse og danskundskaber“, pp. 48-95 i Gunnar Viby Mogensen & Paul Chr. Mathiessen (red.) *Integration i Danmark omkring årtusindskiftet*, Rockwoolfondens forskningsenhed: Århus Universitetsforlag.
- Larsen, Finn Breinholt Larsen (1992). „For meget af en god ting – dansk i Grønland“, *Politica*, 24. årg., pp. 374-392.
- Lauritzen, Phillip (1979). *Danmark set med skæve øjne*, København: Gjellerup.
- Lukes, Steven (1974). *Power: A Radical View*, London: Macmillan.
- Lund, Naja A. & Naaja Nathanielsen (2001). *Sprogbrug hos grønlandske studerende*, <http://www.atagu.gl/debat/indlaeg/20012001020701.htm>.
- Marshall, T.H. (1965)[1949]. *Class, Citizenship and Social Development*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Martinussen, Willy (1973). *Fjerndemokratiet*, Oslo: Gyldendal.
- Møller, Birgit & Lise Togeby (1999). *Oplevet diskrimination. En undersøgelse blandt etniske minoriteter*, København: Nævnet for Etnisk Ligestilling.
- Nielsen, Anne Grethe (red.) (1998). *Grønlandsk kvindeliv – liv i Danmark. 12 kvinders erfaringer med „projekt for grønlandere“*, Aalborg: Det Grønlandske Hus.
- Olsen, Sørine & Inger Bruun (2000). „Bagerst i køen – om gruppen af grønlandere i Danmark“, pp. 51-54 i Carsten Andersen, Henning Hansen & Jens Wissing (red.), *På den anden side. NGO-rapport om den sociale udvikling*, København: Socialpolitisk forlag.
- Pareli, Leif (1998). „Samer i Oslo: En spørreundersøgelse“, *Ofelas. Kultur- og informationsblad for samer i Sør-Norge*, nr. 13.
- Pareli, Leif (2001). *Oslo samenes hovedstad. Om naboforhold og maktforhold gjennom to århundrer*, ikke publiceret manuskript.

- Petersson, Olof, Anders Westholm & Göran Blomberg (1989). *Medborgarnas Makt*, Stockholm: Carlssons.
- Posborg, Susanne (2000). *Rejsen til Danmark – ældre grønlændere. i Danmark*, Aalborg: Formidlingscenter Nord.
- Putnam, Robert (1993). *Making Democracy Work. Civic Traditions in Modern Italy*, New Jersey: Princeton University Press.
- Putnam, Robert (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*, New York: Simon & Schuster.
- Rothstein, Bo & Staffand Kumlin (2001). „Demokrati, social kapital och förtroende“, pp. 49-62 i Sören Holmberg & Lennart Weibull (red.), *Land, Du välsignade?*, Göteborg: SOM-Institutet, Göteborgs Universitet.
- Skydsberg, Henrik (1999). *Grønland. 20 år med hjemmestyre*, Attuagkat.
- Sørensen, Axel Kjær (1983). *Danmark-Grønland i det 20. århundrede – en historisk oversigt*, København: Arnold Busck.
- Sørensen, Bo Wagner (1993). „Bevægelser mellem Grønland og Danmark. Etnicitet, følelser og rationalitet i migrationen“, *Tidsskriftet for Antropologi*, nr. 28.
- Sørensen, Bo Wagner (1994a). „Jagten på den indre grønlander“, *Kvinder, køn og forskning*, 2. årg., pp. 53-68.
- Sørensen, Bo Wagner (1994b). *Magt eller afmagt? Køn, følelser og vold i Grønland*, København: Akademisk Forlag.
- Sylvest, Helle & Steen Kabel, (red.) (2000). *Ældre Grønlændere i Danmark*. Aalborg: Formidlingscenter Nord.
- Taul, Tove (1988). *Socialt truede og handicappede grønlændere i Grønland og Danmark*, København: Egmontfonden.
- Thomsen, Jens Peter Frølund (2000). *Magt og indflydelse*, Århus: Magtudredningen.
- Togeby, Lise (1999). „Et demokrati, som omfatter alle, der bor i Danmark?“ i Jørgen Goul Andersen, Peter Munk Christiansen, Torben Beck Jørgensen, Lise Togeby & Signild Vallgård (red.), *Den demokratiske udfordring*, København: Hans Reitzels Forlag.
- Togeby, Lise (2000). „Som man råber i skoven“, *Politica*, 32. årg., pp. 191-205.
- Torpe, Lars (2000). „Demokratiske normer og vaner som offentlig social kapital“, pp. 239-271 i Jørgen Goul Andersen et al., *Hvad folket magter. Demokrati, magt og afmagt*, København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Ulfrstad, Anneline (1989). *Same og Osloborger. Strategier for oprettholdelse av etnisk identitet*, Hovedopgave i sosialantropologi ved Universitetet i Oslo.

UDGIVELSER FRA MAGTUDREDNINGEN

pr. 1. april 2002

B Ø G E R

- Jørgen Goul Andersen, Peter Munk Christiansen, Torben Beck Jørgensen, Lise Togeby & Signild Vallgård (red.) (1999). *Den demokratiske udfordring*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Peter Munk Christiansen, Birgit Møller & Lise Togeby (2001). *Den danske elite*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Anette Borchorst (red.) (2002). *Kønsmagt under forandring*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Martin Marcussen (2002). *OECD og idéspillet – Game Over?* København: Hans Reitzels Forlag.
- Lise Togeby (2002). *Grønlandere i Danmark. En overset minoritet*. Århus: Aarhus Universitets Forlag.

S K R I F T E R

- Erik Oddvar Eriksen (1999). *Is Democracy Possible Today?* Århus: Magtudredningen.
- Ole Hammer & Inger Bruun (2000). *Etniske minoriteters indflydelseskanaler*. Århus: Magtudredningen.
- Jens Peter Frølund Thomsen (2000). *Magt og indflydelse*. Århus: Magtudredningen.
- Jørgen Elklit, Birgit Møller, Palle Svensson & Lise Togeby (2000). *Hvem stemmer – og hvem stemmer ikke?* Århus: Magtudredningen.
- Jacob Gaarde Madsen (2000). *Mediernes konstruktion af flygtninge- og indvandrerspørgsmålet*. Århus: Magtudredningen.
- Karsten Vrangbæk (2001). *Ingeniørarbejde, hundeslagsmål eller hovedløs høne? Ventetidsgarantier til sygehusbehandling*. Århus: Magtudredningen.
- Søren Laursen (2001). *Vold på dagsordenen. Medierne og den politiske proces*. Århus: Magtudredningen.
- Jørgen Goul Andersen & Mette Tobiasen (2001). *Politisk forbrug og politiske forbrugere. Globalisering og politik i hverdagslivet*. Århus: Magtudredningen.
- Erik Albæk, Peter Munk Christiansen & Lise Togeby (2002). *Eksperter i medierne. Dagspressens brug af forskere 1969-2001*. Århus: Magtudredningen.

www.ps.au.dk/magtudredningen